

T.C.
SIIRT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
EĞİTİM PROGRAMLARI VE ÖĞRETİM BİLİM DALI

Burak BİNGÖL

**11. SINIF REHBERLİK PROGRAMININ ÖĞRENCİ GÖRÜŞLERİNE GÖRE
DEĞERLENDİRİLMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Mehtap SARAÇOĞLU

Siirt-2019

T.C.
SIIRT ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ'NE

Siirt Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliğine göre hazırlamış olduğum "11. Sınıf Rehberlik Programının Öğrenci Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi " adlı tezin tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin kâğıt ve elektronik kopyalarının Siirt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım.

Lisansüstü Eğitim-Öğretim yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca gereğinin yapılmasını arz ederim.

Tezimin tamamı her yerden erişime açılabilir.

19/07/2019
Burak BİNGÖL

TEZ KABUL TUTANAĞI

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ'NE

Dr. Öğr. Üyesi Mehtap SARAÇOĞLU danışmanlığında, Burak BİNGÖL tarafından hazırlanan bu çalışma 19/07/2019 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından Eğitim Bilimleri Anabilim Dalında Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan : Prof. Dr. İlhami BULUT
Jüri.Üyesi (Tez Danışmanı) : Dr. Öğr. Üy. Mehtap SARAÇOĞLU
Jüri.Üyesi : Doç. Dr. Cevdet EPÇAÇAN
Jüri.Üyesi : Doç. Dr. Cemal AKÜZÜM
Jüri.Üyesi : Dr. Öğr. Üy. Yusuf SÖZER

İmza:
İmza:
İmza:
İmza:
İmza:

Yukarıdaki imzalar adı geçen öğretim üyelerine aittir.

19 /07/2019

İmza

Doç. Dr. Veysel OKÇU
Enstitü Müdürü

İÇİNDEKİLER

ÖZET	V
ABSTRACT	VI
KISALTMALAR VE SİMGELER DİZİNİ	VII
ŞEKİLLER-RESİMLER DİZİNİ	VIII
TABLolar DİZİNİ	IX
ÖNSÖZ	XI
GİRİŞ	1
Problem Durumu	1
Araştırmanın Önemi.....	5
Araştırmanın Amacı	6
Problem Cümlesi.....	6
Araştırmanın Varsayımları.....	7
Araştırmanın Sınırlılıkları	7
Araştırmaya İlişkin Tanımlar	7
BÖLÜM I	9
KURAMSAL ÇERÇEVE	9
1.1. Rehberlik	9
1.2. Rehberliğin Tarihçesi	11
1.3. Rehberliğin Amacı ve Kapsamı	13
1.4. Okul Rehberlik Hizmetleri	15
1.5. Ortaöğretim Rehberlik Hizmetleri	17
1.6. Kişisel Rehberlik	18
1.7. Eğitsel Rehberlik.....	19

II

1.8. Mesleki Rehberlik	21
1.9. Rehberlik Programları.....	22
1.9.1. Uyum Sağlayıcı Rehberlik.....	23
1.9.2. Yöneltilici Rehberlik.....	23
1.9.3. Ayarlayıcı Rehberlik.....	23
1.9.4. Geliştirici Rehberlik.....	24
1.9.5. Önleyici Rehberlik.....	24
1.9.6. Tamamlayıcı Rehberlik	24
1.10. Okul Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Programı.....	25
1.10.1. Psikolojik Danışmanın Görevleri	25
1.10.2. Sınıf Rehber Öğretmenlerinin Görevleri	25
1.10.3. Rehberlik hizmetleri açısından Okul Müdürünün Görevleri	26
1.11. İlgili Araştırmalar.....	27
1.11.1. Yurt İçinde Yapılan Araştırmalar	27
1.11.2. Yurt Dışında Yapılan Araştırmalar.....	30
BÖLÜM II	35
YÖNTEM.....	35
2.1. Araştırmanın Modeli.....	35
2.2. Evren ve Örneklem	35
2.3. Veri Toplama Aracı	38
2.3.1. Kişisel Bilgi Formu	38
2.3.2. Okul Rehberlik Programı Değerlendirme Ölçeği	38
2.4. Verilerin Toplanması	39
2.5. Verilerin Analizi	39

BÖLÜM III.....	41
BULGULAR.....	41
3.1. 11. Sınıf Öğrencilerinin Rehberlik Programına İlişkin Görüşlerine Ait Bulgular	41
3.1.1. 11. Sınıf Öğrencilerinin Rehberlik Programı Alt Boyutuna İlişkin Görüşlerine Ait Bulgular	41
3.1.2. 11. Sınıf Öğrencilerinin Rehberlik Programına İlişkin Görüşlerine Ait Bulgular	42
3.1.2.1. 11. Sınıf Öğrencilerinin Kişisel Rehberlik Programına İlişkin Görüşlerine Ait Bulgular.....	43
3.1.2.2. 11. Sınıf Öğrencilerinin Mesleki Rehberlik Programına İlişkin Görüşlerine Ait Bulgular.....	44
3.1.2.3. 11. Sınıf Öğrencilerinin Eğitsel Rehberlik Programına İlişkin Görüşlerine Ait Bulgular.....	45
3.1.2.4. 11. Sınıf Öğrencilerinin Rehber Öğretmene İlişkin Görüşlerine Ait Bulgular.....	46
3.1.2.5. 11. Sınıf Öğrencilerinin Okul Şartlarına İlişkin Görüşlerine Ait Bulgular.....	47
3.1.3. 11. Sınıf Öğrencilerinin Rehberlik Programına İlişkin Görüşlerinin Değişkenlere Göre Dağılımı	47
3.1.3.1. Cinsiyet Değişkenine Göre Bulgular	48
3.1.3.2. Lise Türü Değişkenine Göre Bulgular	49
3.1.3.3. Öğrencilerin Not Ortalaması Değişkenine Göre Bulgular	52
3.1.3.4. Öğrencilerin Kardeş Sayısı Değişkenine Göre Bulgular	53
3.1.3.5. Baba Eğitim Düzeyine Göre Bulgular	54
3.1.3.6. Anne Eğitim Düzeyine Göre Bulgular	56

BÖLÜM IV	58
TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER.....	58
4.1. Kişisel Rehberlik Alt Boyutuna İlişkin 11. Sınıf Öğrencilerinin Görüşlerinin Değerlendirilmesi.....	58
4.2. Mesleki Rehberlik Alt Boyutuna İlişkin 11. Sınıf Öğrencilerinin Görüşlerinin Değerlendirilmesi.....	60
4.3. Eğitsel Rehberlik Alt Boyutuna İlişkin 11. Sınıf Öğrencilerinin Görüşlerinin Değerlendirilmesi.....	62
4.4. Rehber Öğretmen Alt Boyutuna İlişkin 11. Sınıf Öğrencilerinin Görüşlerinin Değerlendirilmesi.....	64
4.5. Okulun Şartları Alt Boyutuna İlişkin 11. Sınıf Öğrencilerinin Görüşlerinin Değerlendirilmesi.....	65
4.6. Öneriler.....	67
KAYNAKÇA	69
EKLER.....	80
EK-I. Demografik Bilgi Formu.....	80
EK-II. Okul Rehberlik Programı Değerlendirme Ölçeği	82
EK-III. Araştırma İzni.....	84
EK-IV. Ölçek İzni	85
ÖZGEÇMİŞ.....	86

ÖZET

YÜKSEK LİSANS TEZİ

11. SINIF REHBERLİK PROGRAMININ ÖĞRENCİ GÖRÜŞLERİNE GÖRE
DEĞERLENDİRİLMESİ

BURAK BİNGÖL

Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Mehtap SARAÇOĞLU

2019, 86 Sayfa

Başkan: Prof. Dr. İlhami BULUT

Jüri Üyesi: Doç. Dr. Cevdet EPÇAÇAN

Jüri Üyesi: Doç. Dr. Cemal AKÜZÜM

Jüri Üyesi: Dr. Öğr. Yusuf ÖZER

Jüri Üyesi: Dr. Öğr. Mehtap SARAÇOĞLU

Bu araştırma, ortaöğretim 11. sınıf rehberlik programına ilişkin öğrenci görüşlerini belirlemek amacıyla yapılan tarama modelinde betimsel bir çalışmadır. Araştırmanın evrenini, 2018-2019 eğitim-öğretim yılında Siirt il merkezinde bulunan 25 devlet okullarında öğrenim görmekte olan ortaöğretim 11. sınıf öğrencileri oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemi ise, 863 ortaöğretim 11. sınıf öğrencisinden oluşmaktadır. Araştırmada veri toplama aracı olarak; Topçu (2014) tarafından geliştirilen “Okul Rehberlik Programı Değerlendirme Ölçeği” kullanılmıştır. Katılımcıların ölçeklere vermiş olduğu yanıtların veri girişleri yapılarak betimsel istatistik ile puan ortalamalarının karşılaştırılması için T Testi, Mann Whitney U, Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) ve Kruskal Wallis analiz yöntemleri uygulanmıştır. Öğrencilerin ölçekte yer alan, alt boyutlara göre görüşlerinin değerlendirildiği çalışmada elde edilen sonuçlara göre yanıtların puan aralıkları doğrultusunda, öğrencilerin yanıtlarının tüm alt boyutlarda orta düzeyde olduğu görülmektedir. Öğrencilerin demografik değişkenlerine göre rehberlik programına ilişkin alt boyutların karşılaştırılması analizlerinde, öğrencilerin daha önce rehberlik ve psikolojik danışmanlık biriminden hizmet alıp almama durumu, lise türü, not ortalaması ile anne ve baba eğitim düzeyi bakımından anlamlı ölçüde farklılaştığı bulunmuştur.

Anahtar Kelimeler: *Ortaöğretim, Okul Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık, Program Değerlendirme, Rehberlik Programı.*

ABSTRACT**MASTER THESIS****EXAMINATION OF STUDENTS' OPINIONS RELATED TO 11TH GRADE
GUIDANCE PROGRAM****BURAK BİNGÖL****Advisor: Assistant Professor Mehtap SARAÇOĞLU****2019, 86 Pages****Chair: Prof. Dr. İlhami BULUT****Jury: Doç. Dr. Cevdet EPÇAÇAN****Jury: Doç. Dr. Cemal AKÜZÜM****Jury: Dr. Öğr. Yusuf ÖZER****Jury: Dr. Öğr. Mehtap SARAÇOĞLU**

This research is a descriptive study in the screening model which was conducted to determine the students' views on the 11th grade guidance program. The population of the study consists of 11th grade secondary school students studying in 25 public schools in Siirt city center in 2018-2019 academic year. The sample of the study consists of 863 11th grade students. As a data collection tool; Çu School Guidance Program Evaluation Scale geliştiril developed by Topçu (2014) was used. T Test, Mann Whitney U, One Way Analysis of Variance (ANOVA) and Kruskal Wallis analysis methods were used to compare descriptive statistics and mean scores with the data from the participants' responses. According to the results obtained in the study, in which the views of the students were evaluated according to the sub-dimensions, it was seen that the responses of the students were moderate in all sub-dimensions. In the analysis of the comparison of the sub-dimensions of the guidance program according to the demographic variables of the students, it was found that the students's scores were found as significantly different in terms of whether they had received service from the guidance and psychological counseling unit, type of high school, average grade and parental education level.

Keywords: Guidance Program, High School, School Guidance and Counselling, Program Evaluation.

KISALTMALAR VE SİMGELER DİZİNİ

ANOVA	: Varyans Analizi
ASCA	: American Counselin Association
MEB	: Mili Eğitim Bakanlığı
S	: Standart Sapma
Sd	: Serbestlik Derecesi
$\bar{x}$	: Ortalama

ŞEKİLLER-RESİMLER DİZİNİ

Şekil 1. Rehberliğin Amaçları ve Kapsamı 14

TABLolar DİZİNİ

Tablo 1. Araştırmaya Katılan Sınıf Öğretmenlerinin Demografik Nitelikleri.....	36
Tablo 2. Okul Rehberlik Programı Değerlendirme Ölçeğinin Alt Boyutları ve Cronbach-Alpha Katsayıları	39
Tablo 3. Araştırma Ölçeğindeki Derecelendirme Seçeneklerinin Puanlara Göre Dağılımı	40
Tablo 4. 11. Sınıf Öğrencilerinin Rehberlik Programına İlişkin Görüşlerine Ait Betimsel İstatistikler	41
Tablo 5.11. Sınıf Öğrencilerinin Kişisel Rehberlik Boyutuna İlişkin Görüşlerinin Aritmetik Ortalama ve Standart Sapma Değerleri.....	42
Tablo 6. Sınıf Öğrencilerinin Mesleki Rehberlik Boyutuna İlişkin Görüşlerinin Aritmetik Ortalama ve Standart Sapma Değerleri.....	44
Tablo 7. 11. Sınıf Öğrencilerinin Eğitsel Rehberlik Boyutuna İlişkin Görüşlerinin Aritmetik Ortalama ve Standart Sapma Değerleri.....	45
Tablo 8. Öğretmenlerin “Sorunlar” Boyutuna İlişkin Görüşlerinin Aritmetik Ortalama ve Standart Sapma Değerleri	46
Tablo 9. Öğretmenlerin “Öneriler” Boyutuna İlişkin Görüşlerinin Aritmetik Ortalama ve Standart Sapma Değerleri	47
Tablo 10. 11. Sınıf Öğrencilerinin Rehberlik Programına İlişkin Görüşlerinin Alt Boyutlarının Cinsiyete Göre Karşılaştırılması.....	48
Tablo 11.11. Sınıf Öğrencilerinin Rehberlik Programına İlişkin Görüşlerinin Alt Boyutlarının Lise Türüne Göre Karşılaştırılması	49
Tablo 12. 11. Sınıf Öğrencilerinin Rehberlik Programına İlişkin Görüşlerinin Alt Boyutlarının Daha Önce Rehberlik Hizmeti Almış Olma Durumu Değişkenine Göre Karşılaştırılması	51
Tablo 13. 11. Sınıf Öğrencilerinin Rehberlik Programına İlişkin Görüşlerinin Alt Boyutlarının Not Ortalaması Değişkenine Göre Karşılaştırılması	52

Tablo 14. 11. Sınıf Öğrencilerinin Rehberlik Programına İlişkin Görüşlerinin Alt Boyutlarının Kardeş Sayısı Değişkenine Göre Karşılaştırılması.....	53
Tablo 15. 11. Sınıf Öğrencilerinin Rehberlik Programına İlişkin Görüşlerinin Alt Boyutlarının Baba Eğitim Düzeyi Değişkenine Göre Karşılaştırılması	54
Tablo 16. 11. Sınıf Öğrencilerinin Rehberlik Programına İlişkin Görüşlerinin Alt Boyutlarının Anne Eğitim Düzeyi Değişkenine Göre Karşılaştırılması.....	56

ÖNSÖZ

Rehberlik ve psikolojik danışmanlık hizmetleri, öğrencilerin akademik yönden desteklemenin yanında kendilerini tanımalarına yardımcı olabilecek bir yapı olarak nitelendirilebilir. Bu yüzden, gelişimsel açıdan kritik bir dönem olarak nitelendirilen ergenlik dönemindeki lise öğrencileri için kendini tanıma ve hayatına ilişkin sağlıklı seçimler yapmak açısından önem teşkil etmektedir. Öğrencilerin sosyal hayata uyumu, sağlıklı akran ilişkilerini sürdürebilmeleri ve ilgi alanlarına uygun mesleki seçimler yapabilmeleri açısından rehberlik ve psikolojik danışmanlık hizmetlerinin sunduğu imkânlardan ne kadar yararlandıkları ve ayrıca bu destekleyici, yönlendirici ve bilgilendirici hizmetler hakkında neler düşündüğü önemlidir. Lise öğrencilerinin, okul rehberlik ve psikolojik danışmanlık hizmetlerine yönelik değerlendirmelerinin öğrencilere en uygun hizmetlerin yapılandırılması bakımından önemli veriler sunacağı düşünceyle bu çalışma gerçekleştirilmiştir.

Çalışma sürecinde, öğrencilerle yürütülen ölçek çalışmasında desteğini esirgemeyen okul yöneticileri, meslektaşlarıma ve 11. sınıf öğrencilerine teşekkürü borç bilirim.

Ayrıca, araştırmamda emeğini ve desteğini esirgemeyen danışmanım Dr. Öğr. Üyesi Mehtap SARAÇOĞLU hocama, bölüm hocalarıma, aileme ve sevdiğime teşekkür ederim.

GİRİŞ

Bu bölümde, araştırmanın problemi, amacı, önemi, soru, hipotezleri ve değişkenleriyle ilgili tanımlar yer almaktadır.

Problem Durumu

Eğitim, aile içerisinde başlayıp, kişilerin topluma yararlı bireyler olması için okul ortamında devam eden ve hayat boyu süren bir yolculuktur. Eğitimin, bireyleri dönemin toplumsal koşullarına uygun bir biçimde geleceğe hazırlanmasında önemli işlevleri bulunmaktadır. Günümüzde, toplumsal değişimlerin neticesinde okullardaki eğitim hizmetleri salt akademik içerik barındırmamakta ve kişilerin topluma faydalı olabilecek işlevsel bireyler olmasına yardımcı olabilecek yöntemleri ve programları içermektedir (Yeşilyaprak, 2000).

Söz konusu programların, değişen koşullara göre uyarlanabilir ve esnek olmasının, etkili hizmetin sağlanması açısından önemi oldukça fazladır. Programlar arasında, rehberlik ve psikolojik danışma programları, okullarda akademik yapıyı geliştirmesinin yanısıra öğrencilerin psikososyal, mesleki ve akademik gelişimine katkı sağlayabilecek hizmetler içermektedir (Kuzgun, 1992).

Bu hizmetler kapsamında, psikolojik danışmanlık ve rehberliğin amacı, öğrencilere sunulan hizmetler bakımından okullarda aynı olmanın yanı sıra, eğitimin her aşaması ve kademesinde öğrencilerin gelişim düzeylerine ve değişen ihtiyaçlarına göre farklılık gösterebilir (Bhargava ve Sriram, 2016). Liselerde rehberlik ve psikolojik danışmanlık hizmetleri, kuruma bağlı olarak ve sınıf kademelerine göre değişmektedir. Bu durum, öğrencilerin bu hizmetlere ilişkin algılarının farklı olmasına yol açabilmektedir.

Algıda bireysel farklılıkların oluşmasının gerekçesi olarak 1980'lerde temel didaktik teorilerden biri olan Chevallard'ın Antropolojik Teorisi, özellikle yapılan çalışmaların tanımlanması ve yorumlanması sürecinde önemli rol oynamaktadır (Trouche, 2016). Daha sonraki yıllarda, Chevallard (1992), Didaktik Dönüşüm Teorisini geliştirmek için antropolojik didaktik yaklaşımı benimsemiştir. Bilginin öğretme

tekniklerinin genel sorunlarını araştırırken, antropolojik didaktik teori adı verilen yeni bir teorik yaklaşım getirmiştir. Üç temel faktör Antropolojik Teorinin ana bileşenleridir; birey (kişi), nesne ve kurumdur (Chevallard, 1992). Bu teoride birey, analiz veya araştırma aşamasında ana odak noktasıdır. Nesne, birey için var olan bir unsurdur. Kurum ise, eşsiz fikirlerin, yöntemlerin ve bilgiyi öğreten kişinin birleşimidir.

Antropolojik Teoride, bu faktörler arasındaki ilişki bireysel kimlik ile kurumsal kimlik veya farklı kurumsal kimliklerin karşılaştırılmasıyla gerçekleşir (Trouche, 2016). Bu anlamda, kurumların birden fazla tanımının etkisi altında olan öğrencilerin bireysel tanımlarının ortaya çıkması söz konusudur. Bilgi bir nesne, bir kurum veya okul olarak kabul edildiğinde, öğrenci, nesneyi ve kurumları tanımlamak için danışmanlık hizmetleri almalıdır. Böylece öğrenciler, okullarıyla iyi bir ilişki içinde olmak ve ayrıca kendilerini tanımlamak için bilgi ve becerilerini kolayca geliştirmek açısından rehberlik ve psikolojik danışmanlık hizmetlerinden faydalanabilmektedirler.

Öte yandan, ortaöğretim rehberlik hizmetinin temel amacı, öğrencilere kendilerini tanımaya ve değerlendirmeye yönelik beceriler kazandırmaktır (Kuzgun, 2014). Öğrencinin ihtiyacına bağlı olarak, ortaöğretim kurumlarında rehberlik hizmetleri, düzeltici ve önleyici olmalıdır (Mironova, 2016). Bu noktada, öğrenciler eğitimsel-mesleki ve kişisel-sosyal düzeyde öğretim kademelerine göre farklılaşmaktadır.

İlköğretim; rehberlik hizmetleri, çocuğa kendini tanıma, anlama, sosyal çıkar ve sahiplenme duygusu sağlayarak bireyin gelişimine yardımcı olmayı amaçlar. Ayrıca, ilköğretim kademesinde, öğrencilerin korkuları ile yüzleşmelerini desteklemek amaçlanır. İlköğretim rehberlik hizmetlerinde; karar verme, özyönetim ve problem çözme becerilerinin yanı sıra insanlar arasında olumlu ve sağlıklı bir ilişki geliştirmeye katkı sağlayacak yaklaşımlar sunulur (Dinkmeyer, Jon & Michel, 2015).

Ortaöğretim rehberlik hizmetleri, öğrencilerin ders ve ders dışı etkinlikleri benimsemelerine yardımcı olurken, yeteneklerini de dikkate alarak doğru seçimleri yapmalarına yardımcı olmaktadır. Ayrıca, özel eğitim ihtiyacı olan öğrencilerin ve öğrenme güçlüğü çekenlerin bilişsel gelişimini teşvik etmektedir (Yüksel-Şahin, 2015).

Aynı zamanda ortaöğretim rehberlik hizmetleri sınıf düzeylerine ilişkin kazandırılması hedeflenen yeterlilik alan etkinliklerine göre farklılık göstermektedir. Yeterlilik alan etkinlikleri; okula ve çevreye uyum, toplum ve aile, kişilerarası ilişkiler, eğitsel başarı, eğitsel ve mesleki gelişim, güvenli ve sağlıklı hayat ve kendini kabul olarak oluşmaktadır. Bu farklılıklar genellikle: 9. sınıf öğrencilerine yönelik, oryantasyon ve kişiler arası ilişkiler; 10. sınıf öğrencilerine yönelik, akademik ve sosyal gelişimi; 11. sınıf öğrencilerine yönelik akademik, mesleki ve kişisel-sosyal; 12. sınıf öğrencilerine yönelik ise kariyer planlama etkinlikleriyle ağırlıklı olmaktadır.

Ortaöğretimde,11. sınıf mesleki rehberlik hizmetleri, öğrencilerin başarılı bir kariyere sahip olmaları için olumlu bir tutum ve beceri gelişimi benimsemelerine yardımcı olmaktadır. 11. sınıf rehberlik hizmetleri, öğrencilere sosyal kurallara ve mesleki yaşama hazırlanmada destek olmaktadır (Fox, 2016; Yeşilyaprak, 2007). Rehberlik ve psikolojik danışmanlık hizmetleri aracılığıyla, karakterlerinin farklılıkları ve benzerlikleri ile öğrendikleri arasında karşılaştırmalar yapabilen öğrenciler, okullarına ve gelecekteki kariyerlerine ilişkin seçeneklerini göz önünde bulundurarak, gerçekçi seçimler yapmalarına etki edebilecek sorunlarla yüzleşmeye hazırlanırlar (Kuzgun, 2014).

Ortaöğretim 11. sınıf rehberlik hizmetlerinden beklenen performansı elde etmek için, ergenlik dönemi gelişimi ile ilgilenen tüm kişilerin iş birliği yapması gerekmektedir. Tüm eğitim düzeyleri için önemli olan rehberlik, ortak katılım, destek ve iş birliğinin temel ilkeleri, öğretmen-öğrenci ilişkisinin daha yoğun ve kritik olduğu ortaöğretim kurumlarında ayrıca bir öneme sahiptir (Gibbons, Diambra, & Buchanan, 2010; Kuzgun, 2014).

Ebeveynler ve öğretmenler ortak bir anlayışa ve iş birliğine sahip olmalıdır. Bireyden beklenen davranış, ebeveynlerinin davranışlarının ne denli dengeli olduğuna bağlıdır. Bu nedenle, öğrenciler ebeveynlerine bağımlı olmasına rağmen, ergenlik döneminin getirdiği psikososyal ve fiziksel özelliklerin neticesinde, içgüdüsel olarak hareket etme eğilimindedir (Tan, 1992).

Rehberlik ve psikolojik danışmanlık, bireyin kendisini tanıması, bilgilendirme, yönlendirme ve yerleştirme, izleme, uygunluk ve okul hizmetlerine yönlendirme hizmetlerini kapsamaktadır. Ayrıca, okul psikolojik danışmanlık ve rehberlik programının hazırlanması, psikolojik danışmanlık hizmetleri, ebeveynlere yönelik hizmetlerin ve çevre ile ilişkilerin etkinliği ve iyileştirilmesinin bir parçası olarak görülür (Wamocho, Karugu & Nwoye, 2015; Yüksel-Şahin, 2015).

“Psikolojik danışma hizmeti”, okul psikolojik danışmanlık hizmetleri gibi doğrudan hizmetleri de içeren rehberlik hizmetlerinin ana parçasıdır (Yeşilyaprak, 2007). Bu hizmet, öğrencilerin bireysel olarak kendilerini tanıma, geliştirme ve çevreye adaptasyon, problem çözme ve karar verme süreçlerini gerçekleştirmelerine yardımcı olma gibi eylemleri ve yöntemleri içerir (Kuzgun, 2014). Kendini tanıma hizmeti, psikolojik danışma ve rehberlik hizmetlerinin temel amacıdır (Joker ve Ghaderi, 2015).

Rehberlik ve psikolojik danışmanlık hizmetleri aynı zamanda öğrencilerin sosyal aktivitelere katılmalarına yardımcı olur, öğrenciyi psikolojik danışma hizmetlerini kullanmaya ikna eder ve gelişimlerini teşvik etmek için seçmeli dersleri belirlemesine yardımcı olur (Yeşilyaprak, 2003). Psikolojik danışma ve rehberlik hizmetlerinin hedeflerine ulaşması ve uzun vadeli yararlanım sunmasına ilişkin, bu belirli alanlardan hizmet alan öğrencilerin kendilerini nasıl adapte ettiklerini ve ne kadar gelişmiş olduklarını görmelerini sağlamaktadır (Tan, 2000).

Alanyazın incelendiğinde okul rehberlik ve psikolojik danışmanlık programına ilişkin öğrenci, öğretmen ve okul yöneticileri görüşlerini inceleyen araştırmaların yapıldığı görülmektedir (Bacıoğlu, Kocabıyık & Malkoç, 2017; Camadan & Kahveci, 2013; Demir & Can, 2015; Karataş-Şahin & Baltacı, 2013; Kardeş & Akman, 2016; Kaya & Kaya, 2017; Tarhan, 2017; Ünal & Ünal, 2010; Yüksel-Şahibi 2008). Ancak 11. sınıf öğrencilerinin okul rehberlik ve psikolojik danışmanlık programına ilişkin görüşlerini inceleyen araştırmanın olmadığı görülmektedir. Bu araştırmanın alanyazına hem ileri uygulama hem de ileri araştırmalar açısından katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Yukarıda belirtildiği üzere, lise öğrencilerinin rehberlik programı hakkındaki görüşlerinin incelenmesinin, özellikle son dönemde yapılan etkinlik ve program değişikliklerinin öğrenciler nezdinde değerlendirilmesiyle Türkiye’de ortaöğretim rehberlik hizmetlerine ilişkin son durumun değerlendirilmesi amaçlanmaktadır.

Araştırmanın Önemi

Ortaöğretim, hayat boyu gelişim evrelerinin en kritik dönemine denk gelen eğitim kademesidir. Lise düzeyinde eğitim alan öğrencilerin aynı zamanda hayatlarında gelişimsel açıdan bir geçiş evresinde olduğu bilinmektedir. Ergenlik dönemi olarak ifade edilen bu geçiş evresi, öğrencilerin, hayatlarının ilerleyen aşamalarında nasıl bireyler olacağına ilişkin önemli ipuçları vermektedir. Ortaöğretim dönemi, öğrencilerin bireyleşme açısından kritik bir evrede oldukları bir eğitim kademesi olarak nitelendirilmektedir. Ergenlik döneminde olan öğrenciler için karşılaştıkları psikososyal ve akademik problemlerin üstesinden gelmek zorlayıcı olabilmektedir. Aynı zamanda, öğrencilerin gün içerisinde zamanlarının büyük bir kısmını okulda geçirdikleri okul rehberlik ve psikolojik danışmanlık hizmetlerinin öğrencilerin akademik başarılarını sürdürebilmek, riskli davranışların önlenmesi ve psikososyal işlevselliğin devamlılığı konusunda önemli bir konumda olduğu düşünülmektedir.

Daha önce alanyazında öğrenci görüşleriyle ilgili yapılan çalışmanın olmadığı görülen 11. sınıf rehberlik programı, öğrencilere bu dönemde sağlanabilecek nitelikli psikososyal destek, okul ortamında ve okul dışındaki sosyal çevrelerinde daha işlevsel bireyler olmalarına katkı sağlayabilir. Sağlanan hizmetin yararlılığı, öğrencilerin okul rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerini ne düzeyde kullandıkları, rehberlik ve psikolojik danışma programına ilişkin farkındalığı ve programa ilişkin görüşlerinin, ilerleyen yıllarda daha etkili programların yapılandırılmasında yol gösterici olacaktır.

Bu araştırmanın problemi kapsamında ele alınan öğrenci görüşlerinin, daha ulaşılabilir ve öğrenci merkezli rehberlik ve psikolojik danışma programlarının geliştirmesinde ve öğrenci görüşlerine ilişkin güncel veriler elde ederek hem uygulama hem de araştırma alanlarına katkı sağlayabileceği düşünülmektedir.

Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın temel amacı, ortaöğretim 11. sınıf rehberlik programına ilişkin öğrenci görüşlerini belirlemektir. Bu amaç doğrultusunda, 11. sınıf öğrencilerinin okul psikolojik danışma ve rehberlik programı ölçek çalışması kapsamında cinsiyet, lise türü, not ortalaması, okul danışmanlık hizmetinden yararlanma, kardeş sayısı, baba ve anne eğitim düzeylerine göre farklılaşıp farklılaşmadığı araştırılmıştır.

Problem Cümlesi

“Ortaöğretim 11. sınıf öğrencilerinin okul psikolojik danışma ve rehberlik programı hakkındaki görüşleri nelerdir?”

Alt Problemler

1. Ortaöğretim 11. sınıf öğrencilerinin kişisel rehberlik konusunda, okul rehberlik ve psikolojik danışmanlık programı hakkındaki görüşleri nelerdir?
2. Ortaöğretim 11. sınıf öğrencilerinin mesleki rehberlik konusunda, okul rehberlik ve psikolojik danışmanlık programı hakkındaki görüşleri nelerdir?
3. Ortaöğretim 11. sınıf öğrencilerinin eğitsel rehberlik konusunda, okul rehberlik ve psikolojik danışmanlık programı hakkındaki görüşleri nelerdir?
4. Ortaöğretim 11. sınıf öğrencilerinin rehber öğretmen konusunda, okul rehberlik ve psikolojik danışmanlık programı hakkındaki görüşleri nelerdir?
5. Ortaöğretim 11. sınıf öğrencilerinin okulun şartları açısından rehberlik konusunda, okul rehberlik ve psikolojik danışmanlık programı hakkındaki görüşleri nelerdir?
6. Ortaöğretim 11. sınıf öğrencilerinin okul rehberlik ve psikolojik danışmanlık programı hakkındaki görüşleri cinsiyetine göre farklılaşmakta mıdır?
7. Ortaöğretim 11. sınıf öğrencilerinin göre okul rehberlik ve psikolojik danışmanlık programı hakkındaki görüşleri lise türüne farklılaşmakta mıdır?
8. Ortaöğretim 11. sınıf öğrencilerinin okul rehberlik ve psikolojik danışmanlık programı hakkındaki görüşleri not ortalamasına göre farklılaşmakta mıdır?

9. Ortaöğretim 11. sınıf öğrencilerinin okul rehberlik ve psikolojik danışmanlık programı hakkındaki görüşleri daha önce danışmanlık hizmeti alma durumuna göre farklılaşmakta mıdır?
10. Ortaöğretim 11. sınıf öğrencilerinin okul rehberlik ve psikolojik danışmanlık programı hakkındaki görüşleri kardeş sayısına göre farklılaşmakta mıdır?
11. Ortaöğretim 11. sınıf öğrencilerinin okul rehberlik ve psikolojik danışmanlık programı hakkındaki görüşleri baba eğitim düzeyine göre farklılaşmakta mıdır?
12. Ortaöğretim 11. sınıf öğrencilerinin okul rehberlik ve psikolojik danışmanlık programı hakkındaki görüşleri anne eğitim düzeyine göre farklılaşmakta mıdır?

Araştırmanın Varsayımları

Araştırmanın problemi ve yönteminin oluşturulmasında aşağıda belirtilen varsayımların söz konusu olduğu düşünülmektedir:

1. Örneklem, evreni temsil ettiği düşünülmektedir.
2. Öğrencilerin, veri toplama aracını samimi bir şekilde yanıtladıkları düşünülmektedir.
3. Araştırmada, kullanılan veri toplama araçlarının, problemin çözümü için uygun olduğu varsayılmıştır.
4. Araştırmada, kullanılan veri analiz yöntemlerinin uygun olduğu varsayılmıştır.

Araştırmanın Sınırlılıkları

1. Bu araştırma, ortaöğretim 11. sınıf öğrencileri ile sınırlıdır.
2. Bu araştırma, 2018-2019 eğitim- öğretim yılı ile sınırlıdır.
3. Bu araştırma, Siirt il merkezindeki ortaöğretim kurumları ile sınırlıdır.

Araştırmaya İlişkin Tanımlar

Rehberlik: Okul eğitim programı içerisinde yer alan ve öğrencilerin potansiyelleri üzerinden üst düzey gelişimi sağlamak amacıyla geliştirilen uygulamalar olarak tanımlanır (Myrcik, 2011).

Psikolojik Danışmanlık: Psikolojik danışmanlık, kişilerin bir olay veya problem yaşamaları durumunda kişisel yardımcı arayışında olmaları sonucunda yardım aldıkları birimler olarak tanımlanır (Myrcik, 2011).

Ortaöğretim: “Ortaokul veya imam-hatip ortaokulundan sonra dört yıllık eğitim ve öğretim veren, resmî ve özel örgün eğitim okul ve kurumlardır.” (MEB, 2017)

BÖLÜM I

KURAMSAL ÇERÇEVE

Bu bölümde, rehberlik kavramına ilişkin konu başlıkları ile ortaöğretimde rehberlik hizmetleri, rehberlik hizmetlerinin kapsamı, rehberlik birimi içerisinde rolü olan diğer çalışanların süreçteki işlevi ve alanda yapılan araştırmalardan örnekler yer almaktadır.

1.1. Rehberlik

Rehberlik, farklı tanımlamaları olan; fakat genel manada kişilerin çevresindeki imkânların farkında olması, kendi yeterliliklerine, yaşam koşullarına ve ilgi alanlarına yönelik karar verebilmesi için kişilerle oluşturulan yardım ilişkisi olarak tanımlanmaktadır. Rehberlik kavramı, ilk olarak kişilere yol göstermede işlevi olan hizmetler bütünü olarak tanımlansa da, araştırmacıların farklı tanımları benimsediği görülmektedir (Kuzgun, 1992).

Tanımlar arasında, rehberliğin kişilerin var olan potansiyellerini en iyi şekilde kullanmasına, kendini tanımasına ve çevresindeki diğer insanlarla uyumlu ilişkiler kurmasına yardım eden kişi, süreç ya da birim olarak değerlendirilmektedir (İlgar, 2005).

Rehberlik kavramına ilişkin görüşler, Özoğul (1997) tarafından öne sürülen dört farklı boyutun ekseninde yapılandırıldığı öne sürülmektedir. Belirtilen boyutlar aşağıdaki gibi:

Rehberliğin, kişilerin kendi iradeleriyle doğru seçimler yapmasında yardımcı olmasına ilişkin görüşler: Bu görüş, Artur Jones ve meslektaşları (1970) tarafından geliştirilmiş ve rehberliğin kavramsallaştırılması sağlanmıştır. Bu görüş çerçevesinde, rehberlik, kişilerin sosyal hayatındaki işlevselliği ve etkileşim düzeyiyle ilgilenmektedir. Kişilerin toplum ile etkileşimi ve birey olarak ne düzeyde etkin olduğu ya da olması gerektiği, rehberliğin sunduğu yardım ilişkisinin temelinde yer almaktadır. Rehberliğin yalnızca sorunlu olan konulara odaklandığına ilişkin yanlış bir algıya yol

açabilmektedir. Diğer araştırmacılar tarafından ise, bu görüşün eski olarak kabul edilse de rehberlik kavramının ortaya çıkma sebeplerinden yardım sağlamanın merkezinde yer aldığı görülmektedir (Özoğul, 1997).

Rehberlik, kişilerin kendiliği ve içinde bulunduğu durum ile bağlantı kurmasını sağlamak ve kişilerin özyetkinliğini arttırmasını sağlamak adına yardım sağlamayı amaçlamaktadır: Bu görüşe göre, kişilerin içinde bulunduğu durumlar ve kendilik algısının, hayatta erişmek istediklerine yardımcı mı yoksa ketleyici mi olup olmadığı konusunda rehberlik hizmetlerinin kişilere farkındalık sağlayabileceği ifade edilmektedir. Kişilerin içinde bulunduğu durumlar arasında ev ve aile ortamı, okul ortamı, mesleki imkânlar ve sosyokültürel değişkenler olarak örneklendirilmektedir (Özoğul, 1997).

Gelişimsel yaklaşım ise, rehberlik hizmetlerinin eğitim uygulamalarının ayrılmaz bir parçası olduğuna ilişkin görüşleri kapsamaktadır. Ayrıca, gelişimsel rehberlik anlayışı, çocuk ve gençlerin gelişimsel düzeylerini gözeterek uygun yardım ilişkisi sunabilmek oldukça önemlidir. Bu doğrultuda, gelişimsel rehberlik anlayışına göre tanımlanan rehberlik hizmetlerin önemli bir adımı olarak nitelendirilmektedir (Özoğul, 1997).

Diğer taraftan, sistemler yaklaşımına göre rehberlik kavramına ilişkin alt boyutlar oluşturulmuştur. Bunlar, uyum sağlayan rehberlik modeli, klinik süreç olarak sağlanan rehberlik modeli, eklektik bir süreç olarak rehberlik, hizmetler topluluğunun bir parçası olarak rehberlik olarak belirtilmiştir (Özoğul, 1997).

Uyum sağlayıcı rehberlik modeli çerçevesinde ele alınan rehberlik tanımı, öğrencilerin sorunlarıyla etkin bir biçimde baş edebilmesini sağlayan yardım ilişkisidir. 1930'lardan önce rehberlik hizmetlerinin terapötik işlevleri olduğu savunulurken; günümüz koşullarında, öğrencilerin bireysel farklılıklarının gözetilmesiyle yardım ilişkisi sağlanmaktadır (Özoğul, 1997).

Klinik bir süreç olarak sağlanan rehberlik sistemi problemin tespitini sağlamak amacıyla uygulanan veri ölçme araçları kullanabilme, gerekli durumlarda kişilerin

doğru birimlere yönlendirilmesi ve iş birliği yapma ve çözümler bulabilme adımlarını içermektedir (Özoğul, 1997).

Karar verme süreçlerinin söz konusu olduğu rehberlik modelinde kişilerin karar verme süreçlerinde hangi hususlara dikkat edilmesi gerektiği esastır. Bu modelde, rehberlik hizmetlerinin çoğunlukla eğitsel ve mesleki konularda olduğu savunulmaktadır (Özoğul, 1997).

Eklektik modele göre ise rehberliğin çoğunlukla psikolojik danışmanlık süreci olarak belirlenmesi hem grup hem de bireysel hizmetin sağlanması, rehberlik hizmetlerinin kapsayıcı ve çok boyutlu işlemlere sahip olduğu düşünölmektedir (Bakırcıoğlu, 1985).

Hizmetler topluluğu rehberlik modeli ise, rehberliğin yalnızca psikolojik danışmanlık olmadığı belirtilmiştir. Bu model kapsamında, rehberlik hizmetleri, öğrencinin kendisini tanıması ve anlaması, grup danışmanlık hizmetlerinin yapılandırılması, mesleki ve eğitsel konularda öğrencinin özyeterkinliğini arttırmak adına sağlanan hizmetler olduğu belirtilmiştir (Bakırcıoğlu, 1985).

1.2. Rehberliğin Tarihçesi

Rehberlik ve danışmanlığa ilişkin ilk gelişmeler 1800'lü yıllara dayanmaktadır. Endüstriyel Devrim ile birlikte ABD'de ilk defa okul danışmanlık alanının ortaya çıkmıştır. İlk olarak, okul danışmanlığı, mesleki rehberlik hareketi olarak görölmektedir. ABD'de İlkokul danışmanının Jesse B. Davis olduğu bilinmektedir. Jesse B. Davis, sistematik okul danışmanlık programını ilk uygulayan kişidir. 1907'de İngilizce öğretmenlerinin dersleri mesleki alanları gözeterek işlemeleri konusunda cesaretlendirmeye başlayan okul danışmanlığı programı, daha sonraki dönemlerde benzer şekilde sürdürölmüştür. 1908 yılında Frank Parsons, gençlerin okuldan iş hayatına geçiş yaptığı dönemde mesleki rehberlik sağlayan önemli bir isimdir (Kuzgun, 1991).

1920-1930 yıllarında okullardaki gelişim ve ilerleyişe bağlı olarak okul psikolojik danışmanlık ve rehberlik hizmetlerinin kapsamı genişletilmiştir. Ekonomik

buhran neticesinde, okul rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerinde düşüşler yaşanmıştır. 1940'larda ise işe alımlarda psikolog ve psikolojik danışmanlar kullanılmaya başlanmıştır. Bu dönemde, Carl Rogers tarafından öne sürülen destekleyici ilişki, okul rehberlik ve psikolojik danışmanlık mesleğine ilişkin önemli bir esin kaynağı olmuştur (Schmidt, 2008).

1950'lerde ABD ve Rusya arasındaki uzay savaşlarıyla birlikte Rusya'nın ABD karşısındaki üstünlüğü neticesinde eğitime yönelik önemli adımlar atılarak özellikle mesleki danışmanlık alanına ağırlık verilmiştir (Schmidt, 2003).

1960'larda danışmanlık eğitime ilişkin programlar yükseköğretim kuruluşlarında yer almaya başlamıştır. 1970'lerde yapılan çalışmalarda ise, okul danışmanlığı ve öğrencilerin akademik başarısı arasında anlamlı korelasyon olduğunun saptanması bu dönemde olmuştur (Slaten & Baskin, 2014).

1980-1990'larda ön plandaki gelişme, 1997 yılında Amerikan Okul Danışmanlığı Derneği'nin (ASCA) yayınladığı standartlar olmuştur. Günümüzde ise ASCA tarafından çıkarılan meslek etiği ile eğitim kurumlarında eşitlik, mesafeleri azaltma ve tüm öğrencilerin rehberlik ve okul psikolojik danışmanlığı hizmetlerinden yararlanabileceğine ilişkin standartlar getirmiştir (ASCA, 2012).

Türkiye'de ise, rehberlik ve psikolojik danışmanın tarihçesi 1950'lerde başlamaktadır. İlk olarak, Gazi Üniversitesi'nde Rehberlik ve Özel Eğitim Bölümleri'nde rehberlik dersi verilmeye başlanmıştır. Aynı dönemde, Amerikalı eğitimcilerin katkısıyla, eğitimde ölçme değerlendirme uygulamalarının uyarlanabilirliğine ilişkin Talim ve Terbiye Kurulu'na başvurulmuştur. 1950'lerin ortalarında İstanbul ve Ankara'da pilot çalışma olarak rehberliğin esas alındığı ders programları geliştirilmiş, 1960'ların sonlarında mesleki rehberlik ve yönlendirme konusunda hizmet sağlayabilecek personellerin yetiştirilmesi ve göreve başlaması sağlanmıştır. 1970'lerde 24 orta dereceli okulda rehberlik servisi kurulmuştur. 1981 yılında yükseköğretimde yapılan düzenlemelerle birlikte Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik Bölümü üniversitelerde yer almıştır.

1.3. Rehberliğin Amacı ve Kapsamı

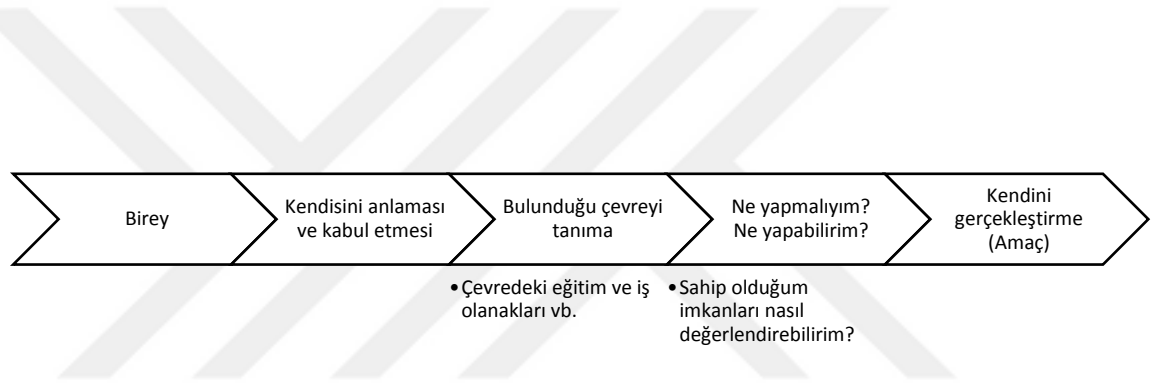
Rehberlik hizmetleri, okul ortamında öğrencilerin kişilik özellikleri göz önünde bulundurularak çevreye uyum sağlamasına ve kendini geliştirmesine olanak tanıyan hizmetler bütünü olarak tanımlanmaktadır. Bu doğrultuda, rehberlik hizmetlerinin birincil amacı, öğrencilerin kendilerini geliştirmeleridir. Kendini gerçekleştirme kavramı ele alındığında, söz konusu unsurun temelindeki kuramsal ve danışmanlık ile ilgili yaklaşımların başında humanistik yaklaşım gelmektedir. Humanistik yaklaşım, ilk olarak Carl Rogers (1942) tarafından geliştirilen bir danışmanlık ve terapötik yaklaşım olup, kişilerin kendi potansiyellerini keşfetmelerini sağlayacak iletişimin ve iş birliğinin kurulmasını hedeflenmektedir. Danışan merkezli olarak nitelendirilen psikoterapi yaklaşımlarının ortaya çıkmasında öncü olan humanistik yaklaşımın, okul psikolojik danışma ve rehberlik hizmetlerinin amaçlarını yapılandıran bir bakış açısı olduğu düşünülmektedir. Rogers (1957) kişilerde değişimi sağlamanın yolunun aşağıdaki gerekli ve yeterli koşulların gerçekleştirilmesi halinde mümkün olabileceğini savunmaktadır. Bunlar,

1. İki kişinin psikolojik bir bağlantı kurabilmiş olması,
2. Yardım arayışında olan kişinin ilk etapta tutarsızlık içerisinde olduğu anlaşılmalıdır,
3. Uzmanın, olaylar karşısında tutarsızlığı olan kişi için, tutarsızlığı bertaraf eden olması,
4. Okul psikolojik danışma ve rehberlik açısından ele alındığında, rehber öğretmenin öğrenciler için koşulsuz olumlu tutum içerisinde olması,
5. Öğrencinin içsel süreçlerini empatik bir anlayışla karşılayan bir okul psikolojik danışma ve rehberlik uzmanının olması,
6. Yukarıda belirtilen koşulsuz saygı ve empatik anlayışın sağlanması halinde süreçle ilgili başlangıç hedeflerinin gerçekleştirildi varsayılır.

Rogers (1957) tarafından belirtilen ve üç önemli koşul olarak kabul edilmiş adımlar, tutarlılık sağlamak, koşulsuz olumlu tutum içerisinde olmak ve empati kurabilme adımları kişi odaklı yaklaşımın temelini oluşturmaktadır. Rehberlik ve psikolojik danışmanlık hizmetleri olarak ele alındığında, rehber öğretmenlerin öğrencilerin gelişimini amaçlarken, onların sahip oldukları potansiyellerini ortaya

çıkarmalarını sağlama ve bu konuda destek olabilmeleri açısından kişi-odaklı yaklaşımla hareket ettiği düşünülmektedir. Öğrencilerin sahip olduğu özelliklerden yola çıkarak, güçlü ve zayıf olduğu yönleri, yeteneklerini ya da keşfedilmemiş yönlerinin ortaya çıkarılmasıyla tam işlevsel bireyler olabilmelerine imkân tanıyacaktır. Rehberlik hizmetlerinin amaçları olarak belirtilen ve belirgin bir kuramsal alt yapıya sahip olan bu adımların gerçekleştirilmesinden öncesinde aşağıdaki akışla kendisini gerçekleştirme sağlanabilmektedir:

Şekil 1. Rehberliğin Amaçları ve Kapsamı (Yeşilyaprak, 2000).

Şekil 1’de görüldüğü gibi, rehberliğin öğrencilerde sağlamayı hedeflediği, kendilerini gerçekleştirmeyi sağlayacak imkânların neler olduğunu sunmak, öğrencinin kendisine dair farkındalığını arttırmak ve buna yönelik seçimler yapmasını sağlamak olmalıdır.

Rehberliğin amacına ek olarak, öğrencilere hangi açıdan ve hangi aşamalarda hizmet sunarak kendilerini gerçekleştirmelerini sağladıkları sorusunun yanıtı, rehberliğin kapsamının ele alınmasında yer almaktadır. Rehberlik, öğrencilerin kendilerini gerçekleştirmelerine destek olurken aynı zamanda psikolojik yardım sağlaması bakımından çok boyutlu hizmetlerin oluşturduğu bir bütün olarak değerlendirilmektedir.

Rehberliğin kapsamında göz önünde bulundurulacak en önemli konular arasında, öğrencilerin gelişimsel düzeylerine yönelik hizmetlerin yapılandırılması ve kişiye özgü olmasına özen gösterilmesi bulunmaktadır. Bu doğrultuda, genel olarak rehberliğin sunduğu hizmetler ele alındığında Yeşilyaprak (2003) tarafından sınıflandırılan alanlar aşağıdaki gibidir:

1. Psikolojik Danışma Hizmetler
2. Oryantasyon Hizmetleri (Yeni Ortama Alıştırma)
3. Bireyi Tanıma Hizmeti
4. Bilgi Toplama ve Yayma Hizmeti
5. Yöneltilme ve Yerleştirme Hizmeti
6. İzleme ve Değerlendirme Hizmetleri
7. Müşavirlik (Konsültasyon) Hizmeti.

1.4. Okul Rehberlik Hizmetleri

Okul rehberlik hizmetlerinin önemli bir ihtiyaç haline gelmesinde süreçte gerçekleşen bazı dönüm noktaları yer almaktadır. Okul ortamında görülen değişimler neticesinde, rehberlik biriminin önemli ve göz ardı edilmemesi gereken bir ihtiyaç olduğu ifade edilmektedir (Yeşilyaprak, 2003). Okul rehberlik hizmetlerinin başlangıcında rolü olan değişkenler aşağıdaki gibidir:

Okul türlerinin artması

Toplumsal değişimler neticesinde hayatın zorlaşması birçok kişinin yardım arayışında olmasına zemin hazırlamıştır. Aynı zamanda, toplumsal değişimler çok fazla seçenekle karşı karşıya kalmaktan kaynaklı olarak kişileri kararsızlığa sürükleyebilmektedir. Okul seçimleri de velilerin ikilemde kalabileceği bir konu olmakla birlikte bu konuyla ilgili okul rehberlik birimi tarafından bilgilendirilmelerine ihtiyaç vardır.

Tan (1992), öğrencilerin karşılaştıkları sorunların yalnızca okul seçme konusunda olmadığını belirtmiştir. Buldukları okul içerisinde hangi alanlara yönelebilecekleri, ilgi alanları ve yeterliliklerinin neler olduğu ve buna yönelik akademik ve mesleki yol çizmeleri gerektiği ileri sürülmektedir. Öğrencilerin buldukları okul içerisinde alabilecekleri ve kendilerine uygun birden fazla seçmeli

ders olabilmektedir. Öğrencilerin dersler ve alanlar konusunda seçim yapmaları konusunda gerekli bilgiyi rehberlik hizmetleri kapsamında elde edebilecekleri ifade edilmiştir.

Okul yapısındaki değişme ve gelişmeler

Bilim ve yaşamdaki değişiklerin bir sonucu olarak bugünkü okullar da kendi yapılarında değişikliklere gitme ihtiyacı duymaktadırlar. Ders sayısı artırılabilir veya bazı derslerin süresi kısaltılıyor, bazı dersler konulup bazıları kaldırılıyor. Bu değişikliğe en güzel örnek; bilgisayar ve yabancı dil derslerinin ilköğretimin birinci kademesinde zorunlu hale getirilmesidir. Ayrıca herkesin çocuğunu okutmak istemesi ve yetersiz imkânlardan dolayı sınıfların kalabalıklaşması, böyle olunca da herkese ayrı ayrı program uygulanamaması gibi aksaklıklar ortaya çıkmaktadır.

Okulların önemli bir görevi, öğrencileri toplumsal koşullara ve demokratik bir yaşam tarzına hazırlamaktadır. Öğrencilerin başkalarının sınırlarına ve haklarına saygı duymaları, adil ve hoşgörölü olmaları konusunda okulun görevinin rehberlik hizmetleri kapsamında sağlanabildiği belirtilmiştir. Bu şekilde çocukların toplumda uyumlu ve etkin işlevsellik gösterebilen bireyler olmasına katkı sağlanabilmektedir (Binbaşıoğlu, 1986).

Meslek seçiminin önemi

Meslek seçimi hususunda, öğrencilerin özellikle ortaöğretim düzeyinde önemli kararlar alma aşamasında oldukları ve ileri düzey eğitimlerinin mesleki yeterlilik sağlayabilmek açısından önemli olduğu bilinmektedir. Öğrencilerin ilgi alanları ve yeterlilikleriyle bağdaşan alanlara yönelmesi, yeterliliklerine uygun meslekler konusunda bilgi edinebilmeleri hususunda bilimsel dayanaklara, geçerli ve güncel verilere ihtiyaç vardır. Okul psikolojik danışma ve rehberlik hizmetlerinin söz konusu alanlarla ilgil öğrencilere yardım ve hizmet sağlayabilecek yeterlilikte olması beklenmektedir (Binbaşıoğlu, 1986; Tan, 1992; Yeşilyaprak, 2007).

Okullarda uyum sorunlarının artması

Okulda öğrencilerin her daim uyum içerisinde olmadıkları, diğer öğrencilerle veya öğretmenlerle anlaşmazlık yaşadıkları görölmektedir. Bununla birlikte, yalnızca problem odaklı olmayan stratejilerin öğrencilerin uyum içerisinde davranmalarına

yardımcı olabileceği düşünülmektedir. Öğrencilerin bilişsel, duygusal ve sosyal yönlerini göz önünde bulundurarak uyum sorunlarının üstesinden gelinmesinin kalıcı çözümler sağlayabileceği ileri sürülmektedir. Bu durumda, öğrencileri tanımaya ve uyum sorunlarını çözmeye yönelik okul rehberlik ve psikolojik danışmanlık hizmetlerinin sağlanabileceği ifade edilmektedir (Kepçeoğlu, 2001).

Öğrenci başarısızlıkları

Okullarda önemli sayıda öğrenci başarısız olmaktadır. Bu başarısızlığın nedenleri okul koşulları, öğretmen davranışları, öğretim yöntemi, aile, çevre hatta öğretim programının yetersizliği de olabilir. Sebep ne olursa olsun bu başarısızlığın sonucunda ülkemiz ekonomisi zarar görmektedir. Okul rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri, bu konuya da eğilerek sorunun çözümüne kendi imkânları dâhilinde yardımcı olabilmektedir (Binbaşoğlu, 1986).

1.5. Ortaöğretim Rehberlik Hizmetleri

Psikolojik danışma ve rehberlik hizmetlerine en çok ihtiyaç duyulan dönem olsa gerek, dünyada ve ülkemizde diğer öğretim basamaklarına göre, orta öğretimde bu hizmetler daha yaygın olarak sürdürülmektedir.

Bilindiği gibi ortaöğretim 15-18 yaş grubunu kapsayan bireylere bir meslek kazandırmayı, onları yükseköğretime ve hayata hazırlamayı amaçlayan eğitim basamağıdır (MEB, 2015).

Orta öğretim kurumlarını aşağıdaki işlevleri yerine getirmesi amaçlanmaktadır:

- Öğrencilerin hem yerel hem de ulusal çerçevede bütünleşmelerini sağlamak,
- Öğrencilerin bireysel özelliklerini ve yetenekleri maksimum düzeye kadar geliştirmek,
- Orta nitelikli insan gücü geliştirmek,
- Toplumda yapıcı, yaratıcı, uyumlu ve girişimci bireyler yetiştirmek,
- Öğrencilerin bilim ve teknolojiye derinleşmesini sağlamak ve yükseköğrenime hazır bireyler olmasını sağlamak,
- Öğrencilerin iş yaşamı ile ilgili sanayi ve yaygın eğitim ile ilişkiler kurmaları konusunda destek olmak,

- Uluslararası ilişkiler, girişimcilik bilgi ve becerilerin artırmak ve yabancı dillerini geliştirmek (MEB, 2015).

Yukarıdaki işlevlerin yerine getirilmesinde rehberlik hizmetlerinin önemli rolleri bulunmaktadır. Ayrıca, rehberlik hizmetleriyle ergenin zararlı alışkanlık ve arkadaşlarıyla şiddet ve teröre yönelik gruplara katılması önlenmeye çalışılırken, düzenli çalışma alışkanlığı edinmesi sağlıklı hedefler belirlemesi, gerçekçi planlamalar yapıp doğru kararlar almasına yardım edebilir. Böylece ergenlerin kendileri rahatça ifade edebilecekleri, sağlıklı ilişkiler kurabilecekleri demokratik bir ortam sağlanabilir.

İlköğretim ile ortaöğretim okullarında psikolojik danışma ve rehberlik hizmetlerinin farklılaştırılmasını gerektiren unsurlar şöyledir:

- Öğrencilerin gelişim ve gereksinim ihtiyaçları birbirinden farklıdır.
- Öğrencilerle kurulan ilişkinin biçimi birbirinden farklıdır
- Okulların eğitim programları birbirinden farklıdır
- Öğrencilerin psikolojik gelişim özellikleri birbirinden farklıdır.
- Okulların örgütsel nitelikleri birbirinden farklıdır
- Rehberlik uygulamalarında kullanılan yöntemler araç ve hizmetlerin alanlarına göre tür ve yoğunlukları birbirinden farklıdır (Özgüven, 2000; MEB, 2015).

1.6. Kişisel Rehberlik

İnsanların kendileri ile ilgili şahsi problemlerinin çözümü için yapılan psikolojik destekler “Kişisel Rehberlik ve Psikolojik Danışma hizmetleri” başlığı altında bir grupta ele alınabilir.

Kişisel problemler Psikolojik Danışma ve Rehberlik alanına mesleki ve eğitsel sorunlar boyutundan sonra girmiş yeni bir boyuttur. Şahsi sorunlar bireyin sosyal ilişkileri ile yakından ilgili görüldüğünden son yıllarda bu boyut için "Kişisel-Sosyal Rehberlik ve Psikolojik Danışma" ifadesi kullanılmaktadır (Özgüven, 2000; Kepçeoğlu, 2001).

Kişisel rehberliğin temel amacı, öğrencinin kendini anlaması ve kabul etmesine yardım etmektir. Aynı zamanda sosyal ve fiziki çevresini tanıyarak kendi yeteneklerini bu şartlarda en iyi şekilde kullanabilmesini sağlamaktır. Böylece heyecan, gerginlik ve

üzüntülerinden kurtularak, sosyal ilişkilerinde etkili olama becerilerini geliştiren birey daha etkin bir öğrenme ve gelişme içinde olacaktır (Tan, 1992).

Öğrencinin kendini tanıması, her yönüyle ile kendini kabullenmesi ve eksiklerinin farkına varıp geliştirmesi kendine güvenen, sosyal ilişkilerde başarılı, dengeli ve uyumlu bir birey olarak yetişmesi kişisel rehberliğin kapsamındadır. Bu yüzden her öğrencinin farklı zaman ve farklı oranlarda desteğe gereksinimi olabilir (Yeşilyaprak, 2003).

Kepeçoğlu'na (2001) göre kişisel sorunların boyutları aşağıdaki gibidir:

- Sağlıkla ilgili problemler,
- Başkaları ile ilişki kurmaya ait problemler,
- Cinsiyet, kız-erkek ilişkileri, aşk ve evlenme ile ilgili sorunlar,
- Aile ve aile içi ilişkilerle ilgili çatışmalar,
- Kendine güven, korku ve kaygı gibi iç yaşamla ilgili problemler,
- Değer yargıları ile ilgili problemler,
- Ben'lik tasarımı ile ilgili problemlerdir.

1.7. Eğitsel Rehberlik

Eğitim ve eğitimle ilgili sorunlar çağımızda her bireyin hayatında önemli bir yere sahiptir. Bu açıdan eğitimde Psikolojik Danışma ve Rehberlik uygulamalarının büyük bir bölümü doğrudan öğrencilerin eğitsel problemleriyle ilgilidir (Kepeçoğlu, 2001). Eğitim süreci, öğrencinin akademik başarısı üzerine odaklaşmıştır. Bu yüzden, psikolojik danışma ve rehberlik hizmetlerinden beklenen önemli görevlerden biri de öğrencinin öğrenme sürecinin kolaylaştırılması ve bunun sayesinde başarılı olabilmesi konusunda yardımcıdır (Yeşilyaprak, 2003).

Eğitsel rehberlik kavramı, Psikolojik Danışma ve Rehberlik alanına mesleki rehberlik kavramından daha sonra girmiştir. Eğitsel rehberliğin ortaya çıkmasının en önemli gerekçesi, mesleki rehberlik alan öğrencilerin istedikleri mesleklere yönelik akademik alt yapıyı oluşturmaları açısından eğitsel rehberliğe de ihtiyaç duymaya başlamışlardır. Eğitsel rehberlikte odak noktası doğru çalışma alışkanlığı kazandırmak ve eğitsel sorunlarını zamanında çözmektir. Bu sorunların üstesinden gelinmesi halinde kişiler aynı zamanda mesleki karar vermede de başarılı olacaklardır. Bu açıdan

bakıldığında eğitsel sorunlarla mesleki sorunlar birbirinden ayrılan sorunlar değildir. Bu nedenle rehberliğin bütünsel olarak düşünülmesi gerekmektedir (Çam, 2004).

Yeşilyaprak (2003) 'a göre; eğitsel rehberlik öğrencilere yeterlilik kazandırmak, öğrenmesini kolaylaştırmak, karşılaştığı zorlukları aşmasına yardım etmek ve böylece yaygın ve etkin bir öğrenme ortamı oluşturmaktır.

Kuzgun (1992)'a göre eğitsel rehberlik; "bireyin yetenek ve ilgilerine uygun eğitim alanını tercih etmesinde ve bu yolda 'başarılı olması amacıyla kişilere sunulan hizmetler olarak tanımlanmıştır.

Tan (1992)'a göre; "Bireyin kendi yetenek, ilgi, ihtiyaç, kişilik yapısı, mevcut olanak ve koşullara uygun bir öğrenim alanı seçmesine bu alanda başarılı olması ve gelişmesini sağlamak için yapılan psikolojik hizmetlere, eğitsel rehberlik ve danışma" denir. Okul-içi ve okul-dışı boyutları ile eğitim ortamı ya da öğrenme ortamı, hangi düzeyde olursa olsun her birey için yeni bir ortamdır. Eğitim ortamındaki kişilerarası iletişimlerin aile ve yakın çevredeki iletişimlerinden önemli farklılıkları vardır. Bu bakımdan her öğrencinin bu yeni öğrenim ortamına uyumla ilgili türlü problemlerle karşılaşması normaldir. İntibakla ilgili problemler psikolojik sağlığa direkt etki eden problemlerdir. Bu nedenle çağımızda psikolojik olarak sağlıklı olmak, bireyin etrafına sağlıklı ve istikrarlı bir uyum sağlayabilmesi olarak anlaşılmaktadır (Hatipoğlu, 2010).

Genel olarak tanımlardan da anlaşıldığı gibi, eğitsel ilerleme ve problemlerle ilgili olarak eğitim sisteminde öğrencilere verilen yardım hizmetlerine eğitsel rehberlik denilmektedir.

Eğitim seviyesi ne olursa olsun eğitsel rehberlik hizmetleri aşağıda belirtilen genel amaçlara ulaşmayı hedefler (Yeşilyaprak, 2003):

- Öğrencinin uyum sağlayabilmesi,
- Etkin ve verimli çalışma kabiliyetinin geliştirebilmesi,
- Eğitsel kararlar verebilmesi,
- Başarıya engel olan unsurların tespit edilmesi ve bu sorunların üstesinden gelebilmesi,
- Öğrencilerin güçlü yönlerine ve ilgi alanlarına yönelik konularda teşvik edilmesi,

- Okul hayatı ile meslek hayatı arasındaki bağlantıyı kurabilmesi.

1.8. Mesleki Rehberlik

Günümüzde, özellikle gençler için toplumsal değişimlerin ve teknolojik gelişmelerin hayatlarını etkilediği görülmektedir. Toplumsal koşullar, gençlerin geleceğine yönelik alacakları kararlar konusunda da ayrıca belirleyici olmaktadır. Bu doğrultuda, ergenlerin, hayatlarının kritik döneminde kendileri için doğru seçimler yapabilmesi ve gelecek nesiller olarak yapmış oldukları seçimlerle topluma kazandırılmış bireyler olmaları önemlidir (McMahon, Mason, Daluga-Guenther, & Ruiz, 2014). Erikson (1968), ergenliğin, kişilik yapılanması için belirleyici ve kritik bir dönem olduğunu savunmaktadır. Ayrıca, Ginzberg ve meslektaşları (1951), ergenlik döneminin önemli seçimleri beraberinde getirdiği ve aynı zamanda bu dönemde yapılacak seçimlerin kişilerin değer yargılarıyla ve benlik algılarıyla tutarlı olması gerektiği öne sürülmüştür. Ergenlik döneminde öğrencilerin hem içsel hem de dışsal olarak, yapacakları seçimlere yönelik ailesel, sosyal ve akademik baskı ile karşı karşıya kaldığı görülmektedir (Guichard, 2001). Bu baskının bertaraf edilmesi ve öğrencilerin gelecekteki planlarını hayata geçirmeye ilişkin doğru bir biçimde yapabilmesi için zorunlu eğitim kapsamında sağlanan okul rehberlik ve psikolojik danışmanlık hizmetlerinin eğitsel ve mesleki konularda destekleyici ve bilgilendirici hizmetler sunduğu bilinmektedir (Nazlı, 2007).

Kariyer danışmanlığı bir diğer deyişle mesleki rehberlik hizmetleri, psikolojik danışmanlık alanları arasında yer alan ve kişilerin kariyer seçimlerine yönelik rehberlik ve destekleyici hizmetler olarak tanımlanmaktadır (Kantaş, Güldü & Ersoy, 2018).

Öğrencilerin geleceğine ilişkin alacağı kararlar doğrultusunda geliştirmesi gereken beceriler arasında, kendini tanıma, imkânların peşinden gidebilme kabiliyeti, eylem planı oluşturma, ilgi alanları, kişilik ve eylem kombinasyonuna yönelik farkındalık, müzakere etme kabiliyeti, sosyal ve ekonomik belirsizlikleri kabullenme, esneklik ile eğitim ve hayata ilişkin gelişimsel bakış olarak belirtilmiştir (Krivas, 2011). Belirtilen yeterliliklerin okullarda sağlanan rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri tarafından sunulduğu görülmektedir.

Okul rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri, öğrencilerini kendilerini tanıma, diğer insanlar arasındaki farklılıkları anlama ve akademik gelişim ve kariyer arasındaki ilişkiyi anlama üzerine hizmetler sağlamayı amaçlamaktadır (Yeşilyaprak, 2011). Öğrencinin kendi güçlü ve zayıf yönlerini fark etmesi, hayal ettiği mesleğe yönelik geliştirmesi gereken alanlara yönelik farkındalık kazanması ve ona sunulan veya ulaşabileceği kaynakları kullanabilmesi önemlidir (Kuzgun, 2000). Bununla birlikte, kişisel özellikleri ve ilgi alanlarına yönelik meslek seçeneklerine yönelik bilgi edinmesi ve seçenekleri araştırması önemlidir (Can, 1998). Öğrencilerin akademik gelişimini gözeterek kariyer planlarını yapmaya başladığı süreç çalışma hayatına yönelik çatışma çözümlene, karar verme ve problem çözme becerileri kazanması okul rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri kapsamındaki bilgilendirici, destekleyici ve değerlendirmeye yönelik hizmetler arasında yer almaktadır (Çakır, 2004; Hanımoğlu, 2018). Örneğin, okul rehber öğretmen ve psikolojik danışmanın öğrencilerin ilgi alanlarını tespit etmeye yönelik testler uygulaması, grup rehberlik etkinlikleri kapsamında rol oynama ve meslekleri tanımaya yönelik faaliyetlerin düzenlenmesi, öğrencilerin geleceğe yönelik nasıl seçimler yapabileceğine ilişkin yol gösterici etkinlikler arasında nitelendirilebilir (Özdemir-Yaylacı, 2007). Öğrencilerin geleceğe ilişkin doğru seçimler yapabilmesi ve seçimleri doğrultusunda işlevsel bir çalışma hayatı sürdürebilmesi için daha erken dönemlerde profesyonel destek almasının önemli olduğu ve söz konusu desteğin okul rehberlik ve psikolojik danışma birimi tarafından sağlanmasının görev tanımı kapsamında olduğu belirtilmektedir (Baysal, 2004).

1.9. Rehberlik Programları

Rehberlik hizmetlerinin işlevleri konusunda farklı birçok çalışma bulunmaktadır. Bununla birlikte, çalışmaların aşağıdaki boyutları ortak bir biçimde ele aldığı görülmektedir. Bu doğrultuda, rehberlik programları ve rehber öğretmenlerinin odak noktası olarak belirlemeleri gereken özellikler şu şekildedir:

- Uyum Sağlayıcılık
- Yöneltiliklik
- Ayarlayıcılık
- Geliştiricilik
- Önleyicilik

- Tamamlayıcılık

1.9.1. Uyum Sağlayıcı Rehberlik

Rehberlik ve psikolojik danışmanlık hizmetleri, okul ortamının öğrencilerin uyum sağlamaları konusunda destekleyici faaliyetlere imkân tanıyabilmelidir. Öğrencilere bireysel veya grup düzeyinde sağlanan ve uyumu kolaylaştıran etkinlikler, uyum sorunları neticesinde görülebilecek duygusal, psikolojik, sosyal ve akademik işlev sorunlarını önleyebilmelidir (Gysbers & Henderson, 2000; Kepçeoğlu, 1996).

1.9.2. Yöneltili Rehberlik

Bireyin başarılı ve mutlu olmasında kişisel niteliklerine uygun alan, ders, okul ve meslek seçiminin rolü büyüktür. Bu amaçla bireye yardımcı olabilmek için ona zamanında rehberlik hizmetlerinden yararlanma olanağı verilmelidir. Böylece bireyin kendisine en uygun bir alana yönelmesi ve o alanda başarılı olabilmesi kolaylaştırılabilir (Hatunoğlu & Hatunoğlu, 2006).

Öğrencilerin kendi yeterliliklerine ve ilgi alanlarına yönelik tercih yapmaları konusunda doğru bir biçimde yönlendirilmesi gerekmektedir. Özellikle lise kademesindeki öğrenciler için kariyer konusunda karar aşamasında olmaları sebebiyle okul rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerinin önemli işlevleri söz konusudur. Okul rehberlik hizmetlerinin öğrencileri doğru alanlara yönlendirme ve yönlendirilen alanlarda başarı sağlayabilmeleri özelliği bulunmaktadır.

1.9.3. Ayarlayıcı Rehberlik

Çağdaş eğitim, öğrencilerin eğitimlerinde bireysel ayrıcalıklara ve çevre şartlarına öncelik vermektedir. Günümüzde eğitim sisteminin öğrencilerin bireysel bütünlüğünü gözetmesi önemlidir. Bu doğrultuda, okul rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerin toplumun değişen koşullarına uyarlanabilir bir biçimde yapılandırılması önemlidir (Yeşilyaprak, 2013). Ayrıca, okul rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerinin öğrencilerin bireysel özellikleri ve yaşadıkları sorunların doğru bir biçimde değerlendirilmesi ve topluma faydalı bireyler olmalarına yönelik yönlendirmelerin yapılması gerektiği ifade edilmektedir (Korkut-Owen & Owen, 2008). Öğrencilere sağlanan yardımlar neticesinde, okul rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerinin,

toplumun genç kesiminin karşılaştığı sorunlar ve çözüm yolları hakkında daha ayrıntılı bilgi edinmek açısından katkıları söz konusudur (Erkan, 2017).

1.9.4. Geliştirici Rehberlik

Geliştirici rehberlik, öğrencilerin gelişimsel özelliklerinin göz önünde bulundurulduğu hizmetleri kapsamaktadır. Gelişimsel dönemlerin, sağlanan rehberlik hizmetleri neticesinde ilerleyen evrelere etki edebileceği öne sürülmüştür (Kepçeoğlu, 1987).

Okul rehberlik programlarında öğrencilerin ihtiyaçlarının ve gelişimsel özelliklerinin göz önünde bulundurulması, duygusal, psikolojik ve sosyal işlev alanlarına olumlu etki sağlamaktadır. Bu doğrultuda, okul rehberlik ve psikolojik danışmanlık hizmetleri, öğrencilerin iyi oluş düzeylerine katkı sağlayabilecek ve benlik saygısının sağlıklı düzeyde olmasına yardımcı olabilecek ve bireysel özelliklerini geliştirilecek etkinlikleri kapsamalıdır (Korkut-Owen & Owen, 2008).

1.9.5. Önleyici Rehberlik

Yukarıda belirtilen, geliştirici, yöneltici ve ayarlatıcı rehberlik hizmetinin dışında, öğrencilerin karşılaşmaları muhtemel risk ve sorunlara ilişkin önleyici hizmetler okul rehberlik ve psikolojik danışmanlık programı kapsamında sağlanmaktadır. Özellikle disiplinle ilgili konular bu tür bir hizmet olarak nitelendirilmektedir. Önleyici rehberlik hizmetlerinde amaç, okul ortamında ortaya çıkabilecek olumsuzlukların önlenmesi, eğitim ve öğrencilerin içinde bulunduğu çevresel koşulları daha iyi düzeye getirmektir (Korkut-Owen & Owen, 2008).

1.9.6. Tamamlayıcı Rehberlik

Tamamlayıcı rehberlik, öğrencilerin müfredat dışındaki alanlarda da başarısını arttırmaya yönelik rehberlik hizmetleri olarak tanımlanmaktadır. Tamamlayıcı rehberlik, eğitim ve öğretimin başarılı bir biçimde sürdürülebilmesi adına öğretmenlerin rehberlik hizmetlerine ilişkin gerekli bilgi ve donanıma sahip olmasını hedeflemektedir. Bu yönüyle okul rehberlik ve psikolojik danışmanlık hizmetleri, öğrenci merkezli olup sistemde başarıya götürebilecek unsurlar arasında tamamlayıcı işlev görmektedir (Kaya, 2014).

1.10. Okul Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Programı

Okul rehberlik ve psikolojik danışma programı, okul rehberlik birimi, okul yöneticileri ve sınıf öğretmenleri ile iş birliği yaparak hizmetlerin sürdürüldüğü görülmektedir (Özdemir, 2008). Farklı birim ve mesleklerin okul ortamında ve rehberlik programındaki yerini ele almak amacıyla psikolojik danışmanın görevi, sınıf rehber öğretmenin görevleri ve okul müdürlerinin görevleri olarak listelenmiştir.

1.10.1. Psikolojik Danışmanın Görevleri

ASCA (2012) tarafından belirtilen okul psikolojik danışmanının görevleri arasında yer alan görevler arasında aşağıdakiler yer almaktadır.

Öğrencilere yönelik doğrudan hizmetler: Bireyselleştirilmiş öğrenci planları, okulun kademesi ve öğrencilerin gelişimsel özelliklerinin gözetilmesiyle rehberlik müfredatının yapılandırılması, öğrencilerin acil ihtiyaç durumunda devreye sokabilecekleri sorumlu hizmetlerin bireysel ya da grup şeklinde veya krize müdahale amaçlı yapılandırılması olarak belirtilmiştir (ASCA, 2012).

Öğrencilere yönelik dolaylı hizmetler: Dolaylı servisler öğrencileri ileri destek için yönlendirme, konsültasyon hizmetleri ile öğretmen, ebeveyn veya diğer eğitimcilerle iş birliği sağlanması olarak tanımlanmaktadır (ASCA, 2012).

1.10.2. Sınıf Rehber Öğretmenlerinin Görevleri

MEB (2015) yönetmeliği kapsamında belirtilen sınıf rehber öğretmeni görevleri aşağıdaki gibidir:

1. Okulun rehberlik ve psikolojik danışmanlık müfredatı çerçevesinde sınıf içerisindeki yıllık rehberlik çalışmalarını planlar ve çalışmaların bir örneğini rehberlik ve psikolojik danışma servisine iletir.
2. Rehberlik için ayrılan ders saatinde sınıftadır. Sınıf içerisinde eğitsel ve mesleki rehberlik faaliyetlerini rehberlik ve psikolojik danışmanlık hizmetlerinin rehberliğinde ve yapısında sürdürür.
3. Sınıfa yeni gelen öğrencilerin dosyalarını rehberlik ve psikolojik danışmanlık birimi ile birlikte değerlendirir.
4. Çalışmalarında öğrencilerden aldığı bilgileri gizlilik çerçevesinde korur.

5. Sınıfıyla ilgili olarak, yapılan etkinlikleri ders yılı sonunda rehberlik ve psikolojik danışmanlık birimine iletir.
6. Öğrencilerin yeterlilikleri, ilgi alanları ve akademik başarı düzeylerini göz önünde bulundurarak, kendileri için uygun eğitsel kolları seçmeleri konusunda okul idaresi ve rehberlik ve psikolojik danışmanlık birimiyle iş birliği içerisinde hareket eder.

1.10.3. Rehberlik hizmetleri açısından Okul Müdürünün Görevleri

Öğretmenlerin algılarına göre, okul yöneticileri, öğretim liderliğinde başarılı olabilmeleri, öğrencilere daha çok zaman ayırabilmeleri için günlük bazı işlerini yardımcılara devretmesi, sınıfta olup bitenleri bizzat sınıfları ziyaret ederek görmesi ve sürekli olarak öğrenci ile temas halinde olması, yöneticilerin ilk elde kazanmaları gereken davranışlar olarak belirtilmiştir (Bakırcıoğlu, 1982).

Okuldaki hizmetler, “yönetim”, “eğitim-öğretim” ve “öğrenci kişilik hizmetleri” olarak örgütlenmiştir. Rehberlik programı, hizmetlerin bir bölümüdür ve çeşitli faaliyetleri ile okul yönetiminin hizmeti kapsamındadır. Danışman okul içi yetiştirme çalışmaları ve giriştiği araştırma bulguları ile okul yöneticilerin rehberlik anlayış ve bilgilerin artmasına yardım etmektedir. Okul yönetimi personelinin bu anlayış ve bilgilerinin artmasına yardım etmektedir. Okul yönetimi personellerinin bu anlayış ve bilgileri yönetici-danışman arasındaki iş birliğini arttırmakta okulda rehberlik çalışmalarını daha çok yer ve önem vermektedir. Yönetim desteği, rehberlik çalışmalarının etkili bir şekilde yürütülmesinde önemli bir etkidir (Güven, 2004).

Okul psikolojik danışma ve rehberlik servisinin, öğrencilerin genel ve özel yetenekleri, akademik başarıları, ilgi alanları ve motivasyon düzeyleri, genel ve bireysel problemleri gibi konularda yapacakları araştırma sonuçları, okulun eğitim öğretim çalışmalarını daha iyi düzenleyip yürütülmesine, daha uygun öğretim yöntemlerinin kullanılmasına ve çeşitli etkinlikler düzenlenmesine olanak sağlamaktadır (Özmen, Eren & Tezer, 2016; Tan, 1992).

1.11. İlgili Araştırmalar

Araştırmanın bu bölümünde yurt içinde ve dışında yapılan çalışmalara yer verilmiştir.

1.11.1. Yurt İçinde Yapılan Araştırmalar

Rehberlik hizmetlerine ilişkin ülkemizde yapılan araştırmalar (Bacıoğlu, Kocabıyık & Malkoç, 2017; Camadan & Kahveci, 2013; Demir & Can, 2015; Karataş-Şahin & Baltacı, 2013; Kardeş & Akman, 2016; Kaya & Kaya, 2017; Tarhan, 2017; Ünal & Ünal, 2010; Yüksel-Şahibi 2008), farklı eğitim kademelerinde hizmet sağlanan psikolojik danışma ve rehberlik hizmetlerinin değerlendirilmesi yapılmıştır. Çalışmalarda, öğrenciler, öğretmenler, okul yöneticileri ve rehber öğretmen görüşleri çerçevesinde uygulamaların yeterli olup olmadığı ele alınmıştır.

Kaya ve Kaya (2017) tarafından yapılan araştırmada, psikolojik danışma ve rehberlik hizmetlerinin denetiminde karşılaşılan problemler ve MEB denetçilerinin görüşleri incelenmiştir. 315 katılımcı ile yürütülen çalışmada, örnekleme başdenetçi, denetçi ve denetçi yardımcıları bulunmaktadır. Denetçilerin verdiği bilgiler doğrultusunda, PDR mevzuatının somut ve güncel olmadığı, bazı katılımcıların alana yönelik yeterli bilgiye sahip olmadıklarını düşünmelerinin denetleme sürecini zorlaştırabileceği ifade edilmiştir. Öte yandan, rehber öğretmenlerin ise denetleme sürecinde iş birliğine açık olmaları ve olası problemlerin çözümüne yönelik gerekli birimlerle temasa geçme konusunda istekli olduğu ifade edilmiştir.

Tarhan (2017) tarafından yapılan araştırmada, rehber öğretmenlerin görev algıları ihtiyaç, yeterlilik ve mesleki doyum bağlamında ele alınmıştır. Çalışmaya 235 rehber öğretmeni katılmıştır. Katılımcılar, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Yönetmeliği'nde yer alan görev tanımlarına beşli likert yanıt sistemiyle puanlandırmalarını yapmışlardır. Sonuçlara göre, okul rehber öğretmenlerinin en çok ihtiyaç duyulduğunu düşündükleri görevleri, toplantılara katılmak, bilgi vermek, görüş belirtmek, bireysel rehberlik hizmetleri ve bireyi tanıma etkinlikleri olarak belirtilmiştir. Okul rehber öğretmenlerinin görev tanımları kapsamında kendilerini yeterli gördükleri görevler ise yılsonu raporları hazırlamak, toplantılara katılarak bilgi vermek ve sınıf öğretmenlerine rehberlik etmek olarak belirtilmiştir. En fazla doyum hissettikleri alanlar

ise psikolojik danışmanlık hizmeti vermek, ailelere ve okuldaki personellere bilgilendirici konferanslar vermek ve sınıflardaki eğitsel ve mesleki rehberlik hizmetleri olarak belirtilmiştir.

Bacıoğlu, Kocabıyık ve Malkoç (2017) tarafından yapılan araştırmada, rehberlik ve psikolojik danışmanlık öğrencilerinin okullardaki rehberlik servisini değerlendirilmesine ilişkin incelemeler yapmışlardır. 2015-2016 eğitim döneminde Trakya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Bölümü, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Anabilim dalı öğrencilerinden okulda gözlem dersine devam edenlerin rehberlik ve psikolojik danışmanlık hizmetlerine ilişkin görüşleri alınmıştır. Nitel yöntemlerle incelenen veriler doğrultusunda, sonuçlara göre üç ana tema saptanmıştır. Bu temalardan ilki rehberlik servisinin değerlendirilmesi, psikolojik danışmanın değerlendirilmesi ve okullarda gözlem dersinin değerlendirilmesi şeklindedir. Rehberlik servisinin değerlendirilmesine ilişkin, üniversite öğrencilerinin sınav kaygısı, gruplaşma, akran zorbalığı, verimli ders çalışma, ailevi sorunlar ve saldırganlık ifadelerin yakın görüşler bildirdikleri ve rehberlik servisinin bu konulara yoğunlaştığını ifade etmişlerdir. Hizmetlerin işleyişine yönelik, eğitim kademeleri, plan ve program, görev tanımı, aktiflik, dosya işi, bireyi tanıma, bilgi yayma ve sunma, yöneltme ve yerleştirme, araştırma ve değerlendirme ile psikolojik danışma temalarına yönelik ifadelerde bulunmuşlardır. Psikolojik danışmanın değerlendirilmesine ilişkin, iş birliği, iş yapmama ve anlaşmazlık, danışmanın öğretmen ilişkisi, mesleki yeterlilik, yardımseverlik, başarılı, mesleki doyumun ve saygınlığın az oluşu temalarına yönelik ifadeler belirtilmiştir.

Kardeş ve Akman (2016) tarafından yapılan araştırmada, okul rehberlik ve psikolojik danışmanın rollerine ilişkin okul öncesi eğitim yöneticileri ve öğretmenlerinin görüşleri incelenmiştir. Çalışmaya 43 okul öncesi kurum yöneticisi ve 211 okul öncesi öğretmeni katılmıştır. Rehber öğretmenlerine ilişkin algıyı ölçmek için Mamett (2008) tarafından geliştirilen “Rehber Öğretmen Algı Ölçeği” kullanılmıştır. Sonuçlara göre, okul öncesi öğretmenlerinin rehber öğretmenleriyle görüşme sıklığının rehber öğretmenlerine yönelik algılarını değiştirdiği görülmüştür. Aynı şekilde, okul öncesi kurum yöneticilerinin rehber öğretmenleriyle görüşme sıklığının rehber

öğretmenlerine yönelik algılarını etkilediği görülmüştür. Okul öncesi kurum yöneticileri ve öğretmenleri için rehber öğretmenlerin en önemli görevlerinin bireysel rehberlik hizmetleri, grup rehberliği ve oryantasyon programlarını yürütme, sınıf içi etkinlikler olduğunu belirtmişlerdir.

Demir ve Can (2015) tarafından yapılan araştırmada, rehber öğretmenlerinin rehberlik ve psikolojik danışmanlığa yönelik tutumları incelenmiştir. Eskişehir’de yapılan çalışmaya 595 rehber öğretmeni katılmıştır. İlköğretim ve ortaöğretim rehber öğretmenlerinden oluşan örnekleme Rehberlik ve Danışmanlık Envanteri uygulanmıştır. Sonuçlara göre, rehber öğretmenlerinin rehberlik ve psikolojik danışmanlık hakkında bilgileri ve tutumları ile orta düzey ve pozitif ilişki olduğu saptanmıştır. Kadın rehber öğretmenlerinin bilgi ve tutumları arasındaki ilişkinin daha yüksek olduğu saptanmıştır. Ayrıca, verilen hizmet içi eğitimler ve tutumlar arasında anlamlı ilişki olduğu görülmüştür. Meslek yılına göre 1-9 ve 10-19 yıl arası mesleğini icra eden öğretmenlerin tutumlarının yirmi yıldan fazla süredir rehber öğretmen olarak görev yapanlara kıyasla bilgi ve tutumları arasında daha yüksek ilişki olduğu görülmüştür.

Karataş ve Şahin-Baltacı (2013) tarafından yapılan bir araştırmada, ortaöğretim kurumlarında psikolojik danışma hizmetlerine yönelik okul müdürü, sınıf rehber öğretmeni, öğrenci ve rehber öğretmenlerinin görüşleri değerlendirilmiştir. 2010-2011 eğitim öğretim yılında yürütülen çalışmaya 52 kişi katılmıştır. İçerik analizi kullanılan çalışmada, farklı kademelerdeki okul çalışanlarının PDR hizmetlerini farklı tanımladıkları sonucu elde edilmiştir. Okul müdürü, sınıf öğretmeni ve öğrencilerin rehberlik hizmetlerini program çözücü, nasihat verici ve dert ortaklı olarak değerlendirildiği görülmüştür.

Camadan ve Kahveci (2013) tarafından yapılan araştırmada, okul yöneticileri ve öğretmenlerin okul rehber öğretmenlerine ilişkin görüşleri incelenmiştir. 390 katılımcıyla yapılan araştırmada, 181 katılımcı okul yöneticisi ve 209 katılımcı öğretmendir. Rize il merkezindeki ilköğretim okullarında görev yapan okul yöneticileri ve öğretmenlerle yürütülen çalışmada açık uçlu sorularla katılımcıların görüşleri alınmıştır. Sonuçlara göre, okul yöneticilerinin okul rehber öğretmenine ilişkin,

“problem çözücü”, “keşfedici”, “lider”, “arkadaş”, “koruyucu” ve “geliştirici” ifadeleri kullanılırken; öğretmenlerin “yönlendirici”, “geliştirici”, “problem çözücü”, “lider”, “etkisiz”, “koruyucu” ifadelerini kullandığı görülmüştür. Ayrıca, katılımcıların cinsiyetine ya da görev tanımına göre ifadelerin anlamlı düzeyde farklılaşmadığı görülmüştür.

Ünal ve Ünal (2010) tarafından yapılan diğer bir araştırmada, öğretmenlerin ve öğrencilerin rehber öğretmenlere ilişkin alguları incelenmiştir. Çalışmaya 89 öğrenci ve 25 öğretmen katılmıştır. Katılımcılara açık uçlu anket uygulanmıştır. Çalışmada elde edilen sonuçlara göre, öğretmenlerin rehber öğretmeni hakkındaki görüşleri mesleki ilkelere sadık ve adanmış olduğunu ifade etmişlerdir. Ayrıca, öğrenciler ise rehber öğretmenin mesleki özelliklerine daha fazla odaklanmıştır. Öğretmenlerin ifadeleri çoğunlukla rehber öğretmenin kişisel özelliklerini kapsamaktadır.

Yüksel-Şahin (2008) tarafından yapılan araştırmada, ortaöğretimdeki öğrenci görüşlerine göre psikolojik danışma ve rehberlik hizmetleri değerlendirilmiştir. Çalışmaya 235 ortaöğretim öğrencisi katılmıştır. Öğrencilerin görüşleri doğrultusunda en çok sağlanan hizmetle en az sağlanan hizmetin sıralaması yapılmıştır. Sonuçlara göre en fazla verilen hizmetler konsültasyon, yönlendirme-yerleştirme, izleme, çevre ve veliyle ilişkiler olarak belirtilmiştir. En az sağlanan meslekler arasında bireyi tanıma hizmetleri ve psikolojik danışmanlık hizmetleri yer almaktadır. Bununla birlikte, rehberlik biriminin kendisini yansıttığının öğrencilerin hizmetlerden yararlanma durumunu yordayıcı değişken olduğu saptanmıştır.

1.11.2. Yurt Dışında Yapılan Araştırmalar

Modo, Sanni ve Mogbo (2013) tarafından yapılan araştırmada, rehberlik ve psikolojik danışma servislerinin ortaöğretim kurumlarında akademik başarıyı yükseltmedeki etkililiği üzerine bir araştırma yürütmüşlerdir. Nijerya’da Akwa Ibom bölgesinde ortaöğretim kurumlarında öğrenim gören 252 öğrenciye anket uygulanmıştır. Araştırmanın sonuçlarına göre rehberlik ve psikolojik danışmanlık servislerinden yararlanan öğrencilerinin akademik başarılarının daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Öğrencilerin akademik başarılarının artması için her okulda mutlaka en az

bir okul danışmanı bulunması gerektiği sonucuna ulaşılmıştır. Okul içinde olduğu gibi okul dışında da öğrenciler, danışmanlık hizmetleri sayesinde sosyal becerilerini geliştirebilmektedirler. Ayrıca okullarda yürütülen mesleki rehberlik etkinlikleri öğrencilerin ilgi ve yeteneklerini ortaya çıkarmada da etkili bulunmaktadır. Rehberlik Danışma servisleri sayesinde öğrencilerin kişisel ve sosyal problemleri erken fark edildiğinden akademik başarıları da yükselmektedir.

Kok, Low, Lee ve Cheah (2012) tarafından yapılan araştırmada, ortaöğretim kurumlarında verilen rehberlik hizmetlerinin durumuna ilişkin bir araştırma yürütülmüştür. Malezya Perak bölgesinde ortaöğretim kurumlarında çalışan toplam 13 okul danışmanı ile görüşme yapılmıştır. Veri toplama aracı olarak yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre rehberlik hizmetleri genel olarak yararlı ve gerekli bulunmuştur. Danışma programlarının motivasyonu artırıcı olduğu, duygu yönetimi becerileri ve ders çalışma alışkanlıkları kazandırma açısından etkili olduğu belirtilmiştir. Ayrıca rehberlik hizmetlerinin davranış bozukluğu problemi yaşayan öğrencilere de gerekli desteği sağladığı belirtilmiştir. Ancak danışma servislerinden yoğun olarak problemlili öğrencilerin yararlanıyor olması diğer öğrencilerin önyargı geliştirmesine ve psikolojik danışmanlara görevlerinin dışında işler verilmesine neden olduğu ifade edilmiştir. Ailelerin de danışma servislerini, sadece problemlili öğrencilerin yararlandığı servisler olarak görmeleri rehberlik hizmetlerinin gelişimini engellediğini belirtmişlerdir. Okul danışmanları ailelere, okul yöneticilerine, öğretmen ve öğrencilere danışma hizmetlerinin işlevini anlatmaları ve işbirliği sağlanması gerektiği önerilmiştir. Ayrıca okul danışmanlarının öğrenci ve öğretmenlerle daha fazla iletişimde bulunarak, servislere karşı olan önyargıları kırabilecekleri de belirtilmiştir.

Muango ve Ogutu (2012), Masinde Muliro Bilim ve Teknoloji Üniversite'sindeki rehberlik ve psikolojik danışmanlık hizmetlerinin etkililiği ve hizmet sunum durumlarının iyileştirilmesi üzerine bir araştırma yürütmüşlerdir. Kenya'daki devlet üniversitelerindeki uyuşturucu madde kullanımı, alkolizm, genç yaşta hamilelik, evlilik öncesi cinsellik, sınavlarda kopya çekimi gibi olumsuz davranışların artış göstermesiyle böyle bir araştırma yapma gereği doğmuştur. Masinde Muliro Bilim ve Teknoloji Üniversite'sindeki 204 öğrenci ile yürüttüğü betimsel bir araştırmadır. Araştırma

sonuçlarına göre; üniversitedeki danışma servislerine başvuran öğrenciler, danışmalık hizmetlerini yararlı bulmaktadırlar. Bu da göstermektedir ki, danışmanlık servisleri üniversite öğrencilerine yeterli düzeyde hizmet sağlamaktadır. Alanında iyi yetişmiş psikolojik danışmanların öğrencilere etkili bir biçimde danışmalık hizmeti sunabildikleri görülmektedir. Ayrıca öğrenciler, danışmanların motive edici konuşmalarının üniversitenin eğitim kalitesini arttırdığını düşünmektedirler. Kız öğrenciler erkek öğrencilere göre danışmalık hizmetlerini daha yararlı bulmaktadırlar. Aynı zamanda danışmalık servislerinin, iletişim becerileri geliştirmede etkili oldukları, sorunlar oluşmadan engellendiği sonucuna ulaşmıştır. Danışmanlık servisleri tarafından düzenlenen kariyer günlerinin yararlı olduğu ve kariyer Danışmanlığı hizmetini yararlı buldukları görülmüştür. Öneri olarak danışmalık servislerinin öğrencilerin, sosyal, sağlık, ekonomik durumlarıyla daha yakından ilgilenmeleri gerektiğini, ayrıca sorunlarının kaynağının aile odaklı olabileceğinin araştırılması gerektiğini vurgulamaktadırlar.

Aluede ve Egbochuku (2009) tarafından yapılan araştırmada, Nijerya ortaöğretim okullarında uygulanan okul danışma programlarının öğretmen görüşlerine göre değerlendirildiği bir araştırma yürütmüştür. Benin şehrindeki 20 ortaöğretim okulunda çeşitli branşlarda çalışan 216 öğretmen ile çalışılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre öğretmenlerin büyük bir çoğunluğu okul danışma programlarının okulu pozitif yönde etkilediğini, okul danışmanlarının ihtiyaç duyulduğu zamanlarda öğrencilere yönlendirme yapmaları gerektiğini, kariyer gelişimi ve üniversite tanıtımları gibi özel etkinliklerin gerekli olduğunu düşünmektedirler. Buna ek olarak öğretmenlerin büyük bir çoğunluğu psikolojik danışmanların öğrencilere ceza vermesini ve tuttıkları raporlar hakkında diğer öğretmenlere bilgi vermesini doğru bulmamaktadırlar. Ayrıca mezun olmuş ya da okulu bırakmış bireylere danışmanlık yapılmasını gerekli görmemektedirler. Programda yürütülen en önemli hizmetlerin kariyer danışmanlığı ile bireysel ve grup rehberliği olduğunu düşünmektedirler. Öğrenciyi tanıma hizmeti olarak test uygulamalarının da önemine değinmişlerdir. Öğretmenler kendilerine düşen görev ve sorumlulukların bilincindedirler, ancak tek başına okul danışmanlarının okulun başarı ve kalitesini artıramayacaklarını, okul idaresi ve diğer öğretmenlerle birlikte artırılabilirliğini belirtmektedirler.

Dahir, Burnham ve Stone (2009) tarafından yapılan araştırmada, Kapsamlı okul psikolojik danışmanlık ve rehberlik programlarının uygulama öncesi hazırlıklarını ve programın uygulanması aşamalarını inceledikleri bir araştırma yürütmüşlerdir. Alabama eyaletinde görev yapmakta olan toplam 1244 okul psikolojik danışmanına anket uygulanmıştır. Araştırmaya katılan psikolojik danışmanların, meslekte geçirdikleri süre, tutum ve inançları gibi değişkenler açısından analizler yapılmıştır. Sonuç olarak okul psikolojik danışmanlarının kapsamlı rehberlik programlara karşı olumlu bakış açısına sahip oldukları ve bu programların okulun hedeflerini gerçekleştirmesinde yardımcı olabileceği görülmüştür.

Chireshe (2006), Zimbabwe ortaokullarındaki rehberlik hizmetlerine ilişkin öğrenci görüşlerini incelemiştir. 314 okul danışmanı ve 636 öğrenciye anket uygulayarak gerçekleştirdiği, deneysel bir araştırmadır. Araştırma sonuçlarına göre, öğrenciler okul danışmanlarının hayatlarında önemli bir rol oynadığını düşünmektedirler. Kapsamlı bir danışma servisi hizmet politikasının oluşturulması gerekliliği, planlama ve değerlendirme yönlerinin gelişmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır. Danışmanlık hizmetlerinin uluslar arası değerlendirme ölçütlerine ve hizmet politikalarına erişemediği vurgulanmıştır. Böyle ki uluslar arası arenada danışmanlık hizmetlerinin okullarda verilmesi zorunluyken, Zimbabwe okullarında böyle bir zorunluluk bulunmamaktadır. Ayrıca program geliştirme, ihtiyaçları belirleme ve değerlendirme durumları uluslar arası ölçütlere uymamaktadır. Ayrıca danışmanlık servisleri eğitimin kalitesizliğinden ve kaynak yetersizliğinden de olumsuz yönde etkilenmektedirler.

Lapan, Gysbers ve Sun (1997) tarafından yapılan araştırmada, kapsamlı rehberlik ve psikolojik danışmanlık programlarının lise öğrencilerinin okul deneyimleriyle olan ilişkisini incelemek amacıyla bir araştırma yürütmüşlerdir. Missouri eyaletindeki 236 liseden 22964 öğrenci ve 434 okul danışmanı araştırmanın örneklemini oluşturmuştur. Araştırma sonuçlarına göre kapsamlı rehberlik ve psikolojik danışmanlık programını uygulayan okullardaki öğrencilerin akademik başarıları daha yüksektir. Kariyer gelişimi ve yükseköğrenim kurumları ile ilgili bilgilendirme çalınmalarının da yeterli düzeyde olduğu anlaşılmıştır.

Yurt içi ve dışında yapılan araştırmalar incelendiğinde genellikle okul psikolojik danışmanlarının okuldaki etkililiği ve rehberlik programlarının öğrencilere sağladığı yararlar üzerinde durulduğu görülmektedir. Okullarda psikolojik danışmanlık hizmetlerinin verilmesinin öğrencilerin kişisel gelişimleri ve akademik başarıları açısından oldukça yararlı olduğu, özellikle risk altında olan öğrencilerin okula devamlılığı ve düzenli yaşantı için önemli bir işlevi yerine getirdikleri sonuçlarına varılmıştır.

BÖLÜM II

YÖNTEM

Bu bölümde, araştırmanın modeli, evren ve örnekleme, veri toplama araçları, verilerin toplanması ve analizine yer verilmiştir.

2.1. Araştırmanın Modeli

Bu çalışmada, 11. sınıf öğrencilerinin okul rehberlik programına ilişkin görüşlerinin incelenmesi amaçlanmıştır. Amaç doğrultusunda oluşturulan araştırma modeli tarama modeli olarak belirlenmiştir. Tarama modelinde, daha öncesinde aynı değişken ya da konuyla ilgili çalışmalar yapılmış olduğu; fakat daha geniş örneklem gruplarıyla kişilerin düşünce, görüş, tutum ve becerilerini ölçmeyi sağlayan bir araştırma yöntemi olarak tanımlanmaktadır (Karasar, 2013). Bu çalışmada, 11. sınıf öğrencilerinin rehberlik programı hakkındaki görüşleri alt boyutlara göre sınıflandırılmış olup, demografik değişkenler bakımından karşılaştırılması yapılarak tarama modeli yürütülmüştür.

2.2. Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini, 2018-2019 eğitim-öğretim yılında Siirt il merkezinde bulunan 25 devlet ortaöğretim kademesinde öğrenim görmekte olan 2280 ortaöğretim 11. sınıf öğrencileri oluşturmaktadır. Çalışmanın örnekleme ise Siirt il merkezinde 12 devlet okulunda eğitim gören 863 11. sınıf öğrencisinden oluşmaktadır. Örneklemin oluşturulmasında, basit seçkisiz örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Basit seçkisiz örnekleme; her bir örneklem seçimine eşit seçilme olasılığı vererek seçilen birimlerin örnekleme alınmasıdır. Burada her örneklem birimine eşit seçilme olasılığı verilmesinin anlamı örneklem evrenden her bir örneklemin eşit olasılıkla seçilmesi olarak tanımlanmaktadır (Büyüköztürk, 2011).

N: Evren

n: Örneklem
$$n = \frac{N \cdot t^2 \cdot p \cdot q}{d^2 \cdot (N-1) + t^2 \cdot p \cdot q}$$

$$t: \text{Tablo değeri} = \frac{2280 \cdot (1,96)^2 \cdot (0,5) \cdot (0,5)}{(0,05)^2 \cdot (2280-1) + (1,96)^2 \cdot (0,5) \cdot (0,5)} = 404,2$$

p: Görülme sıklığı

q: Görülmememe sıklığı

d: Standart sapma

Örnekleme ilişkin demografik değişkenlerin dağılımı Tablo 1’de verilmiştir:

Tablo 1. Araştırmaya Katılan Ortaöğretim Öğrencilerinin Demografik Nitelikleri

<i>Demografik Nitelik</i>	Gruplar	N	%
Cinsiyet	Kız	446	51,7
	Erkek	417	48,3
	Toplam	863	100,0
Lise türü	Fen Lisesi	47	12,6
	Anadolu Lisesi	74	19,9
	Anadolu İmam Hatip Lisesi	82	22,0
	Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi	76	20,4
	Sosyal Bilimler Lisesi	64	17,2
	Toplam	863	100,0
Not ortalaması	50 ve altı	20	2,3
	50-60	104	12,1
	60-70	172	19,9
	70-80	264	30,6
	80-90	214	24,8
	90 ve üzeri	89	10,3
	Toplam	863	100,0
Birimden Daha Önce Yararlanmış Olma	Evet	469	54,3
	Hayır	394	45,7
	Toplam	863	100,0
Kardeş Sayısı	Tek	12	1,4
	1	10	1,2

Tablo 1'in devamı

<i>Demografik Nitelik</i>	<i>Gruplar</i>	N	%
	2	54	6,3
	3	107	12,4
	4 veya üstü	680	78,8
	Toplam	863	100,0
Baba eğitim	İlkokul	267	30,9
	Ortaokul	220	25,5
	Lise	193	22,4
	Üniversite	135	15,6
	Okur yazar değil	48	5,6
	Toplam	863	100,0
Anne eğitim	İlkokul	430	49,8
	Ortaokul	178	20,6
	Lise	73	8,5
	Üniversite	41	4,8
	Okur yazar değil	141	16,3
	Toplam	863	100,0
Okulda Rehber Evet		863	100,0
Öğretmeniniz Var mı?			

Tablo 1'de Demografik değişkenlerin dağılımına göre, araştırmaya katılan 863 kişinin %51,7'si kız (N=446) ve %48,3'ü (N=417)erkek öğrencilerden oluşmaktadır. Lise türüne göre %12,6 Fen Lisesi (N=47), %19,9 Anadolu Lisesi (N=74), %22 Anadolu İmam Hatip Lisesi (N=82), %20,4 Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi (N=76) ve %17,2 sosyal bilimler lisesi (N=64) öğrencileri araştırmaya katılmıştır. Not ortalaması değişkenine göre 50 ve altı %2,3 (N=20), %12,1 50-60 arası, %19,9 60-70 arası (N=172), %30,6 70-80 (N=264), %24,8 80-90 arası (N=214) ve %10,3 90 ve üzeri (N=89) not ortalaması bildirilmiştir. Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık biriminden daha önce hizmet alan öğrencilerin oranı %54,3 (N=469) ve hizmet almayanların oranı %45,7'dir (N=394). Kardeş sayısı değişkenine göre %1,4 tek çocuk (N=12), %1,2 bir kardeş (N=10), %6,3 iki kardeş (N=54), %12,4 üç kardeş (N=107) ve %78,8 dört kardeş ve üzeri(N=680) olarak bildirilmiştir. Baba eğitim oranı değişkenine göre %30,9 ilkokul

(N=267), %25,5 ortaokul (N=220), %22,4 lise (N=193), %15,6 üniversite ve %5,6 okur-yazar değil (N=48) olarak bildirilmiştir. Anne eğitim düzeyi değişkenine göre %49,8 ilkokul (N=430), %20,6 ortaokul (N=178), %8,5 lise (N=73), %4,8 üniversite (N=41) ve %16,3 okur-yazar değil (N=141) olarak yanıtlanmıştır. Araştırmaya katılan tüm öğrencilerin eğitim aldıkları okulda rehber öğretmeni bulunmaktadır.

2.3. Veri Toplama Aracı

Bu araştırmada, 11. sınıf rehberlik programının öğrencilerin görüşlerini değerlendirmek amacıyla “Kişisel Bilgi Formu” ve rehberlik programı ile ilgili sorular içeren “Okul Rehberlik Programı Değerlendirme Ölçeği” kullanılmıştır.

2.3.1. Kişisel Bilgi Formu

Öğrencilerin cinsiyet, lise türü, not ortalaması, rehberlik biriminden daha önce hizmet alıp almadığı, kardeş sayısı, anne-baba eğitimi değişkenlerini ölçen soruların yer aldığı ve araştırmacı tarafından geliştirilen öz bildirim formundan oluşmaktadır.

2.3.2. Okul Rehberlik Programı Değerlendirme Ölçeği

Öğrencilerin rehberlik programına ilişkin görüşlerinin değerlendirilmesinde Topçu (2014) tarafından geliştirilen ve rehberlik programının öğrenci görüşlerine göre değerlendirilmesi amacıyla kullanılan “Okul Rehberlik Programı Değerlendirme Ölçeği” kullanılmıştır. Ölçekte yer alan alt boyutlar ve maddeleri faktör analizi sonucundaki faktör yükleri sırasıyla aşağıdaki gibidir:

Kişisel rehberlik alt boyutu için 9, 12, 11, 14, 15, 13, 19, 21, 20, 17, 23, 22, 10, 18

Mesleki rehberlik alt boyutu için 31, 27, 28, 29, 32, 33, 30, 26,25

Eğitsel rehberlik alt boyutu için 2, 3, 1, 4, 5

Rehber öğretmen alt boyutu için 36, 37, 38

Okulun şartları alt boyutu için 39, 40, 41

Tablo 2. Okul Rehberlik Programı Değerlendirme Ölçeğinin Alt Boyutları ve Cronbach-Alpha Katsayıları

Boyutlar	Boyutlarla İlgili Maddeler	Cronbach-Alpha Katsayıları
Kişisel Rehberlik	9-10-11-12-13-14-15-16-17-18- 19-20-21-22-23	.94
Mesleki Rehberlik	25-26-27-28-29-30-31-32-33	.93
Eğitsel Rehberlik	1-2-3-4-5	.87
Rehber Öğretmen	36-37-38	.81
Okulun Şartları	39-40-41	.65
Toplam	35 Madde	.96

Ölçeğin 35 maddelik son halinin güvenirliliğine ilişkin bulgulara göre iç tutarlılık katsayısı 0,962 bulunmuştur. Alt boyutlara göre iç tutarlılık katsayısı 0,81 ile 0,87 arasında değişmektedir. Bu araştırmada alt boyutların iç tutarlılık katsayıları Tablo 2’de verilmiştir.

2.4.Verilerin Toplanması

Verilerin toplanması için ilk olarak Siirt İl Milli Eğitim Müdürlüğü’nden araştırma izni alınmıştır. Siirt İl Merkezi’nde 2018-2019 eğitim öğretim yılı içerisinde eğitim gören 11. sınıf öğrencilerine ölçekler uygulanmıştır. Ölçek çalışması, uygulama yapılan okullardaki okul rehber öğretmenleri eşliğinde yürütülmüştür. Toplamda 865 öğrenciye ölçek uygulanmıştır. Uygulanan ölçeklerden 2 tanesi geçersiz kabul edilip araştırma kapsamı dışında tutulmuştur. Buna göre, 863 ölçek geçerli kabul edilip analize tabi tutulmuştur.

2.5.Verilerin Analizi

Araştırmanın modeli kapsamında veri analizlerinin yapılması amacıyla, öğrencilerin ölçeklere vermiş olduğu yanıtların veri girişleri yapılarak veri analizine hazır hale getirilmiştir. SPSS programında veri analizleri yapılmıştır. Araştırmada,

öğrencilerin kişisel bilgilerinin betimleyici istatistikleri için frekans ve yüzde değerleri kullanılmıştır. Öğrenci ölçek'inden elde edilen verilerin ortalamaları ve kişisel bilgilere göre alt boyutların farklılaşma düzeyleri incelenmiştir. Kişisel bilgilerin bazılarının dağılımının homojen olmaması sebebiyle parametrik olmayan testler kullanılmıştır. Karşılaştırma analizi için parametrik olmayan istatistiksel analizler arasındaki ikili gruplarla “Mann Whitney U testi”; ikiden fazla grup içeren demografik değişkenlerin karşılaştırılması için “Kruskal Wallis Homojenlik Testi” uygulanmıştır. Homojen dağılım gösteren kişisel değişkenlerin karşılaştırılması için parametrik istatistiksel analizler arasında, karşılaştırmalar için ikili gruplarda “Bağımsız Örneklem t Testi”; ikiden fazla grup içeren demografik değişkenlerin karşılaştırılması için “Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA)” uygulanmıştır. Tek Yönlü Varyans Analizi sonuçları doğrultusunda farklılığın kaynağını saptamak için Post Hoc analizlerinden Tukey HSD uygulanmıştır. Analizlerde anlamlılık değeri 0,05 olarak alınmıştır.

Araştırmada, verilerin yorumlanmasında yer alan puan aralıkları ve anlamı Tablo 3’te verilmiştir.

Tablo 3. Araştırma Ölçeğindeki Derecelendirme Seçeneklerinin Puanlara Göre Dağılımı

Seçenekler	Puanlar	Puan Aralığı	Ölçek Değerlendirme
Kesinlikle Katılmıyorum	1	1.00-1.79	Yetersiz
Katılmıyorum	2	1.80-2.59	Alt Düzey
Kısmen Katılıyorum	3	2.60-3.39	Orta Düzey
Katılıyorum	4	3.40-4.19	Üst Düzey
Tamamen Katılıyorum	5	4.20-5.00	Çok Üst Düzey

BÖLÜM III

BULGULAR

Bu bölümde, araştırma probleminin çözümü için araştırmaya katılan 11. sınıf öğrencilerinin ölçekler yoluyla toplanan görüşlerinin analizi sonucunda elde edilen bulgular yer almaktadır.

3.1. 11. Sınıf Öğrencilerinin Rehberlik Programına İlişkin Görüşlerine Ait Bulgular

Öğrencilerinin rehberlik programına ilişkin, Okul Rehberlik Programının Değerlendirilmesi başlıklı ölçeğin alt boyutlarına ilişkin genel görüşlerine, boyutlarda yer alan maddelere yönelik görüşleri ile bağımsız değişkenlere göre öğrenci görüşlerinin karşılaştırılmasına yer verilmiştir.

3.1.1. 11. Sınıf Öğrencilerinin Rehberlik Programı Alt Boyutuna İlişkin Görüşlerine Ait Bulgular

11. sınıf öğrencilerinin rehberlik programı alt boyutuna ilişkin görüşlerini incelemek için betimsel istatistiksel analiz uygulanmıştır. Analize ilişkin bulgular Tablo 4’te verilmiştir.

Tablo 4. 11. Sınıf Öğrencilerinin Rehberlik Programına İlişkin Görüşlerine Ait Bulgular

Boyutlar	N	$\bar{x}$	S	Yorum
Kişisel Rehberlik	863	2,97	1,28	Orta düzey
Mesleki Rehberlik	863	3,25	1,32	Orta düzey
Eğitsel Rehberlik	863	3,35	1,28	Orta düzey
Rehber Öğretmen	863	3,16	1,35	Orta düzey
Okulun Şartları	863	2,98	1,45	Orta düzey
Genel Katılım	863	3,14	1,33	Orta düzey

11. sınıf öğrencilerinin rehberlik programına alt boyutuna ilişkin görüşleri incelendiğinde, eğitsel rehberlik programına yönelik görüşlerinin en yüksek düzeyde ($\bar{x}$

=3,35) olduğu, buna karşılık kişisel rehberlikle ilişkin uygulamalara yönelik görüşlerinin ise en düşük düzeyde ($\bar{x}=2,97$) olduğu görülmektedir. Diğer değerlendirmelerinin ise azalan bir sırada sırasıyla; mesleki rehberlik ($\bar{x}=3,25$), rehber öğretmene ilişkin ($\bar{x}=3,16$) ve okulun şartlarına ilişkin ($\bar{x}=2,98$) olduğu anlaşılmaktadır (Tablo 4).

Ayrıca puan ortalamaları dikkate alınarak bir değerlendirme yapıldığında, 11. sınıf öğrencilerinin tüm alt boyutlarda vermiş oldukları yanıtların katılımlarına göre orta düzeyde olduğu görülmektedir. Ayrıca 11. sınıf öğrencilerinin rehberlik programına ilişkin genel değerlendirmelerini ortaya koyan katılımlarının da orta düzeyde ($\bar{x}=3,14$) olduğu anlaşılmaktadır.

3.1.2. 11. Sınıf Öğrencilerinin Rehberlik Programına İlişkin Görüşlerine Ait Bulgular

Araştırmaya katılan 11. sınıf öğrencilerinin rehberlik programına ilişkin görüşlerine ait ortalama ve standart sapma değerleri için betimsel istatistik bulguları verilmiştir.

Tablo 5.11. Sınıf Öğrencilerinin Kişisel Rehberlik Boyutuna İlişkin Görüşlerinin Aritmetik Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

Boyut Adı	Madde No	Ölçek Maddeleri	Öğrenciler	
			$\bar{x}$	SS
1. Kişisel Rehberlik	9	Bedensel sağlığım için gerekli alışkanlıkları edinmemde yararlıdır.	2,81	1,261
	8	Ergenlik döneminin bedensel ve duygusal değişimlerin ortaya çıkardığı durumlara uyum sağlamamda etkilidir.	2,82	1,303
	11	Öfke ile baş etme yollarını öğrenmemi sağlar.	2,88	1,303
	12.	Kişiler arası ilişkilerde anlaşmazlıkları çözebilmem açısından yararlıdır.	3,05	1,228
	10.	Kişilerarası iletişimimi güçlendirmem açısından yararlıdır.	3,02	1,257
	16	Duygusal ve sosyal uyum sorunlarının çözümünde etkilidir.	2,97	1,269
	13.	Akran baskısıyla baş edebilme becerilerini geliştirmemde	2,90	1,261

	yararlıdır.		
18.	Karşı cinsle ilişkilerimde yaşadığım sorunlarla başa çıkmamda etkilidir.	2,65	1,382
17.	Karşılaştığım sorunların çözümünde gereken yardımı alabilmemi sağlar.	3,20	1,291
14.	Okulda sorunların ortaya çıkmadan önlenmesinde etkilidir.	3,05	1,290
20.	Özgüven ve özsaygımı geliştirmem konusunda etkilidir.	3,13	1,337
19.	Sosyal beceri geliştirmem konusunda etkilidir.	3,04	1,308
7.	Sınav kaygısıyla baş edebilmemde etkilidir.	3,10	1,302
15.	Eğitim-öğretim etkinlikleri içindeki grup çalışmalarına aktif olarak katılmamı sağlar.	2,93	1,298
6.	Okulda yararlanabileceğim olanaklar hakkında bilgi sahibi olmamı sağladı	3,18	1,272
Toplam		2,97	1,28

3.1.2.1. 11. Sınıf Öğrencilerinin Kişisel Rehberlik Programına İlişkin Görüşlerine Ait Bulgular

11. sınıf öğrencilerinin kişisel rehberlik faktörüne ilişkin görüşleri incelendiğinde, öğrencilerin en çok katılım gösterdikleri ifadelerin “Karşılaştığım sorunların çözümünde gereken yardımı alabilmemi sağlar.” ($\bar{x}=3,20$) ve “Okulda yararlanabileceğim olanaklar hakkında bilgi sahibi olmamı sağladı.” ($\bar{x}=3,18$) ifadeleri olduğu görülmektedir. Öğrencilerin en az katılım gösterdikleri ifadelerin ise, “Bedensel sağlığım için gerekli alışkanlıkları edinmemde yararlıdır.” ($\bar{x}=2,81$) ve “Ergenlik döneminin bedensel ve duygusal değişimlerin ortaya çıkardığı durumlara uyum sağlamamda etkilidir.” ($\bar{x}=2,82$) ifadelerinin olduğu anlaşılmaktadır (Tablo 5).

Tablo 6. Sınıf Öğrencilerinin Mesleki Rehberlik Boyutuna İlişkin Görüşlerinin Aritmetik Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

Boyut	Adı	No	Ölçek Maddeleri	Öğrenciler	
				$\bar{x}$	SS
2. Mesleki Rehberlik	25.		Meslek ve kariyer olanaklarım hakkında doğru ve kapsamlı bilgiye ulaşmamı sağlar.	3,30	1,310
	26.		Seçebileceğim meslekleri tanımam açısından yararlıdır.	3,36	1,316
	27.		İlgilerimi tanımamı sağlar.	3,06	1,292
	28.		Yeteneklerimi tanımamı sağlar.	2,98	1,366
	29.		Geleceğe ilişkin hedef belirlememde etkilidir.	3,40	1,297
	30.		Mesleki değerlerimi fark etmemi sağlar.	3,22	1,300
	31.		Seçebileceğim dersler ile meslekler arasındaki ilişkiyi fark etmemi sağlar.	3,33	1,334
	32.		Bana uygun olan dersleri seçmemin önemini kavramamı sağlar.	3,29	1,343
	33.		Okulda seçebileceğim dersler hakkında bilgi sahibi olmamı sağlar.	3,31	1,337
Toplam				3,25	1,32

3.1.2.2. 11. Sınıf Öğrencilerinin Mesleki Rehberlik Programına İlişkin Görüşlerine Ait Bulgular

Araştırmaya katılan 11. sınıf öğrencilerinin mesleki rehberlik programına ilişkin görüşlerine ait ortalama ve standart sapma değerleri için betimsel istatistik bulguları verilmiştir.

11. sınıf öğrencilerinin mesleki rehberlik faktörüne ilişkin görüşleri incelendiğinde, öğrencilerin en çok katılım gösterdikleri ifadelerin “Geleceğe ilişkin hedef belirlememde etkilidir.” ($\bar{x}=3,40$) ve “Seçebileceğim meslekleri tanımam açısından yararlıdır.” ($\bar{x}=3,36$) ifadeleri olduğu görülmektedir. Öğrencilerin en az katılım gösterdikleri ifadelerin ise, “Yeteneklerimi tanımamı sağlar.” ($\bar{x}=2,98$) ve “İlgilerimi tanımamı sağlar.” ($\bar{x}=3,06$) ifadelerinin olduğu anlaşılmaktadır (Tablo 6).

Tablo 7. 11. Sınıf Öğrencilerinin Eğitsel Rehberlik Boyutuna İlişkin Görüşlerinin Aritmetik Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

Boyut Adı	Sıra No	Ölçek Maddeleri	Öğrenciler	
			$\bar{x}$	SS
3. Eğitsel Rehberlik	1.	Akademik başarıyı arttırmam açısından yararlıdır.	3,39	1,281
	2.	Ders çalışma alışkanlığı kazanabilmem açısından yararlıdır.	3,48	1,272
	3.	Öğrencileri ilgilendiren yönetmelikleri tanımam açısından yararlıdır.	3,32	1,340
	4.	Verimli ders çalışma tekniklerini öğrenmemi sağlar.	3,48	1,280
	5.	Okul çevresindeki eğitsel ve sosyal imkânlardan haberdar olmamı sağlar.	3,10	1,274
Toplam			3,35	1,28

3.1.2.3. 11. Sınıf Öğrencilerinin Eğitsel Rehberlik Programına İlişkin Görüşlerine Ait Bulgular

11. sınıf öğrencilerinin eğitsel rehberlik faktörüne ilişkin görüşleri incelendiğinde, öğrencilerin en çok katılım gösterdikleri ifadelerin “Ders çalışma alışkanlığı kazanabilmem açısından yararlıdır.” ($\bar{x}=3,48$) ve “Verimli ders çalışma tekniklerini öğrenmemi sağlar.” ($\bar{x}=3,48$) ifadeleri olduğu görülmektedir. Öğrencilerin en az katılım gösterdikleri ifadelerin ise, “Okul çevresindeki eğitsel ve sosyal imkânlardan haberdar olmamı sağlar.” ($\bar{x}=3,10$) ve “Öğrencileri ilgilendiren yönetmelikleri tanımam açısından yararlıdır.” ($\bar{x}=3,32$) ifadelerinin olduğu anlaşılmaktadır (Tablo 7).

Tablo 8. 11. Sınıf Öğrencilerinin Rehber Öğretmen Boyutuna İlişkin Görüşlerinin Aritmetik Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

Boyut Adı	Madde No	Ölçek Maddeleri	Öğrenciler	
			$\bar{x}$	SS
4. Rehber Öğretmen	36.	Sınıf rehber öğretmenleri, rehberlik etkinliklerini uygularken isteklidir.	3,19	1,407
	37.	Sınıf rehber öğretmenleri öğrencilerin, kişisel-sosyal gelişimlerini ve ders başarılarını takip edebilmektedir.	3,16	1,351
	38	Okul rehber öğretmenleri öğrencilerin, kişisel-sosyal gelişimlerini ve ders başarılarını takip edebilmektedir.	3,15	1,320
Toplam			3,16	1,35

3.1.2.4. 11. Sınıf Öğrencilerinin Rehber Öğretmene İlişkin Görüşlerine Ait Bulgular

11. sınıf öğrencilerinin rehber öğretmene ilişkin görüşleri incelendiğinde, öğrencilerin en çok katılım gösterdikleri ifadenin “Sınıf rehber öğretmenleri, rehberlik etkinliklerini uygularken isteklidir.” ($\bar{x}=3,19$) ifadesi olduğu görülmektedir. Öğrencilerin en az katılım gösterdikleri ifade ise, “Okul rehber öğretmenleri öğrencilerin, kişisel-sosyal gelişimlerini ve ders başarılarını takip edebilmektedir.” ($\bar{x}=3,15$) ifadesinin olduğu anlaşılmaktadır (Tablo 8).

Tablo 9. 11. Sınıf Öğrencilerinin Okulun Şartları Boyutuna İlişkin Görüşlerinin Aritmetik Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

Boyut Adı	No	Ölçek Maddeleri	Öğrenciler	
			$\bar{x}$	SS
5. Okulun Şartları	39.	Okul idaresi, rehberlik programının uygulanmasında destekleyici ve yardımcıdır.	3,07	1,354
	40.	Okuldaki rehber öğretmen sayısı yeterlidir.	3,12	1,445
	41.	Rehberlik etkinliklerini uygulayabilmek için haftada bir (1) ders saati yeterlidir.	2,77	1,560
Toplam			2,98	1,45

3.1.2.5. 11. Sınıf Öğrencilerinin Okul Şartlarına İlişkin Görüşlerine Ait Bulgular

11. sınıf öğrencilerinin okul şartlarına ilişkin görüşleri incelendiğinde, öğrencilerin en çok katılım gösterdikleri ifadenin “Okul idaresi, rehberlik programının uygulanmasında destekleyici ve yardımcıdır.” ($\bar{x}=3,12$) ifadesi olduğu görülmektedir. Öğrencilerin en az katılım gösterdikleri ifade ise, “Rehberlik etkinliklerini uygulayabilmek için haftada bir (1) ders saati yeterlidir.” ($\bar{x}=2,77$) ifadesinin olduğu anlaşılmaktadır (Tablo 9).

3.1.3. 11. Sınıf Öğrencilerinin Rehberlik Programına İlişkin Görüşlerinin Değişkenlere Göre Dağılımı

Araştırmanın bu bölümünde, 11. sınıf öğrencilerinin rehberlik programına ilişkin, Okul Rehberlik Programının Değerlendirilmesi başlıklı ölçeğin alt boyutlarına ilişkin boyutlarda yer alan maddelere yönelik görüşlerinin demografik değişkenlere göre farklılaşma düzeyleri incelenmiştir. 863 katılımcının verilerinin incelendiği çalışmada, demografik değişkenlere göre rehberlik programı alt boyutları bulguları aşağıdaki gibidir:

3.1.3.1. Cinsiyet Değişkenine Göre Bulgular

11. sınıf öğrencilerinin rehberlik programına ilişkin görüşlerini cinsiyet değişkeni açısından karşılaştırmak için bağımsız örneklemeler için t testi kullanılmış sonuçları Tablo 10'da verilmiştir.

Tablo 10. 11. Sınıf Öğrencilerinin Rehberlik Programına İlişkin Görüşlerinin Alt Boyutlarının Cinsiyete Göre Karşılaştırılması

<i>Boyutlar</i>	<i>Gruplar</i>	<i>N</i>	$\bar{X}$	<i>SS</i>	<i>sd</i>	<i>t</i>	<i>P</i>
Kişisel Rehberlik	A) Kız	446	2,95	,970	861	-	0,26
	B) Erkek	417	3,03	,954		1,11	
	Toplam	863					
Mesleki Rehberlik	A) Kız	446	3,22	1,087	861	-	0,33
	B) Erkek	417	3,29	1,044		0,95	
	Toplam	863					
Eğitsel Rehberlik	A) Kız	446	3,30	1,046	861	-	0,41
	B) Erkek	417	3,36	1,026		0,81	
	Toplam	863					
Rehber Öğretmen	A) Kız	446	3,21	1,188	861	1,06	0,28
	B) Erkek	417	3,12	1,137			
	Toplam	863					
Okulun Şartları	A) Kız	446	3,01	1,164	861	0,56	0,57
	B) Erkek	417	2,97	1,069			
	Toplam	863					

*p<.05

Analiz sonuçlarına göre, öğrencilerin kişisel rehberlik [$t_{(861)} = 1,11$, $p > .05$], mesleki rehberlik [$t_{(861)} = -0,95$, $p > .05$], eğitsel rehberlik [$t_{(861)} = -0,81$, $p > .05$], rehber öğretmeni [$t_{(861)} = 1,06$, $p > .05$] ve okul şartları [$t_{(861)} = 0,56$, $p > .05$] boyutlarında görüşleri arasında cinsiyet değişkeni açısından anlamlı bir farklılık görülmemiştir. Bu bulgu, 11. sınıf öğrencilerinin rehberlik programına ilişkin görüşleri ile cinsiyet değişkeni arasında anlamlı bir ilişkinin olmadığını göstermektedir (Tablo 10).

Ancak katılımcı grupların görüşleri puan ortalamaları açısından değerlendirildiğinde, kız ve erkek öğrencilerin görüşlerinin birbirlerine yakın olduğu görülmüştür. Ayrıca, kız öğrencilerinin rehber öğretmene ilişkin görüşlerinin puan ortalamasının daha yüksek olduğu; diğer alt boyutlar olan kişisel, eğitsel ve mesleki rehberlik ile okul şartları boyutlarının erkek öğrencilerde daha yüksek olduğu saptanmıştır. Ayrıca hem kız hem de erkek öğrencilerin kişisel, mesleki, eğitsel rehberlik, rehber öğretmen, okul şartları planlama, uygulama, etkinlikler ve öneriler boyutlarına ilişkin katılımlarının “orta düzeyde” olduğu anlaşılmaktadır (Tablo 10).

3.1.3.2. Lise Türü Değişkenine Göre Bulgular

Farklı 5 lise türüne göre gruplandırılan öğrencilerin, rehberlik ve psikolojik danışmanlık birimi hakkındaki görüşleri arasında anlamlı fark olup olmadığını sınamak için, lise türüne göre oluşturulan grupların görüşlerinin ortalamaları ilişkisiz örneklem için tek yönlü varyans analizi (ANOVA) ile karşılaştırılmış sonuçları Tablo 11’de verilmiştir.

Tablo 11. 11. Sınıf Öğrencilerinin Rehberlik Programına İlişkin Görüşlerinin Alt Boyutlarının Lise Türüne Göre Karşılaştırılması

Boyutlar	Gruplar	N	$\bar{X}$	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	p	Anlamlı fark (Tukey)
Kişisel Rehberlik	Fen Lisesi	102	2,84	Gruplar arası	49,105	4	12,276	14,05	,00*	D-A D-B
	Anadolu Lisesi	228	2,85							
	Anadolu İmam Hatip Lisesi	240	3,05							
	Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi	216	3,31	Gruplar içi	749,227	858	,873			
	Sosyal Bilimler Lisesi	77	2,49							
	Toplam	863	2,99							
Mesleki Rehberlik	Fen Lisesi	102	3,08	Gruplar arası	51,654	4	12,914	11,92	,00*	D-E D-A
	Anadolu Lisesi	228	3,13							
	Anadolu İmam Hatip Lisesi	240	3,39							
	Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi	216	3,50	Gruplar içi	929,017	858	1,083			
	Sosyal Bilimler Lisesi	77	2,66							
	Toplam	863	3,25							
Eğitsel Rehberlik	Fen Lisesi	102	3,10	Gruplar arası	52,030	4	13,008	12,776	,00*	D-E D-A
	Anadolu Lisesi	228	3,27							
	Anadolu İmam Hatip Lisesi	240	3,42	Gruplar	873,554	858	1,018			
	Mesleki ve Teknik	216	3,60							

		Anadolu Lisesi									
		Sosyal Bilimler Lisesi	77	2,72							
		Toplam	863	3,33							
Rehber Öğretmen		Fen Lisesi	102	3,02	Gruplar arası	45,353	4	11,338	8,669	,00*	D-E D-A
		Anadolu Lisesi	228	3,01							
		Anadolu İmam Hatip Lisesi	240	3,28							
		Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi	216	3,44		1122,173	858	1,308			
		Sosyal Bilimler Lisesi	77	2,68	Gruplar içi						
		Toplam	863	3,17							
Okulun Şartları		Fen Lisesi	102	2,81		82,989	4	20,747	17,880	,00*	
		Anadolu Lisesi	228	2,68	Gruplar arası						
		Anadolu İmam Hatip Lisesi	240	3,03							
		Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi	216	3,47		995,562	858	1,160			D-E D-A
		Sosyal Bilimler Lisesi	77	2,68	Gruplar içi						
		Toplam	863	2,99							

*P<.05

Analiz sonuçları, kişisel rehberlik [$F_{(4-858)} = 0,00, p<0,01$] uygulama [$F_{(4-858)} = 0,00, p<0,01$] etkinlikler [$F_{(4-858)} = 0,00, p<0,01$] sorunlar [$F_{(5-371)} = 0,00, p<0,01$] ve öneriler [$F_{(4-858)} = 0,48, p>0,05$] boyutlarında öğrencilerin rehberlik programına ilişkin görüşlerinin lise türüne göre anlamlı düzeyde farklılık gösterdiği görülmektedir. Farklılığın kaynağını tespit etmek için yapılan Post Hoc Tukey analizi bulgularına göre kişisel, mesleki, eğitsel rehberlik, rehberlik ve okul şartları alt boyutlarında Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi öğrencilerinin puan farklılığına yol açabilecek düzeyde yüksek puanlar aldıkları görülmüştür. Başka bir deyişle, 11. sınıf öğrencilerinin rehberlik programına ilişkin görüşleri eğitim aldıkları lise türüne göre anlamlı düzeyde farklılık göstermektedir. (Tablo 11).

Yukarıda elde edilen bulguların yanı sıra, öğrencilerin puan ortalamaları dikkate alınarak bir değerlendirme yapıldığında, meslek lisesi öğrencilerinin rehberlik programının tüm alt boyutlarında en yüksek puanları aldığı; düşük puan ortalamasına sahip lise türlerinin ise sosyal bilimler lisesi olduğu görülmektedir (Tablo 11).

3.1.3.3. Rehberlik Biriminden Daha Önce Yararlanmış Olma Durumu Değişkenine Göre Bulgular

11. Sınıf öğrencilerinin rehberlik programına ilişkin görüşlerini daha önce rehberlik biriminden hizmet almış olma değişkeni açısından karşılaştırmak için bağımsız örneklem için t testi kullanılmış sonuçları Tablo 12’de verilmiştir.

Tablo 12. 11. Sınıf Öğrencilerinin Rehberlik Programına İlişkin Görüşlerinin Alt Boyutlarının Daha Önce Rehberlik Hizmeti Almış Olma Durumu Değişkenine Göre Karşılaştırılması

<i>Boyutlar</i>	Gruplar	N	$\bar{X}$	SS	sd	t	P
Kişisel Rehberlik	A) Evet	446	3,12	,981	861	4,42	0,0
	B) Hayır	417	2,83	,916			
	Toplam	863					
Mesleki Rehberlik	A) Evet	446	3,40	1,088	861	4,59	0,0
	B) Hayır	417	3,07	1,013			
	Toplam	863					
Eğitsel Rehberlik	A) Evet	446	3,48	,998	861	4,81	0,0
	B) Hayır	417	3,14	1,053			
	Toplam	863					
Rehber Öğretmen	A) Evet	446	3,34	1,173	861	4,82	0,0
	B) Hayır	417	2,96	1,119			
	Toplam	863					
Okulun Şartları	A) Evet	446	3,04	1,110	861	1,59	0,11
	B) Hayır	417	2,92	1,127			
	Toplam	863					

*P<.05

Analiz sonuçlarına göre, öğrencilerin kişisel rehberlik [$t_{(861)}= 4,42, p<.01$], mesleki rehberlik [$t_{(861)}= 4,59, p<.01$], eğitsel rehberlik [$t_{(861)}= 4,81, p<.01$], rehber öğretmeni [$t_{(861)}= 4,82, p<.01$] boyutları daha önce rehberlik biriminden yararlanmış olma durumu bakımından anlamlı düzeyde farklılaşmaktadır. Bununla birlikte, okul şartları [$t_{(861)}= 1,59, p>.05$] boyutlarında görüşleri arasında daha önce birimden yararlanma durumu değişkeni açısından anlamlı bir farklılık görülmemiştir. Elde edilen sonuçlar doğrultusunda, daha önce birimden hizmet alan öğrencilerin kişisel rehberlik, mesleki rehberlik, eğitsel rehberlik ve rehber öğretmen boyutlarına ilişkin puanlarının daha yüksek olduğu görülmektedir. (Tablo 12).

Ancak katılımcı grupların görüşleri puan ortalamaları açısından değerlendirildiğinde, daha önce birimden hizmet alan öğrencilerin kişisel, mesleki, eğitsel rehberlik, rehber öğretmen, okul şartları planlama, uygulama, etkinlikler ve öneriler boyutlarına ilişkin katılımlarının “orta düzeyde” olduğu anlaşılmaktadır (Tablo 12).

3.1.3.3. Öğrencilerin Not Ortalaması Değişkenine Göre Bulgular

Farklı not ortalamaları kategorisine göre gruplandırılmış öğrencilerin rehberlik programına ilişkin görüşlerinin Kruskal-Wallis H testi sonuçları Tablo 13’te verilmiştir.

Tablo 13. 11. Sınıf Öğrencilerinin Rehberlik Programına İlişkin Görüşlerinin Alt Boyutlarının Not Ortalaması Değişkenine Göre Karşılaştırılması

Boyutlar	Gruplar	N	Sıra Ortalaması	Sd	X ²	P	Anlamlı Fark (Mann Whitney U)
Kişisel Rehberlik	A).50 ve altı	20	411,08	5	5,059	0,40	-
	B).50-60	104	462,25				
	C). 60-70	172	456,29				
	D). 70-80	264	426,72				
	E). 80-90	214	412,51				
	F). 90 ve üzeri	89	416,94				
	Toplam	863					
Mesleki Rehberlik	A).50 ve altı	20	350,63	5	4,287	0,50	-
	B).50-60	104	424,12				
	C). 60-70	172	451,92				
	D). 70-80	264	437,24				
	E). 80-90	214	417,46				
	F). 90 ve üzeri	89	440,43				
	Toplam	863					
Eğitsel Rehberlik	A).50 ve altı	20	202,21	5	7,594	0,18	-
	B).50-60	104	182,61				
	C). 60-70	172	174,54				
	D). 70-80	264	197,94				
	E). 80-90	214					
	F). 90 ve üzeri	89					
	Toplam	863					
Rehber Öğretmen	A).50 ve altı	20	391,10	5	13,737	0,01*	C-E C-A
	B).50-60	104	427,61				
	C). 60-70	172	471,81				
	D). 70-80	264	448,16				
	E). 80-90	214	385,20				
	F). 90 ve üzeri	89	433,99				
	Toplam	863					
Okulun Şartları	A).50 ve altı	20	363,85	5	15,679	0,01*	C-E C-A
	B).50-60	104	418,17				
	C). 60-70	172	477,54				
	D). 70-80	264	449,35				
	E). 80-90	214	387,88				
	F). 90 ve üzeri	89	430,08				
	Toplam	863					

*P<.05

Analiz sonuçlarına göre, öğrencilerin rehber öğretmen [$\chi^2_{(5)} = 13,737$; $p < 0.05$] ve okulun şartları [$\chi^2_{(5)} = 15,679$; $p < 0.05$] boyutundaki görüşleri arasında anlamlı bir farklılık görülmektedir. Mann Whitney U testi ile yapılan çoklu karşılaştırmalar neticesinde bu farkın, not ortalaması 60-70 arasında olan öğrencilerin 80-90 arası not ortalaması olan öğrenciler ve 50 ve altı not ortalamasına sahip öğrenciler arasındaki farkların anlamlı düzeyde en yüksek olduğu görülmüştür. Buna göre, not ortalaması 60-70 arasında olan öğrencilerin diğer not ortalamalarına sahip öğrencilere kıyasla rehber öğretmen ve okulun şartları alt boyutunda daha yüksek puan aldıkları saptanmıştır (Tablo 13).

Rehberlik programına ilişkin diğer boyutlar olan kişisel rehberlik [$\chi^2_{(5)} = 5,059$, $p > 0.05$], mesleki rehberlik [$\chi^2_{(5)} = 4,287$, $p > 0.05$] ve eğitsel rehberlik [$\chi^2_{(5)} = 7,594$, $p > 0.05$] boyutlarında katılımcı grupların görüşleri arasında not ortalaması bakımından anlamlı farklılık görülmemektedir (Tablo 13).

3.1.3.4. Öğrencilerin Kardeş Sayısı Değişkenine Göre Bulgular

Kardeş sayısı kategorisine göre gruplandırılmış öğrencilerin rehberlik programına ilişkin görüşlerinin Kruskal-Wallis H testi sonuçları Tablo 14'te verilmiştir.

Tablo 14. 11. Sınıf Öğrencilerinin Rehberlik Programına İlişkin Görüşlerinin Alt Boyutlarının Kardeş Sayısı Değişkenine Göre Karşılaştırılması

Boyutlar	Gruplar	N	Sıra Ortalaması	Sd	X ²	P	Anlamlı Fark (Mann Whitney U)
Kişisel Rehberlik	A) Tek	12	280,50	4	12,948	0,01*	E-A
	B) 1	10	350,10				
	C) 2	54	350,27				
	D) 3	107	423,51				
	E) 4 veya üstü	680	443,70				
	Toplam	863					
Mesleki Rehberlik	A) Tek	12	257,75	4	9,161	0,57	-
	B) 1	10	409,00				
	C) 2	54	388,66				
	D) 3	107	414,19				
	E) 4 veya üstü	680	441,66				
	Toplam	863					
Eğitsel Rehberlik	A) Tek	12	180,46	4	23,040	0,00*	B-A
	B) 1	10	527,65				B-C
	C) 2	54	344,52				

	D) 3	107	411,76				
	E) 4 veya üstü	680	445,16				
	Toplam	863					
Rehber Öğretmen	A) Tek	12	280,21	4	6,078	0,19	
	B) 1	10	443,50				
	C) 2	54	402,84				
	D) 3	107	418,90				
	E) 4 veya üstü	680	438,89				
	Toplam	863					
Okulun Şartları	A) Tek	12	283,33	4	10,584	0,03*	E-A
	B) 1	10	402,75				E-C
	C) 2	54	358,90				
	D) 3	107	420,85				
	E) 4 veya üstü	680	442,61				
	Toplam	863					

*p<.05

Analiz sonuçlarına göre, öğrencilerin kişisel rehberlik [$\chi^2_{(4)} = 12,948$; $p < 0.05$], eğitsel rehberlik [$\chi^2_{(4)} = 23,040$, $p > 0.05$] ve okulun şartları [$\chi^2_{(4)} = 10,584$; $p < 0.05$] boyutundaki görüşleri arasında öğrencilerin kardeş sayısına göre anlamlı bir farklılık görülmektedir. Mann Whitney U testi ile yapılan çoklu karşılaştırmalar neticesinde bu farkın, bir kardeşi olan katılımcıların puanları ile iki kardeşi olan ve tek olan öğrencilerin puanları arasındaki farkın en yüksek olduğu; bir kardeşi olan öğrencilerin kişisel rehberlik, eğitsel rehberlik ve okulun şartları alt boyutlarında daha yüksek puan aldıkları saptanmıştır (Tablo 14).

Rehberlik programına ilişkin diğer boyutlar olan mesleki rehberlik [$\chi^2_{(4)} = 9,161$, $p > 0.05$], rehber öğretmen [$\chi^2_{(4)} = 6,078$, $p > 0.05$] ve boyutlarında katılımcı grupların görüşleri arasında kardeş sayısı bakımından anlamlı farklılık görülmemektedir (Tablo 14).

3.1.3.5. Baba Eğitim Düzeyine Göre Bulgular

Baba eğitim düzeyi kategorisine göre gruplandırılmış öğrencilerin rehberlik programına ilişkin görüşlerinin Kruskal-Wallis H testi sonuçları Tablo 15'te verilmiştir.

Tablo 15. 11. Sınıf Öğrencilerinin Rehberlik Programına İlişkin Görüşlerinin Alt Boyutlarının Baba Eğitim Düzeyi Değişkenine Göre Karşılaştırılması

Boyutlar	Gruplar	N	Sıra Ortalaması	Sd	X ²	P	Anlamlı Fark (Mann Whitney U)
----------	---------	---	-----------------	----	----------------	---	-------------------------------

Kişisel Rehberlik	İlkokul	267	452,64	4	11,736	0,02*	B-D
	Ortaokul	220	456,19				B-C
	Lise	193	408,28				-
	Üniversite	135	379,97				
	Okur yazar değil	48	448,04				
	Toplam	863					
Mesleki Rehberlik	İlkokul	267	451,77	4	7,695	0,10	-
	Ortaokul	220	452,27				
	Lise	193	401,12				
	Üniversite	135	405,02				
	Okur yazar değil	48	429,14				
	Toplam	863					
Eğitsel Rehberlik	İlkokul	267	449,10	4	15,098	0,00	B-A
	Ortaokul	220	468,82				B-C
	Lise	193	410,31				
	Üniversite	135	373,66				
	Okur yazar değil	48	419,43				
	Toplam	863					
Rehber Öğretmen	İlkokul	267	451,93	4	5,092	0,27	
	Ortaokul	220	441,99				
	Lise	193	412,72				
	Üniversite	135	419,49				
	Okur yazar değil	48	388,06				
	Toplam	863					
Okulun Şartları	İlkokul	267	446,40	4	10,584	0,03*	E-A
	Ortaokul	220	459,03				E-C
	Lise	193	407,95				
	Üniversite	135	405,47				
	Okur yazar değil	48	399,33				
	Toplam	863					

*P<.05

Analiz sonuçlarına göre, öğrencilerin kişisel rehberlik [$\chi^2_{(4)} = 11,736$; $p < 0.05$], eğitsel rehberlik [$\chi^2_{(4)} = 15,098$, $p > 0.05$] ve okulun şartları [$\chi^2_{(4)} = 10,584$; $p < 0.05$] boyutundaki görüşleri arasında öğrencilerin baba eğitim düzeyine göre anlamlı bir farklılık görülmektedir. Mann Whitney U testi ile yapılan çoklu karşılaştırmalar neticesinde ortaokul mezunu babalar ile lise ve üniversite mezunu babaları gruplarındaki farkın istatistiksel olarak bulunmuştur. Sonuçlara göre, babası ortaokul mezunu olan öğrencilerin kişisel rehberlik ve eğitsel rehberlik puanları yüksek; babası okur-yazar olmayan öğrencilerin okulun şartları alt boyutunda daha yüksek puan aldıkları saptanmıştır (Tablo 15).

Rehberlik programına ilişkin diğer boyutlar olan mesleki rehberlik [$\chi^2_{(4)} = 7,695$, $p > 0.05$], rehber öğretmen [$\chi^2_{(4)} = 5,092$, $p > 0.05$] ve boyutlarında katılımcı grupların görüşleri arasında baba eğitim düzeyi bakımından anlamlı farklılık görülmemektedir (Tablo 15).

3.1.3.6. Anne Eğitim Düzeyine Göre Bulgular

Anne eğitim düzeyi kategorisine göre gruplandırılmış öğrencilerin rehberlik programına ilişkin görüşlerinin Kruskal-Wallis H testi sonuçları Tablo 16’da verilmiştir.

Tablo 16. 11. Sınıf Öğrencilerinin Rehberlik Programına İlişkin Görüşlerinin Alt Boyutlarının Anne Eğitim Düzeyi Değişkenine Göre Karşılaştırılması

Boyutlar	Gruplar	N	Sıra Ortalaması	Sd	X ²	P	Anlamlı Fark (Mann Whitney U)
Kişisel Rehberlik	A) ilkokul	430	438,52	4	16,621	0,00*	
	B) Ortaokul	178	426,50				C-D
	C) Lise	73	445,01				C-B
	D) Üniversite	41	282,51				
	E) Okur yazar değil	141	455,80				
	Toplam	863					
Mesleki Rehberlik	A) ilkokul	430	444,03	4	18,966	0,00*	C-D
	B) Ortaokul	178	415,56				C-B
	C) Lise	73	447,16				
	D) Üniversite	41	276,82				
	E) Okur yazar değil	141	453,34				
	Toplam	863					
Eğitsel Rehberlik	A) ilkokul	430	437,12	4	11,397	0,02*	E-D
	B) Ortaokul	178	425,58				E-B
	C) Lise	73	426,11				
	D) Üniversite	41	315,04				
	E) Okur yazar değil	141	461,54				
	Toplam	863					
Rehber Öğretmen	A) ilkokul	430	436,87	4	2,167	0,70	
	B) Ortaokul	178	434,88				
	C) Lise	73	428,79				
	D) Üniversite	41	377,71				
	E) Okur yazar değil	141	430,96				
	Toplam	863					
Okulun Şartları	A) ilkokul	430	438,40	4	8,571	0,07	
	B) Ortaokul	178	436,52				
	C) Lise	73	429,32				

D) Üniversite	41	321,90
E) Okur yazar değil	141	440,18
Toplam	863	

*P<.05

Analiz sonuçlarına göre, öğrencilerin kişisel rehberlik [$\chi^2_{(4)} = 16,621$; $p < 0.05$], mesleki rehberlik [$\chi^2_{(4)} = 18,966$, $p > 0.05$] ve eğitsel rehberlik [$\chi^2_{(4)} = 11,397$; $p < 0.05$] boyutundaki görüşleri arasında öğrencilerin anne eğitim düzeyine göre anlamlı bir farklılık görülmektedir. Mann Whitney U testi ile yapılan çoklu karşılaştırmalar neticesinde lise mezunu anneler ile ortaokul ve üniversite mezunu anneler gruplarındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu görülmektedir. Ayrıca, eğitsel rehberlik alt boyutundaki puan farkı okur-yazar olmayan anne ile üniversite ve ortaokul mezunu anneler gruplarında olduğu görülmüştür. Sonuçlara göre, annesi lise mezunu olan öğrencilerin kişisel rehberlik ve mesleki rehberlik puanları yüksek; annesi okur-yazar olmayan öğrencilerin eğitsel rehberlik alt boyutunda daha yüksek puan aldıkları saptanmıştır (Tablo 16).

Rehberlik programına ilişkin diğer boyutlar olan rehber öğretmen [$\chi^2_{(4)} = 2,167$, $p > 0.05$], rehber öğretmen [$\chi^2_{(4)} = 8,571$, $p > 0.05$] ve boyutlarında katılımcı grupların görüşleri arasında anne eğitim düzeyi bakımından anlamlı farklılık görülmemektedir (Tablo 16).

BÖLÜM IV

TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

Araştırmanın bu bölümünde 11. sınıf öğrencilerine uygulanan “Okul Rehberlik Programının Değerlendirilmesi” ölçeği kapsamındaki alt boyutlara ilişkin çeşitli demografik değişkenlere ait sonuçlar ve alanyazında önceden gerçekleştirilmiş araştırma sonuçları ile birlikte tartışılarak verilmiştir.

4.1. Kişisel Rehberlik Alt Boyutuna İlişkin 11. Sınıf Öğrencilerinin Görüşlerinin Değerlendirilmesi

Kişisel rehberlik alt boyutuna ilişkin bulgulara göre, öğrencilerin kişisel rehberlik hizmetlerine ilişkin okul rehberlik programı hakkındaki katılımlarının orta düzeyde olduğu görülmüştür. Bununla birlikte, okul rehberlik programına ilişkin katılımın diğer alt boyutlara göre kişisel rehberlik alt boyutunda en düşük olduğu görülmektedir. Öğrencilerin kişisel rehberlik alt boyutunda en çok katılım gösterdikleri ifadenin “Karşılaştığım sorunların çözümünde gereken yardımı alabilmemi sağlar” olduğu; en düşük katılım gösterdikleri ifadenin ise, “Beden sağlığı için gerekli alışkanlıkları edinmemde yararlıdır” olduğu görülmüştür.

Katılımın en yüksek ve en düşük olduğu ifadeler ele alındığında, öğrencilerin kişisel sorunları için rehberlik hizmetlerinden faydalanabildikleri; fakat dönemin getirdiği bedensel farklılıklar ve fiziksel sağlığa ilişkin alışkanlıkların edinilmesinde rehberlik hizmetlerinden yeterince faydalanmadıkları görülmektedir. Bu durum, ergenlik dönemindeki riskli davranışların fazla olması ve davranışlar hakkında paylaşımların kısıtlanmasıyla açıklanabilmektedir. Riskli davranışlar arasında yer alan ve bireylerin sağlığı için tehdit oluşturabilecek sigara, alkol ve madde, dijital oyunlar, sosyal medya gibi kullanım bozuklukları hakkında ergenlerin bu konuda kısıtlanmak istemediklerinden dolayı paylaşımdan kaçınmalarının ihtimal dâhilinde olduğu düşünülmektedir.

Demografik değişkenlere göre kişisel rehberlik alt boyutundaki katılımın farklılaşma düzeyleri incelendiğinde, lise türüne göre Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi öğrencilerinin kişisel rehberlik alt boyutunda en yüksek puanı aldığı; Fen Lisesi

öğrencilerinin ise en düşük puanı aldığı görülmüştür. Daha önce okul rehberlik hizmeti alan öğrencilerin kişisel rehberlik alt boyutuna ilişkin görüşlerinin katılım olarak en yüksek olduğu görülmüştür. Anne ve baba eğitim düzeyine göre kişisel rehberlik boyutunun anlamlı düzeyde farklılaştığı, 11. sınıf öğrencilerinin arasında babası ortaokul mezunu olanların ve anneleri lise mezunu olanların katılım düzeylerinin en yüksek olduğu görülmüştür.

Yüksel-Şahin (2008) tarafından yapılan araştırmada, belirtildiği üzere, ortaöğretim öğrencilerinin rehberlik programını değerlendirmesinde elde edilen sonuçlara göre rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri arasında bireyi tanıma hizmetlerinin yer aldığı görülmektedir. Bu araştırmada elde edilen bulguların, kişisel rehberlik programına ilişkin tutarlı olduğu görülmektedir. Özellikle çalışmada elde edilen, lise türüne göre kişisel rehberlik alt boyutunun farklılaşma düzeyi, okulların rehberlik ve psikolojik danışmanlık servisi ve programının bireyi tanımaya yönelik öğrencilerin bakış açısı çerçevesinde farklı olduğu görülmektedir.

Tagay ve Savi-Çakar (2017) tarafından yapılan araştırmada, okulda yürütülen psikolojik danışma ve rehberlik hizmetlerine ilişkin okul psikolojik danışmanlarının görüşleri değerlendirilmiştir. Okul psikolojik danışmanlarına göre, rehberlik hizmetlerinin ilk sırasında öğrencilerle bireysel görüşmeler düzenlemek yer almaktadır. Bu çalışmadan elde edilen sonuca göre, öğrencilere program kapsamında sağlanan hizmetin aynı şekilde okul psikolojik danışmanları görüşleri doğrultusunda öncelikli görevler arasında yer almaktadır. Bu çalışmada elde edilen bulguların öğrencilere yönelik sağlanan kişisel rehberlik hizmetlerinin öğrenci görüşlerine göre orta düzeyde olduğu görülmektedir. Okul psikolojik danışman ve rehberlik biriminin bireysel görüşmeleri ilk sıraya almasına ek olarak bu çalışmada öğrencilerin söz konusu alana ilişkin katılımının orta düzey olması, ergenlik döneminde olmaları itibarıyla bu alanda yardım almak istememelerinden kaynaklı olabileceği düşünülmektedir.

Çiçek-Sağlam ve Topçu (2015) tarafından yapılan araştırmada, 9. sınıf öğrencilerinin rehberlik programına ilişkin görüşleri değerlendirilmiştir. Yapılan çalışmada elde edilen sonuçlara göre eğitsel, mesleki ve kişisel rehberlik hizmetlerinin kısmen etkili olduğu saptanmıştır. Ayrıca, çalışmada, Anadolu Öğretmen Lisesi öğrencilerinin rehberlik programını daha yararlı bulduğu saptanmıştır. Bu çalışmada ise,

değerlendirme ölçeğinde yer alan tüm alt boyutlarda Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi öğrencilerinin daha yüksek yararlanım düzeyi ve katılım bildirdiği görülmektedir. Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi öğrencilerinin sınav sistemi ve tercih edebilecekleri bölümler hakkında daha detaylı bilgi alma ihtiyacının söz konusu olabileceği ve bu yüzden öğrencilerin görüşleri çerçevesinde mesleki, eğitsel ve kişisel rehberlik hizmetlerine ilişkin katılımlarının daha fazla olabileceği düşünülmektedir.

Kişisel rehberlik alt boyutuna ilişkin elde edilen bulgular arasında anne ve baba eğitim düzeyine göre farklılaştığı görülmektedir. Elde edilen bulguya ilişkin Çiçek-Sağlam ve Topçu (2015) tarafından yürütülen çalışmayla tutarlılık gösterdiği görülmektedir. Elde edilen sonuç doğrultusunda, öğrencilere ve ailelere yönelik rehberlik programının incelenmesi ve gözden geçirilmesi gerekliliği düşünülebilir.

Tokalı (2007) tarafından yapılan araştırmada, sınıf öğretmenleri için geliştirilen rehberlik programının rehber öğretmen görüşleri doğrultusunda incelenmiştir. Sınıf içi rehberlik etkinlikleri bakımından rehber öğretmenlerin görüşlerine göre ilk olarak mesleki rehberlik, bireyi tanıma, ilgi alanları ve yeteneklerin keşfedilmesi ve okula uyum sağlamak olduğunu belirtmişlerdir. Bu çalışmada da görüldüğü gibi, okul rehber öğretmenlerinin görüşleri çerçevesinde öğrencilere yönelik hizmet alanları öğrencilerin görüşleri ile tutarlıdır.

4.2. Mesleki Rehberlik Alt Boyutuna İlişkin 11. Sınıf Öğrencilerinin Görüşlerinin Değerlendirilmesi

Mesleki rehberlik alt boyutuna ilişkin bulgulara göre öğrencilerin katılımlarının orta düzey olduğu görülmektedir. Katılımcıların en yüksek katılım gösterdikleri ifadenin “Geleceğe ilişkin hedef belirlememde etkilidir” olduğu; en düşük katılım gösterdikleri ifadenin, “Yetenekleri tanımamı sağlar” ifadesi olduğu görülmüştür. En yüksek katılım gösterilen ifade doğrultusunda öğrencilerin meslek tercihleri konusunda okul rehberlik ve psikolojik danışmanlık hizmetlerinden yararlandığı görülmektedir. Bununla birlikte, okul rehberlik ve psikolojik danışmanlık biriminin öğrencilerin yeteneklerini ortaya çıkarma konusunda, öğrenci görüşleri göz önüne alındığında yeterli düzeyde olmadığı düşünülmektedir. Demografik değişkenlere göre mesleki rehberlik alt boyutuna katılım düzeylerinin farklılığı incelendiğinde, lise türüne göre Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi öğrencilerinin mesleki rehberlik alt boyutuna ilişkin

katılımlarının en yüksek olduğu görülmektedir. En düşük katılım gösteren lise türü ise Sosyal Bilimler Lisesi olarak tespit edilmiştir. Daha önce rehberlik hizmeti almış olma durumu bakımından mesleki rehberlik alt boyutuna ilişkin görüşlerin farklılık gösterdiği, daha önce hizmet aldığı belirten öğrencilerin mesleki rehberlik alt boyut puanlarının daha yüksek olduğu saptanmıştır. Anne eğitim düzeyine göre, öğrencilerin mesleki rehberlik alt boyutuna ilişkin katılımlarının farklılığının anlamlı olduğu ve annesi lise mezunu olan öğrencilerin mesleki rehberlik alt boyutundaki katılımının daha yüksek olduğu görülmüştür. Annelerin lise mezunu olmasının öğrencileri doğru kaynaktan bilgi edinebilmek adına annelerin yeterli düzeyde eğitime sahip olduğu söylenebilir.

Peker (2008) farklı liselerdeki öğretmen, öğrenci ve okul yöneticilerinin rehberlik programına ilişkin görüşlerinin incelendiği çalışmada, rehberlik programına ilişkin görüşlerin gruplarla farklılaşma düzeyleri incelenmiştir. Sonuçlara göre, öğretmenlerin rehberlik programına ilişkin beklentilerinin öğrencilerin kişisel ve eğitsel rehberliğe ilişkin beklentilerinden daha yüksek olduğu bulunmuştur. Mesleki açıdan lise öğrencilerinin geleceklere ilişkin önemli kararlar verebileceği aşamaya geldiği dönemde olduğu bilinmekle birlikte, bu dönemde öğrencilere sağlanacak rehberlik hizmetlerinin öğrencilerin kendilerini tanımalarına yönelik ve ilgi alanları ile imkânlarını keşfetmesine yönelik olması gerektiği düşünülmektedir. Bu doğrultuda, rehberlik programı kapsamında mesleki rehberlik hizmetlerinin ergenlik dönemindeki öğrenciler için etkin bir biçimde sürdürülmesi gerektiği öne sürülmektedir (Can, 2005).

Van Esbroeck, Tibos ve Zaman (2005), mesleki rehberlik ve kariyer danışmanlığı kapsamında beş önemli faktörün söz konusu olduğu ve bu konuda destek sağlayan uzmanların belirtilen faktörler doğrultusunda hizmet sağlamasının etkili olacağını öne sürmüşlerdir. Faktörler, mesleğe yönelik kişilik özellikleri, ilgili alanları ve eğilimler, yetenekler, istihdam olanakları, aileye ilişkin bilgiler ve kişilerin karşılaşması muhtemel olaylar ve yaşantıları şeklinde belirtilmiştir. Bu doğrultuda, okullardaki rehberlik programının söz konusu faktörleri göz önünde bulunduracak biçimde disiplinler arası ve bütüncül bir yaklaşım benimsemesi gerektiği ifade edilmiştir. Bu araştırmada elde edilen bulgular göz önünde bulundurulduğunda, öğrencilerin düşük katılım gösterdiği yetenekleri tanımaya yönelik hizmetlerin yeterli

olmamasının mesleki rehberlik ve kariyer danışmanlığı anlamında okul rehberlik ve psikolojik danışmanlık hizmetlerinin yapılandırılması gerektiği düşünülmektedir.

Çalışmada elde edilen sonuçtan farklı olarak ise öğrencilerin mesleki rehberlik alt boyutundaki katılımının daha fazla olduğu ve bu doğrultuda okul rehberlik ve psikolojik danışmanlık hizmetlerinin meslek konusunda farklı alternatifleri barındıran Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi öğrencilerinin mesleki konularda daha fazla katılım göstermesinin tutarlı olduğu düşünülmektedir. Öte yandan anneleri lise mezunu olan öğrencilerin mesleki konularda katılımının daha yüksek olmasının ebeveynin öğrenciyi teşvik edebilecek bilgiye sahip olmasıyla ilişkilendirilebilir.

4.3. Eğitsel Rehberlik Alt Boyutuna İlişkin 11. Sınıf Öğrencilerinin Görüşlerinin Değerlendirilmesi

Eğitsel rehberlik alt boyutuna ilişkin bulgulara göre, öğrencilerin katılımlarının orta düzey olduğu görülmektedir. 11.sınıf öğrencilerinin en yüksek katılım gösterdiği alt boyut olduğu görülmektedir. Yanıtlar arasında, en yüksek katılımın olduğu ifadenin “Ders çalışma alışkanlığı kazanabilmem açısından yararlıdır” olduğu görülmektedir. En düşük katılımın olduğu ifadenin ise “Okul çevresindeki eğitsel ve sosyal imkânlardan haberdar olmamı sağlar” olduğu görülmektedir. Demografik değişkenlere göre eğitsel rehberlik alt boyutuna ilişkin bulgular incelendiğinde, Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi öğrencilerinde katılım en yüksek; daha önce rehberlik hizmeti aldığını bildiren öğrencilerin eğitsel rehberlik alt boyutundaki katılımlarının yüksek; kardeş sayısına göre eğitsel rehberlik alt boyutuna ilişkin katılımındaki farklılığın anlamlı olduğu görülmüştür. Bir kardeşi olduğunu bildiren katılımcıların puanları diğer öğrencilere göre daha yüksektir.

Anne ve baba eğitim düzeyine göre, babaları ortaokul mezunu olan ve anneleri okur yazar olmayan öğrencilerin eğitsel rehberlik boyutundaki katılımının daha yüksek olduğu görülmüştür. Elde edilen sonuç, ebeveynlerin eğitim düzeyi bakımından çocuklarının eğitimine ilişkin daha az bilgiye sahip olmalarından ve çocuklarını yönlendirebilecek güncel bilgilere sahip olma bakımından kısıtlı olmalarından kaynaklı bir durum şeklinde açıklanabilir.

Eğitsel rehberlik alanındaki öğrenci görüşleriyle ilgili bulgularla benzer olarak Kepçeoğlu (1999), sağlanan rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerinin amaçları, işlev ve işleyişleri, öğrencilerin gelişim özelliklerinin de ihtiyaç ve problem alanları açısından farklılıklar göstermesi nedeniyle bu durum öne sürülmüştür. Lise öğrencilerinin geleceklerine ilişkin önemli kararlar aldıkları dönemde üniversite sınavlarına giriş ve meslek edinme açısından yönlendirilmeye ve akademik yeterliliği ve eğitsel yeterlilikleri sağlamak adına destekleyici ve yönlendirici hizmetlere erişimlerinin olması gerekmektedir. Can (2003), öğrencilere yönelik eğitsel ve mesleki rehberlik çerçevesinde ilgi ve yetenek alanlarının keşfedilmesi ve bu konuda sistematik bir biçimde destekleyici ilişki kurulmasının önemli olduğunu belirtmiştir. Ayrıca, Seven ve Engin (2012), eğitimde rehberliğin önemini ele aldığı çalışmada, öğrencilerin de bu çalışmada belirttiği gibi, rehberlik hizmetlerinin verimli ders çalışmaya yönelik yöntemlere ağırlık verdiği görülmektedir.

Bir diğer çalışmada, Karataş ve Şahin-Baltacı (2013), rehber öğretmenlerle görüşmeler yapmış ve özellikle eğitsel alanda önemli bir konu olan sınav kaygısının rehber öğretmenlerin üzerinde durduğu en önemli konular arasında yer aldığı bulmuştur. Bu durumun özellikle lise dönemindeki öğrencilerin ergenlik döneminin gelişimsel özelliklerinin getirdiği sorunlarla başa çıkmaya çalışırken eğitsel konularda da zorlanabileceğinden kaynaklı olarak daha ön planda olduğu düşünülmektedir.

Tagay ve Savi-Çakar (2017) tarafından yapılan çalışmada, okul psikolojik danışmanlarının görüşleri çerçevesinde eğitsel rehberlik hizmet alanları arasında üçüncü sırada gelmektedir. Bu görüşlerle tutarlı olarak, öğrenci görüşlerinin daha önce rehberlik hizmeti alan öğrencilerde ve ebeveyn eğitim düzeyine göre anlamlı düzeyde farklı olduğu görülmüştür. Daha önce rehberlik hizmetinden yararlanmış olan öğrenciler için sürece ilişkin bilgilerinin olması sebebiyle katılımlarının daha yüksek olabileceği düşünülebilir. Öte yandan, anne-baba eğitim düzeylerine göre farklılaşması ise, ailelerin çocukları eğitsel anlamda bilgilendirmede yeterli düzeyde bilgiye sahip olmaması sebebiyle öğrencilerin eğitsel konularda rehberlik hizmetlerinden daha fazla yararlanabileceği olasılığını düşündürmektedir.

4.4. Rehber Öğretmen Alt Boyutuna İlişkin 11. Sınıf Öğrencilerinin Görüşlerinin Değerlendirilmesi

Rehber öğretmen alt boyutuna ilişkin bulgular incelendiğinde, öğrencilerin en yüksek katılım gösterdiği ifadenin “Sınıf rehber öğretmenleri, rehberlik etkinliklerini uygularken isteklidir.” olduğu; en düşük katılım gösterdiği ifadenin ise “Okul rehber öğretmenleri, öğrencilerin kişisel-sosyal gelişimlerini ve ders başarılarını takip edebilmektedir.” Rehber öğretmen alt boyutundaki ifadelerin katılım ortalamaları arasındaki farkın çok az ve orta düzeyde olduğu görülmektedir.

Demografik değişkenlere göre rehber öğretmen alt boyutuna ilişkin bulgular incelendiğinde, Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi öğrencilerinin puanlarının en yüksek olduğu görülmektedir. Mesleki ve Teknik Anadolu liselerindeki okul rehberlik ve psikolojik danışmanlık hizmetlerinin diğer lise türlerinden daha farklı konulara ağırlık vermiş olmaları sebebiyle öğrencilerin katılımlarının daha yüksek olabileceği düşünülmektedir. Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi öğrencileri müfredatları kapsamında almış oldukları mesleki ve teknik derslere ilişkin rehberlik hizmetlerinden daha fazla yararlanabilir veya alan ve seçmeli derslere yönelik daha fazla bilgi edinme ihtiyacı hissedebilir. Daha önce rehberlik hizmeti aldığını bildiren öğrencilerin rehber öğretmen alt boyutuna ilişkin görüşlere katılım puanlarının en yüksek ve not ortalaması 60-70 arası olan öğrencilerin katılımlarının en yüksek olduğu görülmüştür. Daha önce öğrencilerin rehber öğretmenleri veya okul rehberlik ve psikolojik danışmanlık birimi hakkındaki görüşlerinin olumlu olması sebebiyle hizmet almaya daha istekli olabildikleri ve bu yüzden hizmet alan öğrencilerin katılımının daha yüksek olduğu düşünülmektedir.

Benzer olarak, Karataş ve Polat (2013) okul yöneticilerinin rehberlik hizmetlerine ilişkin bakış açıları incelenmiştir. Araştırmada elde edilen sonuçlara göre okul yöneticileri rehberlik hizmetlerinin gerçekleştirilmesinde okulların yeterli olmadığını ve alınan kararların uygulamaya konulamadığını ifade etmişlerdir. Bu çalışmada, öğrencilerin okul rehberlik ve psikolojik danışmanlık programının öğrencileri takip etme konusunda düşük katılımları olmasının okul yönetiminin rehberlik hizmetlerini yerine getirmede yeterli olanak sağlayamamasından kaynaklı olabileceği düşünülmektedir.

Işıkgöz (2017), okul yöneticilerinin rehberlik hizmetlerine ilişkin görüşleri incelenmiştir. Yapılan karşılaştırma analizleri sonucunda okul yöneticilerinin genel olarak olumlu görüşleri olduğu ve öğrenciyi tanımaya yönelik hizmetleri sağlaması ve öğrenci gelişimini takip etmeleri bakımında önemli bir hizmet olduğunu belirtmişlerdir. Bu çalışmada ise, öğrencilerin görüşleri doğrultusunda, sınıf rehber öğretmenlerinin rehberlik faaliyetlerine karşı istekli olmalarıyla ilgili daha fazla katılımları olduğu görülmektedir. Günümüzde ise rehberlik programlarının çerçevelendirildiği gelişimsel rehberlik modelinin öğrencilere hayatlarında başarılı olmaları ve işlevselliklerini sürdürebilmeleri için gerekli olan becerileri kazandırmaya yönelik hedefleri söz konusudur (Doğan, 2016). Bu doğrultuda, çalışmadaki 11. sınıf öğrencilerinin rehberlik servisinden yararlanım düzeyi ve katılımlarının sınıf rehberlik etkinliklerinde daha fazla olduğu görülmektedir.

Bacıoğlu, Kocabıyık ve Malkoç (2017) tarafından yapılan çalışmada, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık lisans öğrencilerinin gözünden okullardaki rehberlik servisi değerlendirilmiştir. “Öğrencilerin rehberlik hizmetlerinin işlevine ve yapmış oldukları değerlendirmelere göre PDR görev tanımının yetersiz olması, özel okullarda rehberlik servisine daha fazla başvuru yapıldığı ve lisede çoğunlukla mesleki rehberlik ile bilgi veriliyor” şeklinde ifadelerin yer aldığı görülmüştür.

4.5. Okulun Şartları Alt Boyutuna İlişkin 11. Sınıf Öğrencilerinin Görüşlerinin Değerlendirilmesi

Okulun şartları alt boyutuna ilişkin bulgular incelendiğinde, alt boyuta ilişkin öğrencilerin en yüksek katılım gösterdiği ifadenin “Okuldaki rehber öğretmen sayısı yeterlidir.” olduğu görülmektedir. En düşük katılımın olduğu ifadenin ise “Rehberlik etkinliklerini uygulayabilmek için haftada (1) ders saati yeterlidir.” olduğu görülmektedir. Demografik değişkenlere göre okulun şartları alt boyutunun farklılaşma düzeyleri incelendiğinde, Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi öğrencilerinin puanlarının en yüksek; Sosyal Bilimler Lisesi öğrencilerinin katılımlarının ise en düşük olduğu görülmektedir. Rehber öğretmen hakkındaki görüşlerin Mesleki ve Teknik Anadolu lisesi öğrencilerinde daha yüksek olduğu gibi, okulun şartları alt boyutunda Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi öğrencilerinin daha yüksek katılım gösterdiği görülmektedir.

Belirtilen lise türünde öğrenim gören lise öğrencileri okulun şartlarına ilişkin diğer lise türlerine göre daha olumlu görüşlere sahiptir.

Not ortalaması 60-70 arası olan öğrencilerin okulun şartları alt boyutundaki katılım puanlarının en yüksek; 4 ve üstü kardeşi olanların okulun şartları alt boyut puanları en yüksek ve babası okur yazar olmayanların puanları en yüksek bulunmuştur. Not ortalamaları 60-70 arasında olan öğrencilerin akademik başarı için okul rehberlik ve psikolojik danışmanlık hizmetlerinden yararlanmak isteyebileceği düşünülmektedir. Öte yandan, kardeş sayısı 4 ve üzeri olan öğrencilerin aile dışında yardım alabileceği birim olarak rehberlik birimini benimsemiş olabileceği düşünülmektedir. Baba eğitim düzeyi açısından ele alındığında ise, eğitim düzeyinin ebeveynlerde düşük olmasının öğrencilerin okul ortamındaki kaynaklardan daha fazla yararlanma ihtiyacını doğurabilmektedir.

Hatunoğlu ve Hatunoğlu (2006) tarafından yapılan çalışmada, okullarda verilen rehberlik hizmetlerinin problem alanları incelenmiştir. Sonuçlara göre, okullarda rehber öğretmen sayısının yetersiz olması, okulların rehberlik hizmetlerine yönelik donanım yetersizliğinin olması, idarecilerin rehber öğretmenlerini görev tanımının dışında görevlendirmesi, rehberlik hizmetlerinin uygulamaya konulamaması ve çoğunlukla kağıt üstünde kalması, rehberlik hizmetleri kapsamında uygulanması gereken test ya da anket gibi araçların zamanında uygulanamaması ve sonuçların doğru biçimde kullanılmaması, öğrencilerin rehberlik hizmetleri hakkında yeterli düzeyde bilgilendirilmemiş olması okullarda tespit edilen problem alanlarıdır. Bu çalışmada ise öğrencilerin, okuldaki rehber öğretmen sayısının yeterli olduğunu düşündüğü görülmektedir. Aynı zamanda, öğrenciler sınıf içi rehberlik etkinliklerinin süresinin arttırılması gerektiğini düşünmektedir. Bu durum, öğrencilerin rehberlik hizmetlerinden yararlanım düzeyleri ve katılımlarının çok boyutlu nitelikte olduğunu göstermektedir.

Çiçek-Sağlam ve Topçu (2015) tarafından öne sürülen kapsamlı gelişimsel rehberlik programlarının öncelikle öğrencilerin ihtiyaçlarını göz önünde bulunduran koşulları sağlayabilmiş olması gerekmektedir. Okulların öğrencilerden beklentileri ve eğitime yönelik yaklaşımı, rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerinin öğrencilerin ihtiyaçlarına yönelik yapılandırılmasında kolaylaştırıcı etkiye sahip olduğu ifade edilmiştir. Okulun şartları ve öğrencilerin özelliklerinin kapsamlı rehberlik programının

eğitimin her kademesinde farklı bir biçimde yürütülmesinin mümkün olacağı belirtilmiştir. Günümüzde, kapsamlı rehberlik programlarının geliştirilmesinde rehber öğretmenlerinin yararlanabileceği kaynakların sınırlı olduğunu öne süren araştırmacılar, çerçeve programlarının kullanıldığını belirtmişlerdir. Bu doğrultuda, kapsamlı programların geliştirilmesi, öğrencilerin rehberlik ve psikolojik danışmanlık hizmetlerinden yararlanım düzeylerine katkı sağlayabileceği düşünülmektedir.

4.6. Öneriler

Araştırmada elde edilen bulgular doğrultusunda hem araştırmacılara hem de uygulayıcılara yönelik öneriler aşağıdaki gibidir:

Uygulayıcılar için,

- Araştırmanın bulguları doğrultusunda Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi 11. Sınıf öğrencilerinin rehberlik programına ilişkin katılımlarının en yüksek olduğu görülmesi sebebiyle diğer lise türlerinde öğrencilerin rehberlik programını daha etkili bulması adına okul rehber ve psikolojik danışmanların öğrencilerle etkileşimlerini arttırarak okul içerisindeki etkinliklerle servisi tanımları sağlanabilir.
- Öğrencilerin görüşleri doğrultusunda sınıf içi rehberlik hizmetlerinin ders saat sayısının arttırılmasının programdan yararlanım açısından etkili olacağı düşünülmektedir.
- Anne ve baba eğitim düzeyinin detaylı incelemesiyle öğrencilere yönelik rehberlik programının etkililiğinin arttırılması hedeflenmelidir.
- Not ortalaması düşük olan öğrencilere yönelik rehberlik programından öğrencilerin yararlanmasını arttıracak seçenekler değerlendirilmeli ve eğitsel rehberlik konusunda not ortalaması düşük olan öğrencilere etkili hizmet sağlamak adına incelemeler ve çalışmalar yapılmalıdır.

Araştırmacılar için

- Araştırmanın bulguları doğrultusunda Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi 11. Sınıf öğrencilerinin rehberlik programına ilişkin katılımlarının en yüksek olduğu görülmesi sebebiyle diğer lise türlerinde öğrencilerin rehberlik programını daha etkili bulması adına ileri çalışmaların yapılması gerektiği düşünülmektedir.

- Araştırma Siirt İl merkezinde yapılmış olup oradaki lise öğrencilerinden oluşan örnekleme rehberlik programına ilişkin görüşler değerlendirilmiştir. Çalışmanın kapsamını genişletmek ve sonuçların karşılaştırılması amacıyla farklı il veya ilçelerde çalışmanın yürütülebileceği düşünülmektedir.
- Araştırma yalnızca 11. Sınıf öğrencilerinin rehberlik programına ilişkin görüşlerini kapsamaktadır. Çalışmanın kapsamına sınıf öğretmenleri, okul rehberlik ve psikolojik danışmanları ve okul müdürlerinin dahil edilmesiyle rehberlik programına ilişkin görüşlerin karşılaştırılabileceği düşünülmektedir.
- 11.sınıf öğrencilerine ek olarak 9. 10. ve 12. Sınıf öğrencileriyle çalışmanın tekrarlanabileceği düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

- Aluede, O. & Egbochuku, E. (2009). Teachers' Opinions of School Counseling Programs in Nigerian Secondary Schools. *Educational Research Quarterly*, 33(1), 42.
- ASCA, (2012). American School Counselor Association. The ASCA National Model: A Framework for School Counseling Programs (3rd ed.). Alexandria, VA: Author.
- Bacıoğlu, S. D., Kocabıyık, O. O. ve Malkoç, A. (2017). "Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Öğrencilerinin Okullardaki Rehberlik Servisini Değerlendirmeleri". *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 7(48), 45-62.
- Bakırcıoğlu, R. (1982). *Psikolojik Danışma ve Rehberlik*. Ankara: Yayınevi.
- Bakırcıoğlu, R (1985). *Rehberlik ve Psikolojik Danışma*. Ankara: Bakırcıoğlu Yayınları.
- Baysal, A. (2004). "Psikolojik Danışma ve Rehberlikte Başlıca Hizmet Türleri" (Ed: Alim Kaya). *Psikolojik Danışma ve Rehberlik* (ss. 35-62). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Bhargava, S. & Sriram, S. (2016). Counsellor Characteristics and The Counselling Experience. In *Counselling in India* (pp. 13-33). Springer, Singapore.
- Binbaşoğlu, C. (1986). *Rehberlik*. Ankara: Binbaşoğlu Yayınevi.
- Büyüköztürk, Ş. (2011). *Veri Analizi El Kitabı*. Ankara: Pegem Akademi.

- Camadan, F. & Kahveci, G. (2013). Examination on the View of School Administrators and Teachers to School Counselor (Psychological Counselor). *Educational Sciences: Theory and Practice*, 13(3), 1387-1392.
- Can, G. (1998). "İlköğretimde Rehberlik" (Ed: Ayhan Hakan). *Eğitim Bilimlerinde Yenilikler* (ss 111-123). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları. No: 1016, Açıköğretim Fakültesi Yayınları No: 559.
- Chevallard, Y. (1992). Fundamental Concepts in Didactics: Perspectives Provided by an Anthropological Approach. *Research in didactique of mathematics: Selected papers*, 131-168.
- Chireshe, R. (2006). *An Assessment of The Effectiveness of School Guidance and Counselling Services in Zimbabwean Secondary Schools* (Doctoral Dissertation, University of South Africa).
- Çakır, M. A. (2004). "Mesleki Karar Envanterinin Geliştirilmesi". *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 37 (2), 1-14.
- Çam, S. (2004). "Okullarda Rehberlik Hizmet Alanları-Birimleri" (Ed: Gürhan Can). *Psikolojik Danışma ve Rehberlik* (ss. 47-72). Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Çiçek-Sağlam, A. & Topçu, Ç. (2015). "9. Sınıf Rehberlik Programının Öğrenci Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi". *Kalem Eğitim ve İnsan Bilimleri Dergisi*, 5(1), 171-210.
- Dahir, C. A., Burnham, J. J., & Stone, C. (2009). Listen to the voices: School counselors and comprehensive school counseling programs. *Professional School Counseling*, 12(3), 182-192.

- Demir, M. & Can, G. (2015). "Sınıf Rehber Öğretmenlerinin Psikolojik Danışma ve Rehberlik Anlayışları ile Psikolojik Danışma ve Rehberliğe Yönelik Tutumları". *Eğitim ve Bilim*, 40(179), 307-322.
- Dinkmeyer Jr, D., Jon, C. & Michel, R. E. (2015). *Consultation: Creating school-based interventions*. Routledge.
- Doğan, S. (2016). "Okul Rehberliği ve Danışmanlığı Alanında Çağdaş Bir Yaklaşım: Kapsamlı Rehberlik Program Modeli". *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 2(13), 56-64.
- Erikson, E. (1968). *Identity: Youth and Crisis*. New York, W. W. Norton & Company.
- Erkan, S. (2017). *Psikolojik Danışma ve Rehberlikte Program Geliştirme*. Ankara: Pegem Akademi.
- Fox, C. (2016). A Preliminary Investigation Into Counselling Student Attitudes Towards Self-Harming Behaviour. *Counselling and Psychotherapy Research*, 16(2), 119-122.
- Gibbons, M. M., Diambra, J. F. & Buchanan, D. K. (2010). School Counselor Perceptions and Attitudes About Collaboration. *Journal of School Counseling*, 8(34), n34.
- Ginzberg, E., Ginsburg, S.W Axelrad, S. & Herma. J. L. (1951). *Occupational Choice*. Columbia Press, New York.
- Guichard, J. E. A. N. (2001). Adolescents' Scholastic Fields, Identity Frames, and Future Projects. *Navigating through adolescence: European perspectives*, 275-302.

- Güven, M. (2004). Okullarda Rehberlik Servisleri (Ed: Alim Kaya). *Psikolojik Danışma ve Rehberlik*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Gysbers, N. C. & Henderson, P. (2000). *Developing and Managing Your School Guidance and Counseling Program*. (3rd ed.). Alexandria, VA: American Counseling Association.
- Hanımoğlu, E. (2018). The Perceptions of Students About The Role of School Counselors on Career Selection. *European Journal of Educational Research*, 7(4), 763–774. <https://doi.org/10.12973/eu-jer.7.4.763>.
- Hatipoğlu, H. (2010). Okullarda Yürütülen Psikolojik Danışma ve Rehberlik Uygulamalarının Belirlenmesi ve Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Adana: Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Hatunoğlu, A. ve Hatunoğlu, Y. (2006), “Okullarda Verilen Rehberlik Hizmetlerinin Problem Alanları”. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, Cilt:14 No:1, 3, 33-338.
- İlgar, M. Z. (2005). “Psikolojik Danışma ve Rehberlik”. (Der.: Gürkan Can). *Rehberliğin Başlıca Türleri*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Joker, H. & Ghaderi, Z. (2015). Effectiveness of a Solution-Based Counseling on Students’ Self-Perception. *Educational Research and Review*. 10(15), 2141-2145.
- Kantaş, Ö., Güldü, Ö. & Ersoy Kart, M. (2018). Career Locus and Career Adaptabilities: A Self-Determination Perspective for Turkish University Students' Case. *SGD-Sosyal Güvenlik Dergisi*, 8 (1), 215-234.

- Karasar, N. (2013). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. İstanbul: Nobel Akademi Yayınları.
- Karataş, İ. H. ve Polat, M. (2013). “Okul Yöneticilerinin Rehberlik Hizmetlerine Bakış Açıları Üzerine Okul Rehber Öğretmenlerinin Görüşleri”. *Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(1), 105-123.
- Karataş, Z. ve Şahin Baltacı, H. (2013). “Ortaöğretim Kurumlarında Yürütülen Psikolojik Danışma ve Rehberlik Hizmetlerine Yönelik Okul Müdürü, Sınıf Rehber Öğretmeni, Öğrenci ve Okul Rehber Öğretmeninin (Psikolojik Danışman) Görüşlerinin İncelenmesi”. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14(2), 427-460.
- Kardeş, S. & Akman, B. (2016). “The Examination of Preschool Administrations’ And Preschool Teachers’ Perceptions About Counselors’ Roles”. *Pegem Eğitim ve Öğretim Dergisi*, 6(3), 393-412.
- Kaya, A. (2014). *Psikolojik Danışma ve Rehberlik*. (10. Baskı) Ankara: Anı Yayıncılık.
- Kaya, F. ve Kaya, S. (2017). “Ortaöğretim Kurumlarındaki Psikolojik Danışma Ve Rehberlik Hizmetlerinin Denetiminde Karşılaşılan Sorunlara İlişkin Bakanlık Denetçilerinin Görüşleri”. *Mehmet Akif Ersoy Eğitim Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 5(7), 56-75.
- Kepçeoğlu, M. (1987). “Eğitimde Psikolojik Danışma ve Rehberlik Uygulamalarının Gelişimi ve Belli Başlı Sorunlar”. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2, 264-272.
- Kepçeoğlu, M. (1992). *Psikolojik Danışma ve Rehberlik*. Ankara: Pegem Yayınevi.
- Kepçeoğlu, M. (2001). *Psikolojik Danışma ve Rehberlik*. İstanbul: Alkım Yayınevi.

- Kok, J. K., Low, S. K., Lee, M. N. & Cheah, P. K. (2012). The Provision of Counselling Services in The Secondary Schools of Perak State, Malaysia. In *2nd International Conference on Social Science & Humanity, Chennai, India*.
- Korkut Owen, F. & Owen, D. W. (2008). "Okul Psikolojik Danışmanlarının Rol ve İşlevleri: Yöneticiler ve Psikolojik Danışmanların Görüşleri". *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 41(1), 204-218.
- Krivas, S. (2011). "Narrative Approach in Career Counseling: Potentials, Limits – Practical Perspectives". *Quarterly Review of Counselling and Guidance*, Vol. 94-95, 27-38.
- Kuzgun Y. (2014). *Rehberlik ve Psikolojik Danışma*. 13. Basım. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Kuzgun, Y. (1992). *Psikolojik Danışma ve Rehberlik*. Ankara: ÖSYM Yayınları.
- Kuzgun, Y. (1991). *Rehberlik ve Psikolojik Danışma*. Ankara: ÖSYM Yayınları.
- Kuzgun, Y. (2000). "İlköğretimde Mesleki Gelişim" (Ed: Yıldız Kuzgun). *İlköğretimde Rehberlik* (ss.125-153). Ankara: Nobel Yayın.
- Lapan, R. T., Gysbers, N. C. & Sun, Y. (1997). "The Impact of More Fully Implemented Guidance Programs on The School Experiences of High School Students: A statewide evaluation study". *Journal of Counseling & Development*, 75(4), 292-302.
- Mamett, S. M. (2008). Teacher, Counselor, and Administrator Perception of the Role of the School Counselor in Comprehensive Career and Technical High Schools in Pennsylvania.

- McMahon, H. G., Mason, E. C. M., Daluga-Guenther, N. & Ruiz, A. (2014). "An Ecological Model of Professional School Counseling". *Journal of Counseling and Development*, 92(4), 459-471. <https://doi.org/10.1002/j.1556-6676.2014.00172.x>.
- MEB. (2006). İlköğretim ve Ortaöğretim Kurumları Sınıf Rehberlik Programı. Özel Eğitim, Rehberlik ve Danışma Hizmetleri Genel Müdürlüğü. http://orgm.meb.gov.tr/alt_sayfalar/sinif_reh_prog.html.
- MEB. (2015). Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmetleri Yönetmeliği. mevzuat.meb.gov.tr/html/68.html.
- MEB. (2017). Milli Eğitim Bakanlığı Ortaöğretim Kurumları Yönetmeliği. https://ogm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2017_09/20161748_MYLLY_EYYTYM_B_AKANLIYI_ORTAYYRETYM_KURUMLARI_YNETMELYYY.pdf.
- Mironova, S. (2016). The Role of Student Counselling in School Leadership: Case Study in Finnish and Russian Schools. Master's Thesis. Department of Education. Jyvaskyla, Finland: University of Jyväskylä.
- Modo, F., Sanni, K. & Mogbo, C. U. P. I. (2013). Guidance and Counseling Services in Secondary School As Coping Strategy For Improved Academic Performance of Students in Akwa Ibom State, Nigeria. *Guidance and Counseling*, 3(4), 43-47.
- Myrcik, R. D. (2011). *Developmental Guidance and Counseling: A Practical Approach* (5th edition). Minneapolis: Educational Media Corporation.
- Nazlı, S. (2007). "Psikolojik Danışmanların Değişen Rollerini Algılayışları". *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 10 (18), 1-17.

- Ogotu, J. J. & Muango, G. (2012). An Evaluation of the Effectiveness of Guidance and Counselling Services in Public Universities in Kenya. *Journal of Emerging Trends in Educational Research and Policy Studies*, 3(2), 151-154.
- Owen, Fidan Korkut. & Dean W. Owen (2008). “Okul Psikolojik Danışmanlarının Rol ve İşlevleri; Yöneticiler ve Psikolojik Danışmanların Görüşleri,” *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 41(1), 207-221.
- Özdemir-Yaylacı, G. (2007). “İlköğretim Düzeyinde Kariyer Eğitimi ve Danışmanlığı”. *Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi*, 40, 119-140.
- Özdemir, E. (2008). Anadolu Liselerinde Görev Yapan İdareci ve Öğretmenlerin Rehberlik Hizmetlerini Benimseme Düzeyi Nedir?. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). *Yeditepe Üniversitesi, İstanbul*.
- Özgüven, İ. E. (2000). *Çağdaş Eğitimde Psikolojik Danışma ve Rehberlik*. Ankara: Sistem Ofset.
- Özmen, S., Eren, H. & Tezer, M. (2016). Elementary School Counseling Services Assessment: Students’ Opinion. *The Anthropologist*, 25(3), 268–277.
- Özoğul, S. Ç. (1997). *Eğitimde Rehberlik ve Psikolojik Danışma*. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.
- Peker, A. (2008). Farklı liselerdeki öğrenci, öğretmen ve yöneticilerin rehberlik beklentilerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum*.
- Rogers, C. R. (1957). “The Necessary and Sufficient Conditions of Therapeutic Personality Change”. *Journal of Consulting Psychology*, 21, 95–103.

- Schmidt, J. J. (2003). *Counseling in Schools: Essential Services and Comprehensive Programs (4th ed.)*. Boston: Pearson Education.
- Schmidt, J. J. (2008). *Counseling in Schools: Comprehensive Programs of Responsive Services For All Students (5th Ed.)*. Boston: Allyn & Bacon.
- Seven, M. A. ve Engin, A. O. (2012). "Eğitimde Rehberliğin Önemi". *Ekev Akademi Dergisi*, 16(51), 247-259.
- Slaten, C. D. & Baskin, T. W. (2014). Contextual School Counseling: A Framework For Training With Implications for Curriculum, Supervision, Practice, and Future Research. *The Counseling Psychologist*, 42(1), 97-123.
- Tagay, Ö. ve Savi-Çakar, F. (2017). "Okullarda Yürütülen Psikolojik Danışma ve Rehberlik Hizmetlerine İlişkin Okul Psikolojik Danışmanlarının Görüşleri". *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18 (3), 1168, 1186.
- Tan, H. (1992). *Psikolojik Danışma ve Rehberlik (3. Baskı)*. İstanbul: Alkım Yayınevi.
- Tan, H. (2000). *Psikolojik Danışma ve Rehberlik Teori ve Uygulama. Öğretmen Kitapları Dizisi (3. Baskı)*. İstanbul: MEB.
- Tarhan, S. (2017). "İhtiyaç, Yeterlilik ve Mesleki Doyum Bağlamında Rehber Öğretmenlerinin Görev Algıları". *Bartın Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 6(3), 1385-1408.
- Tokalı, H. (2007). 9. Sınıf Rehberlik Programının (Sınıf Öğretmenleri İçin) Rehber Öğretmen Görüşleri Doğrultusunda Değerlendirilmesi. (*Yüksek Lisans Tezi*), Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Bölümü, Konya.

- Topçu, Ç. (2014). *9. Sınıf Rehberlik Programının Öğrenci Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Bülent Ecevit Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Programları ve Öğretim Anabilim Dalı, Zonguldak.
- Trouche, L. (2016). Didactics of Mathematics: Concepts, Roots, Interactions and Dynamics from France. In *Tools and Mathematics* (pp. 219-256). Springer, Cham.
- Ünal, A. ve Ünal, E. (2010). “Öğretmen ve Öğrencilerin Rehber Öğretmeni Algılamalarına İlişkin Bir Durum Çalışması”. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*. 7 (2) 919-944.
- Van Esbroeck, R., Tibos, K. & Zaman, M. (2005). “A Dynamic Model of Career Choice Development”. *International Journal For Educational and Vocational Guidance*, 5, 5-18.
- Wamocho, F.I., Karugu, G.K. & Nwoye, A. (2015). A Framework of Guidance and Counselling Programme for Students with Special Educational Needs in Kenya. From <[http://www.kapc.or.ke/downloads/Fran-sciscah% 20Irangi.pdf](http://www.kapc.or.ke/downloads/Fran-sciscah%20Irangi.pdf)>.
- Yeşilyaprak, B. (2000). *Eğitimde Rehberlik Hizmetleri*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Yeşilyaprak, B. (2003). *Eğitimde Rehberlik Hizmetleri Gelişimsel Yaklaşım*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım, Yayın No: 176.
- Yesilyaprak, B. (2007). *İlköğretimde Gelişimsel Rehberlik*. İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.

Yeşilyaprak, B. (2011). “Mesleki Rehberlik ve Kariyer Danışmanlığında Paradigma Değişimi ve Türkiye Açısından Sonuçlar: Geçmişten Geleceğe Yönelik Bir Değerlendirme”. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 11(4), s.5-26.

Yeşilyaprak, B. (2013). *21. Yüzyılda Eğitimde Rehberlik Hizmetleri*. Ankara: Nobel Yayınevi.

Yüksel-Şahin, F. (2008). Ortaöğretimdeki öğrenci görüşlerine göre Psikolojik Danışma ve rehberlik hizmetlerinin değerlendirilmesi. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 5(2), 1-26.

Yüksel-Şahin, F. (2015). School counselors' assessment of the psychological counseling and guidance services they offer at their schools. *Journal of Kastamonu Education*, 24(1): 281-298.

EKLER**EK-I. Demografik Bilgi Formu**

Ortaöğretim Rehberlik Programı Değerlendirme Ölçeği Değerli Öğrenciler,

Aşağıda, okulunuzda uygulanmış olan Ortaöğretim Rehberlik Programına ilişkin ifadeler vardır. Sizden bu programa ilişkin görüşlerinizi belirtmeniz istenmektedir. Bu ölçekte 1.Bölümde kişisel bilgilerden oluşan maddeler, 2.Bölümde ise programa ilişkin ifadeler yer almaktadır. Lütfen bütün maddeleri dikkatlice okuyup, size uygun gelen seçeneğin karşısına çarpı (X) işareti koyarak belirtiniz. Bu ölçekten elde edilen veriler sadece bilimsel bir araştırmada kullanılacaktır.

Lütfen isim yazmayınız. İlgi ve katkılarınıza teşekkür ederim.

Burak BİNGÖL

Siirt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Öğrencisi

1. Cinsiyetiniz

( ) Kız

( ) Erkek

2. Lise Türünüz

( ) Fen Lisesi

( ) Anadolu Lisesi

( ) Anadolu İmam Hatip Lisesi

( ) Mesleki Ve Teknik Anadolu

Lisesi

( ) Sosyal Bilimler Lisesi

3. 11. Sınıf not ortalamanız

( ) 50 ve altı

( ) 50-60

( ) 60-70

( ) 70-80

( ) 80-90

( ) 90 ve üstü

4. Okulunuzdaki Rehberlik biriminden daha önce danışmanlık hizmeti aldınız mı?

Evet Hayır

5. Kaç kardeşiniz?

Tek 1 2 3
 4 veya üstü

6. Babanızın eğitimi?

İlkokul Ortaokul Lise Üniversite
 Okur yazar değil

7. Annenizin eğitimi?

İlkokul Ortaokul Lise Üniversite
 Okur yazar değil

8. Okulunuzda Rehber Öğretmen var mı?

Evet Hayır

EK-II. Okul Rehberlik Programı Değerlendirme Ölçeği

		Kesinlikle katılmıyorum	Katılmıyorum	Kısmen katılıyorum	Katılıyorum	Kesinlikle katılıyorum
1	Öğrencileri ilgilendiren yönetmelikleri tanımam açısından yararlıdır.					
2	Akademik başarıyı artırmam açısından yararlıdır.					
3	Ders çalışma alışkanlığı kazanabilmem açısından yararlıdır.					
4	Verimli ders çalışma tekniklerini öğrenmemi sağlar.					
5	Okul çevresindeki eğitsel ve sosyal imkânlardan haberdar olmamı sağlar.					
6	Okulda yararlanabileceğim olanaklar hakkında bilgi sahibi olmamı sağladı.					
7	Sınav kaygısıyla baş edebilmemde etkilidir.					
8	Ergenlik döneminin bedensel ve duygusal değişimlerin ortaya çıkardığı durumlara uyum sağlamamda etkilidir.					
9	Bedensel sağlığım için gerekli alışkanlıkları edinmemde yararlıdır.					
10	Kişilerarası iletişimimi güçlendirmem açısından yararlıdır.					
11	Öfke ile baş etme yollarını öğrenmemi sağlar.					
12	Kişiler arası ilişkilerde anlaşmazlıkları çözebilmem açısından yararlıdır.					
13	Akran baskısıyla baş edebilme becerilerini geliştirmemde yararlıdır.					
14	Okulda sorunların ortaya çıkmadan önlenmesinde etkilidir.					
15	Eğitim-öğretim etkinlikleri içindeki grup çalışmalarına aktif olarak katılmamı sağlar.					
16	Duygusal ve sosyal uyum sorunlarının çözümünde etkilidir.					
17	Karşılaştığım sorunların çözümünde gereken yardımı alabilmemi sağlar.					

18	Karşı cinsle ilişkilerimde yaşadığım sorunlarla başa çıkmamda etkilidir.					
19	Sosyal beceri geliştirmem konusunda etkilidir.					
20	Özgüven ve özsaygımı geliştirmem konusunda etkilidir.					
21	Okulda seçebileceğim dersler hakkında bilgi sahibi olmamı sağlar.					
22	Bana uygun olan dersleri seçmemin önemini kavramamı sağlar.					
23	Seçebileceğim dersler ile meslekler arasındaki ilişkiyi fark etmemi sağlar.					
24	Mesleki değerlerimi fark etmemi sağlar.					
25	İlgilerimi tanımamı sağlar.					
26	Yeteneklerimi tanımamı sağlar.					
27	Seçebileceğim meslekleri tanımam açısından yararlıdır.					
28	Geleceğe ilişkin hedef belirlememde etkilidir.					
29	Meslek ve kariyer olanaklarım hakkında doğru ve kapsamlı bilgiye ulaşmamı sağlar.					
30	Sınıf rehber öğretmenleri, rehberlik etkinliklerini uygularken isteklidir.					
31	Sınıf rehber öğretmenleri öğrencilerin, kişisel-sosyal gelişimlerini ve ders başarılarını takip edebilmektedir.					
32	Okul rehber öğretmenleri öğrencilerin, kişisel-sosyal gelişimlerini ve ders başarılarını takip edebilmektedir.					
33	Okul idaresi, rehberlik programının uygulanmasında destekleyici ve yardımcıdır.					
34	Okuldaki rehber öğretmen sayısı yeterlidir.					
35	Rehberlik etkinliklerini uygulayabilmek için haftada bir (1) ders saati yeterlidir.					

EK-III. Araştırma İzni

T.C.
SİİRT VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 32790399-399-E.4033893
Konu : **Bilimsel ve Eğitim Amaçlı**

25.02.2019

DAĞITIM YERLERİNE

İlgi Siirt Üniversitesi Rektörlüğü Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü'nün 22/02/2019 tarih ve 1115 sayılı yazıları

Siirt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı Eğitim Programları ve Öğretimi Bilim Dalı (Dicle Üniversitesi ile ortak) tezli Yüksek Lisans Öğrencisi Burak BİNGÖL'ün yürütmekte olduğu " **11. Sınıf Rehberlik Programının Öğrenci Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi** " adlı tez çalışması kapsamında uygulayacağı Ölçek çalışmasını Müdürlüğümüze bağlı İlköğretim ve Ortaöğretim Okullarında öğrenim gören öğrencilere okul müdürlüklerince yapılacak bir program kapsamında ve sorumluluğunda eğitim öğretimi aksatmayacak şekilde uygulanması hakkındaki Valilik Makamının 25/02/2019 tarih ve 4020732 sayılı olurları ilişikte gönderilmiştir.

Bilgi ve gereğini rica ederim.

İsa GÜNEŞ
Vali a
Millî Eğitim Müdürü

EK-1:Olur

DAĞITIM
Merke ZTüm Ortaokul ve Lise Müd
Siirt Üniversitesi Rektörlüğüne
(Sosyal Bilimler Enstitüsü)

EK-IV. Ölçek İzni

Ortaöğretim Rehberlik Programı Değerlendirme Ölçeği izin talebi Gelen Kutusu x

Burak Bingöl <burbingol@gmail.com>

Alıcı: ctopcu2411

25 Ara 2018 Sal 17:37

Hocam merhabalar Ben Burak Bingöl Siirt Üniversitesi Yüksekisans öğrencisi ve aynı zamanda Rehber Öğretmenim. Yüksekisans tez çalışmam (11. sınıflar için hazırlanan rehberlik programı ile ilgili görüşler) için "Ortaöğretim Rehberlik Programı Değerlendirme Ölçeği" izninizle kullanabilir miyim. Şimdiden çok teşekkür ederim.

Burak BİNGÖL

[Redacted]

ADRES: SIIRT BİLİM VE SANAT MERKEZİ

Çağla Topcu <ctopcu2411@gmail.com>

Alıcı: ben

26 Ara 2018 10:11

Tabii ki kullanabilirsiniz hocam kolay gelsin..

...

Burak Bingöl <burbingol@gmail.com>

Alıcı: Çağla

26 Ara 2018 13:20

çok teşekkür ederim hocam

Çağla Topcu <ctopcu2411@gmail.com>, 26 Ara 2018 Çar, 10:11 tarihinde şunu yazdı:

...

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler	
Adı Soyadı	Burak BİNGÖL
Doğum Yeri ve Tarihi	Siirt, 1989
Eğitim Durumu	
Lisans Öğrenimi	Sakarya Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık, 2014
Y. Lisans Öğrenimi	-
Bildiği Yabancı Diller	-
Bilimsel Faaliyetleri	Pesen, A., Bingöl, B., Pesen, H., & Yılmaz, M. (2018). Lise Öğrencilerinin Dikkat Kontrol ve Derse İlgili Düzeylerinin Çeşitli Değişkenler İncelenmesi. 6. Uluslararası Eğitim Programları ve Öğretim Kongresi.Kars.
İş Deneyimi	
Stajlar	-
Görevi	MEB kadrolu Rehberlik Öğretmeni
Çalıştığı Kurumlar	2014-2018 Siirt Zeynep Hatun Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi 2018-2019 Siirt Bilim ve Sanat Merkezi
İletişim	
E-Posta Adresi	burbingol@gmail.com
Tarih	04.04.2019